

I LELKIPÁSZTOR

1941. DECEMBER HÓ
XVIII. évfolyam 1. szám

TARTALOM:

CSEENDBEN ISTEN ELŐTT:

Féltékenység. Szabó József.

A DOLGOZÓ SZOBÁBAN:

Áttekintés az Újszövetségi Teológia történetén. Dr. Kiss Jenő. — *Egyházi esztendő a szószéken.* Veöreös Imre.

ÖSSZEKULCSOLT KÉZZEL:

Imádságok a finn ágendából. Joób Olivér. — *Imádkozunk együtt.* Tarján Béla.

SZÓSZÉKEN:

Érdemes! Aki várja az Úr megjelenését. Teljes öröm. Budaker Oszkár. — *Bölcsőtől a keresztségig. Kicsoda a Krisztus? Hazavágyom. Emlékezés nyitott szemmel. Új-évi ének. Isten akarata.* Dr. Keken András.

KATEDRÁN:

Egyház és ifjúság. Groó Gyula.

MAGUNK KÖZÖTT:

Papok a főpap előtt. A papi szolgálat a főpapi imádság szerint. D. Kapi Béla. — *Népi elv és egyházi szervezet.* Sólyom Jenő. — *Paróchiális könyvtár.* Ruttkay-Miklián Géza.

KULTÚRSZEMLE

Dezséry László és Mórocz Sándor.

KÖNYVTÁRBAN. — SZERKESZTŐ POSTAJA.

LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS LELKÉSZI SZAKFOLYÓIRAT

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

D. KAPI BÉLA

elnökletű alatt

JÁROSI ANDOR

KEMÉNY LAJOS

KARDOS GYULA

MOLITORISZ JÁNOS

Felelős szerkesztő és kiadó:

TÚRÓCZY ZOLTÁN

MEGJELENIK MINDEN HÓNAP ELEJÉN

Előfizetési ára egy óvre 10 pengő. Lévitáknak és segédlelkészeknek 5 pengő, vallástanító lelkészeknek 6 pengő.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Nyíregyháza, Luther-tér 14. szám.

Postacsekkszámla: 11.576.

LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS LEKÉSZI SZAKFOLYÓIRAT

XVII. ÉVFOLYAM
1940/41. EGYHÁZI ESZTENDŐ

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG:

D. KAPI BÉLA

elnöklete alatt

JÁROSI ANDOR

KEMÉNY LAJOS

KARDOS GYULA

MOLITORISZ JÁNOS

Felelős szerkesztő és kiadó :

TÚRÓCZY ZOLTÁN

NYIREGYHÁZA, 1941.

Baross-nyomda: Uzsaly és Koncz (Harangszó nyomdája), Győr, Andrásy-út 24.

Csendben Isten előtt.

Papi bűnök.

1. Féltékenység.

I. Mózes 4, 2—5, 8.

Isten szabad. Tehet, amit akar. Nem tartozik megindokolni, mit, miért cselekszik. Ezért nincs joga embernek Isten intézkedéseit bírálni. Ha Ábel áldozatának elfogadása és Kain áldozatának elvetése minden ok nélkül történt volna is, Kainnak akkor sem lett volna joga „haragra gerjedni“, még kevésbbé öccsét agyonütni. Egy kötelessége lett volna akkor is: zokszó nélkül meghajolni a szuverén Isten választása előtt.

Kain áldozatának elvetése azonban nem is ok nélkül történt. „Hit által vitt Ábel becsesebb áldozatot Istennek, mint Kain...“ Zsid. 4, 11. „Kain, a gonosztól vala és meggyilkoló az ő testvérét. És miért gyilkoló meg azt? Mivel az ő cselekedetei gonoszak valának, testvéreéi pedig igazak.“ I. János 3, 11—12. Ábel hittel áldozott, Kain hitetlenül. Egyik őszinte istenkereső, másik képmutató augur. Ábel véresáldozatot mutat be, Kain csak ételáldozatot. Egyik tehát érzi bűnét, másik úgy érzi, nincs szüksége bűnbocsánatra.

Mikor pedig Isten elfordul az önigazában feszítő, képmutató augurtól, akkor Kain maga helyett másban keresi a hibát. Bűnbánat öklével a tulajdon mellére kellett volna ütnie, ő azonban féltékeny indulattal husángot ragad. És megszületik az első gyilkos oltárvillongás. Az első, de nem az utolsó!

Irtózatos dolog a papi féltékenység! Szörnyű gyülekezetrontás a közös oltár szolgálainak egymást méregető Kain-indulatja. Micsoda dolgokat hallani némely több-papos gyülekezetből?! Vállvető szolgálat helyett egymás tépázása! Egycélú öszszefogás helyett nyomorult hiúsági csetepaték! Oltárláng kölcsönös szítása helyett egymás gyertyáinak oltogatása! Zuhognak a Kain-botok! S a legfájdalmasabban nem is Ábel, hanem Isten népe érzi!

Kérdezze meg velem együtt ki-ki magától: tudok-e örülni annak, hogy a szolgatársam jobban hasogatja nálamnál az igazság beszédét?! Fontosabbnak tartom-e azt, hogy valaki eljusson Krisztushoz, mint hogy éppen általam jusson el?!

Kainra az vesse az első követ, aki közülünk nem bűnös ugyanabban a bűnben!!

Szabó József
lelkész, Győr.

A dolgozó szobában.

Áttekintés az Újszövetségi Teológia irodalmának történetén.

Az egyik amerikai egyetem rektora, amikor a könyvtárral való tervei felől érdeklődtek, azt válaszolta, hogy helyezzenek minden tíz évnél idősebb könyvet a raktárhelyiségbe. Erős túlzású szavai annyiban megszívlelendők, mert az idő gyors haladása a tudományos könyvek, a tudományos irodalom terén is állandó készenlétet, a fejlődés napirenden tartását, a problémák nyomon követését tételezi fel, és ha a tíz esztendő előtti könyveket nem is tesszük egyszerűen a raktárba, de kétségtelen, hogy tíz esztendő a tudományos, napjainkban éppen a teológiai irodalomban jelentős idő, amelyet nem hagyhatunk semmiképen sem figyelmen kívül.

Igazolva látjuk ezt éppen az Újszövetségi Teológia, de általában a teológiai studiumok terén, éppen napjainkban.

Újszövetségi teológia! Olyan erősen iskolai íze van e meghatározásnak. Kiejtésekor önkénytelenül is a régi teológiai akadémiáknak vagy akár a hittudományi karnak előadó termei, kompendiumai és kollokviumai jutnak eszünkbe. És önkénytelenül is azt gondoljuk, hogy ez is azon studiumok közé tartozik, amelyeket el kell felejtenünk, hiszen a gyakorlati életben úgy sincsen semmi szükségünk rá. Mintha akármelyik teológiai studiumnak az volna a végső célja, hogy elfelejtsük!

Akit nemcsak a kész épület, nemcsak a kialakult rendszer, egyházunknak dogmatikai közfelfogása érdekel, hanem, akit az eredet, a kialakulás, a forrás kérdése is foglalkoztat, annak a számára a bibliai teológia mind ószövetségi, mind újszövetségi részében nélkülözhetetlen és egyben kedves studiumává válik. De nemcsak a szubjektív tetszésről van szó, hanem objektív fontosságáról is. És éppen ez olyan jelentős, hogy nélküle sem az Írás világában, sem a rajta felépülő tanrendszerben, sem a gyakorlati életben kellőképpen nem boldogulhatunk.

Mert az újszövetségi teológia az eredethez, a Szentíráshoz vezet vissza bennünket. A forrásokat nyitja fel előttünk, hitünk végső alapvető tényezőire mutat rá, amikor fokozatosan, történeti egymásutániségben tárja fel előttünk az újszövetségi kinyilatkoztatás lényegét, amint azt összefoglalva az evangéliomokban találjuk, kifejtve és értékelve a levélirodalomban. Nem a keresztyén irodalomtörténet ógyházi részének tárgyi feldolgozása, nem is a vallástörténet egy akármilyen fontosnak is mondott részének bíráló összefoglalása, nem az embernek a vallásról alkotott felfogása és tanítása rendszerbefoglalása, hanem magának a különös isteni kinyilatkoztatás mibenlétének fokoza-

tós feltárása, Isten üzenetének meghallása és megértése és szerves egészbe foglalása, az egyes újszövetségi iratokban megosztva található kijelentésnek egységes értékelése.

Egymás után kerülnek elő benne Jézus személye, megváltói működése, Isten országára vonatkozó közlése, messiási egyénisége, megtérésre való felhívása, váltságshalála és feltámadása, az őskeresztység, és történeti háttérének megismerése, az apostolok teológiájának feltárása, mint a hit, megigazulás, megszentelődés, megváltás, kiengesztelés, törvény és evangéliom, test, lélek, szellem, halhatatlanság vagy örökélet a feltámadás alapján, Krisztus visszajövetele és a végső dolgok ismerete, amelyek együtt és egyenként sohasem voltak aktuálisabbak, mint éppen napjainkban, és ezért sohasem voltak fontosabbak, mint éppen korunkban.

Ha valamelyik teológiai studiumra vonatkozólag a reformáció alapvető jelentőségét hangsúlyozzuk, úgy ez a bibliai, újszövetségi teológia. A reformáció az Írásból nőtt ki, az Írással való szerves kapcsolata soha-sem szűnt meg. Hitvallási irataink gyűjteménye, a Liber Concordiae, az első evangéliumi értelemben vett bibliai teológia, amelyben ha más, a történeti helyzet folytán szükségesnek bizonyult sorrendben is, de a bibliai, újszövetségi teológiának anyagát találjuk meg világos és határozott tételbe összefoglalva. A nemsokára magyar nyelven megjelenő hitvallási iratink gyűjteményét ilyen szempontból is ne csak kegyelettel nézzük, hanem úgy tekintsük, mint amelyben hitéletünk minden jelentős kérdésére az Írás nyelvén és alapján kapunk világos feleletet.

A reformáció idejétől fogva napjainkig nyomon kísérhetünk egy, a reformáció szelleméből táplálkozó, biblikus, konfesszionális jellegű teológiai irányt, amely mindig is az Írásra és csak az Írásra kívánt támaszkodni, és az ember feladatává Isten üzenetének hitteljés elfogadását és magyarázását tette. A protestáns ortodoxia, pietizmus, teológiai reprisztináció kora, a 19. sz.-ban is meglevő, öntudatos, evangélikus, hitvallásos, bibliai alapú teológusok sora bizonyítja ezt. G. Bengel, J. Beck, J. Ch. Hofmann, R. Kübel, B. Weiss, W. Beyschlag, H. Cremer, J. Kögel, A. Schlatter, Th. Zahn, A. Deissmann, P. Feine, F. Büchsel, és mások Németországban, J. Oosterzee, A. Kuyper Hollandiában, P. Kierkegaard — a két utóbbi inkább irányát, mint kifejezetten újszövetségi teológiai munkásságát tekintve — Dániában, a francia nyelven írók közül, Godet és az angol-amerikai prot. írók zöme. Hazánkban a mostoha irodalmi viszonyokat tekintve inkább hatásukban, mint irodalmi működésükben a régi soproni teol. iskola, és a pozsonyi és eperjesi teológiák biblikus szellemű tanárai bizonyítják ezt. Hogy egyet. teol. fakultásunk iránya is ez, azt nem kell külön hangsúlyoznunk.

Mégis azt kell mondanunk, hogy a reformációval csak bizonyos formális vonatkozásban közös célt követő renaissance és humanizmus — vissza a forrásokhoz, el az emberi előítéletek-

től —, és a Descartes-tal meginduló újkori filozófiai gondolkodás egy olyan teológiai irány számára készítette elő a talajt, amely az Írás mellett az emberi észet teszi meg nemcsak forrássá, hanem bíráló faktorrá a teol. gondolkodás terén. A „sola fide, sola Scriptura“ reformációi tanítás kiegészítést nyer. Nemcsak a hitvallási iratokra, hanem magára az Írásra nézve is kimondják, hogy érvényes „quia et quatenus cum ratione humana consentit“, mivel és amennyiben az emberi ésszel megegyezik. Az emberi értelem, a kutató, vizsgáló ész lesz az a fórum, amely a hit és vallás kérdéseiben is a végső döntést kimondja. Egyelőre még nem fordulnak el az Írástól, csak kizárólagosságát tagadják, és egyenlő jelentőségű fórumként állítják oda az emberi értelmet is, — később a dolog természeténél fogva ez kerül előtérbe, és kimondják a tételt, hogy az Írásnak és arra támaszkodó teológiának igazolnia kell magát az emberi értelem előtt; megfedkezvén arról, hogy éppen a logikai síkban és értelmi kategóriákkal dolgozó értelem önmaga szabja meg a maga hatókörét és sugarát —, ítélni és dönteni akartak olyan területen, amelyen az értelmi vizsgálódás immanens eszközei számára a munka nem volt lehetséges.

Az angol deizmus, a francia felvilágosodás, a német idealizmus, a természettudományok nagyfokú kifejlődése folytán az ú. n. természettudományi gondolkodás, amely sok esetben csak szebb megnevezése volt a más álnevek mögé — monizmus, energizmus, szociál-kommunizmus — is szívesen megbúvó materializmusnak, nyomán teológiai, közelebről bibliai teológiai téren is olyan fokú elkanyarodás, sőt azt mondhatjuk eltávolodás következett be a reformáció alapigazságaitól, hogy már nemcsak az azzal való összefüggés, tehát a protestáns jelleg, hanem általában a teológiai jelleg vált kérdésessé.

Amíg kezdetben a teológia terén is érvényesülő racionalizmus az újszövetségi teológiának is, mint tudományos disziplínának a kiformalásához vezetett, a kinyilatkoztatás éltető forrásának mesterséges eltorlaszolása és ehelyett a „mindenható“ ész zavaros vizet szolgáltatató forrásának megnyitása szomorú eredménnyel járt. E forrás vize élvezhetetlennek bizonyult, az Ige után sóvárgók szomjan maradtak, és egy hosszú lelki aszály ideje következik el a racionalizmus felfogásának a „liberális“ teológiában való általánossá válása folytán, amely az élő vallássságot szinte mindenütt kiölte, és amelynek hatása iskoláink révén főként intelligenciánkban részben még napjainkig is érezhető. Mit jelent ezzel a felmérhetetlen kárral szemben az a csekély haszon, hogy meghatározzák a külön újszövetségi teológia feladatát, J. Ph. Gabler 1787-ben. De Isten úgy akarta, hogy a megkezdett úton végighaladjon az ember. A bölcs isteni pedagógia szükségesnek tartotta ezen lelki aszályban, természetlen lelki sivatagban haladó útnak járását, hogy az ember rádöbbenjen alapvető tévedésére, és elvetve eddigi rossz kalauzát, megbízható térképet vigyen magával a lelki élet világában való helyes orientálódás céljából.

Az ú. n. „Tübingeni iskola“ feje, F. Baur, még elfogadta Pál apostol négy főlevelét hitelesnek — elgondolható, hogy már ő is milyen csonka képet tudott csak a keresztyén újszövetségi teológiáról ennek folytán adni, és milyen tévesen ítéli meg az őskeresztyénséget, amikor azt a zsidó-keresztyén (petrinizmus), és pogány-keresztyén (paulinizmus) ellentétére akarja alapítani. Balirányban tovább haladó társai, Br. Bauer, E. Renan, tanításában már csak egy pozitívum van: a negatívum. Kétségbevonják nemcsak az evangélium és Pál apostol tanításának autentikusságát, és integritását, hanem az apostolnak, sőt magának Jézusnak létezését is, és akik ezt még elfogadják, Jézusban egy kora színvonalát meghaladó, de egyiptomi, vagy indiai hatás alapján álló bölcs tanító-mestert látnak. — A század fordulón hangos vita: élt-e Jézus, Ki volt Jézus, Bele tartozik-e Jézus az evangéliomba, a bizonyosága ezen teológiai irány elfajulásának.

Ha némileg mérsékeltebb szellemben, de ezen irányban dolgozott eleinte O. Pfléiderer — később az alább megemlítendő vallástörténeti irány képviselője lesz, — E. Reuss, A. Hausrath, J. H. Holtzmann, J. Weiss, H. Lietzmann és W. Bauer, akik a vallástörténeti paralellákat szintén szívesen használják fel. A hollandus Ch. Manen, és skót H. Mackintosh is ide sorozhatók. Ha a 19. sz.-ban Fr. Schleiermacher és A. Ritschl teológiája bizonyos fokig mérséklőleg hatott is a teljesen immanens teológiai fejlődésre, azt megállítani annál kevésbé tudta, mert az ő teológiájuk is végeredményben az Irás és érzelem, ill. erkölcs kettős principiumán nyugodott.

Az ú. n. baloldali kritikai munka tovább „fejlődése“ a vallástörténeti iskolához vezetett. Ennek képviselői H. Weinell, W. Wrede, P. Wernle, H. Gunkel, W. Bousset, R. Reitzenstein, már tulajdonképen nem is volnának keresztyén teológiai irány képviselőinek tekinthetők, mert a keresztyénséget az általános vallástörténeti fejlődésbe állítják bele, megfosztván eredetiségétől és önállóságától. Véleményük szerint a keresztyénség a Krisztus korabeli keleti keverék-jellegű természeti vallásokból származik, azoknak ügyes kivonatolója. E felfogás, ha igaz volna, végeredményében sirásója volna a keresztyén teológiának, de éppen az újszövetségi teológia teréről jövő komoly ellenhatás mutatja ki e felfogás tarthatatlanságát, és jogosságát csak annyiban ismeri el, amennyiben megismertette az újszövetségi világ hátteréül szolgáló pogány vallásokat, éppen ezek tárgyilagos ismerete alapján tudja kimutatni a keresztyén vallás összehasonlíthatatlan gazdagságát kvantitatív szempontból és utólérhetetlen mélységét kvalitatív szempontból.

De e harcnak végső sikeres megharcolása végett szükség volt az emberi szellem fejlődésében egy olyan megrázkódtatásra, amely az eddigi gond nélküli evolúció, a töretlen fel-felé haladásban hívő naív fejlődési elv, a végeredményben délibáb után futó idealizmus ködös világából felriasztotta a gondolkozó embert.

És ez a nagy megrázkódtatás az első világháború volt. Az a mérhetetlen szenvedés, felbecsülhetetlen pusztulás emberéletben és anyagi értékekben, a szellemiek terén is komoly kijózanodást eredményezett. Belátták, hogy az állandó tökéletesülés szép ábrándja szertefoszlik a valóság rideg tényén. A csak e világra korlátozódó gondolkozás szinte a teológia felszámolásáig jutott el, a túlzó liberális, racionalista, ill. vallástörténeti iskola révén. De az ennek alapjául szolgáló felfogás az ember állandó, akadály nélkül szellemi fejlődésében a világháború kijózanító hatására illúzióknak bizonyult. Nem számoltak egy komoly valósággal, a bűn szörnyű hatalmával, amely csak elméletben engedte meg az embernek a magasba szárnyalást, valóságban visszahúzta a föld sarába. Ennek a döbbenetes kijózanodásnak teológiai téren az ú. n. dialektikai teológia a tudományos lecsapódása, amely a lelki élet terén is mindenfelé mutatkozó romok láttára felszámol az eddig vallott kettős alapelvet: kijelentés és emberi ész (erkölcs, kultúra), és visszatér a reformáció alapelvére: sola Scriptura. Istenről csak Istentől lehet tanulni. „Senki sem ismeri az Atyát csak a Fiú, és akinek a Fiú meg akarja jelenteni.“

Mint feljebb említettük, a reformáció idejétől fogva, ha vékony veres fonálként is, állandóan megtaláljuk azt a pozitív teol. felfogást, amely a reformáció alapelvét sohasem tagadta meg, de ezen iránynak figyelmeztető hangja elveszett az ellentétes irányú felfogás csatazajában. C. Stange, K. Holl, V. Walter Luther kutatásai is csak a háború utáni időben vezettek a neolutheranizmus megerősödésére. A dialektikai teológiának az érdeme elvitathatatlanul, hogy a teológiai nagy nyilvánosságot rádöbent a szomorú, sőt sivár valóságra és a reformáció nyomán vissza az Íráshoz jelszóval újból érvényesíti a sola Scriptura, sola fide, sola gratia reformációi alapelvet.

A dialektikai teológia K. Barth, E. Brunner, E. Thurneysen, H. Asmussen, Fr. Gogarten és mások által képviselt felfogása ma már több ágra szakadt, de megvan mindenekelőtt a módszerbeli egység, amely azon a megfontoláson alapszik, hogy a vallási élet örökkévaló kérdéseiről teljes fogalmi határozottsággal mi sohasem tudunk tárgyalni, és ezért csak az ellenétek oscilláló játéka, az „igen és nem“ dialektikai ellentéte útján közelíthetjük meg a Deus absconditust, aki még a kinyilatkoztatásban sem fedi fel magát teljesen. A módszer mellett egyedül az Írásra támaszkodás, az írott Igéből felénk csendülő élő Igének jelentősége, ennek számunkra való hirdetése a prédikációban („bibliafordítás“), és a fejlődés végső vonalainak összefogása az eszkatológiában — ezek ezen irányzatnak bibliai teológiai szempontból is hasznosítható értékes megállapításai, amelyek, ha nem is abszolút újságok, hiszen pozitív körökben eddig is követett irányelvek voltak, de a dialektikai teológiáé mégis az érdem, hogy a módszer újszerűségével, a problémák éles beállításával és a modern ember nyelvében való eleven megszólaltatásával a

teológiai gondolkozás figyelmét ezekre felhívta. Hogy a részletekben azután Barthnak Kálvin irányában való eltolódása hovatovább egyre jobban kitűnt, az Isten és ember közötti áthidalhatatlan úr hangsúlyozása egyre merevebb lett, ami még a kijelentés Istenének is az ismeretlenség homályába való burkolását jelentette, hogy az eszkatológiai kérdésekkel kapcsolatban a halál, halhatatlanság, feltámadás, örökélet kérdéskomplexusába is disszonáns hangok kerültek bele, — mindez az avatottak előtt nem ismeretlen, de ez nem von le annak értékéből, hogy a háború utáni zűrzavaros időben a teológiai alapkérdések tekintetében a dialektikai teológia igyekezett rendet teremteni.

Az a rövidnek mondható pauza, amely az újból kitört második világháborút az elsőtől elválasztotta, volt e teológiai újjáorientálódás ideje, de egyben a továbbfejlődése is, amellyel azonban, mivel már benne élünk és lezárva még nincsen, már rövidebben végezhetünk. A háború anyagi hasznát nemzetközi vonatkozásban lefőlöző zsidó kapitalizmussal szemben főként német téren mutakozó éles visszahatás nemcsak az antiszemitizmus általános erőrekapásában nyilvánult meg, hanem ennek hullámverése teológiai téren is érezhetővé vált a faj és vallás, fajszerű kereszténység, ószövetség és újszövetség, Izrael vallása és Jézus evangélioma szembeállításánál; sőt tovább menve a zsidósággal szemben való ellenszenv folytán elvetik az ószövetséget, és az újszövetségből is törölni akarják az ószövetségre emlékeztető részeket, judaizmussal vádolják és ezért támadják Pál apostolt — holott ő volt a judaizmusnak megdöntője —; sőt állást foglalnak Jézus Krisztus személyével szemben is, ami azután azzal a tragikus eredménnyel járt, hogy a zsidóság mentalitásával szemben harcolva a „Jézus nélküli kereszténységben“ tulajdonképpen a zsidóság vallási felfogását propagálják, mert ami a kereszténységet megkülönbözteti és egyedülállóvá teszi, az éppen Jézus Krisztus személye, aki által Isten jelenti ki magát az embernek; és ha itt engedményekkel élünk, akkor, ha el is jutunk a vallási unitarizmus szebben hangzó állomásáig, valójában a zsidóság vallási színvonalára süllyedünk vissza. Hogy e téren a háború előtti liberális racionalista teológiai irányok konkolyvetése is hozzájárult a helyzet elfajulásához, azt nem kell külön hangsúlyoznunk.

De az egészséges reakció ezen irányzatokkal szemben is egyre erősebb lesz, bizonyosságául annak, hogy a valójában ellentétek között tovahaladó és ennyiben dialektikusnak mondható teológiai fejlődés során a kinyilatkoztatás szava, amint azt tisztán újból a reformáció tette felfoghatóvá számunkra, erősebb és hangosabb lett, mint a magára támaszkodó ember igyekezete; aki rádöbbenve az eddig követett út további járhatatlanságára egyfelől a mindent tagadó bolsevizmus nihiljébe süllyedt alá, másfelől az ezzel poláris ellentétben álló, de a kereszténység hatamas dómjából csak romokat meghagyó vallási unitarizmusba kötött ki.

Aki az újszövetségi teológiai részletkérdések iránt közelebről érdeklődik, az forgassa Schlatter, Feine, Zahn, Büchsel, Kaffan, Soden bibliai teológiáit és Kittel nagyszabású bibliai fogalmi szótárát, amelyről Brunner mondotta, hogy a reformáció óta ez a legjelentősebb teológiai mű, amely megjelent. A bibliai teológia és dogmatika határterületén levő, de döntő fontosságú kérdésekkel foglalkozik Stange, Althaus, Holmström, Wendland, Künneth a bibliai eszkatológia alapkérdéseit az újabb teológiai kutatás eredményeivel világítva meg. De nem feledkezhetünk meg a fentebb kihangsúlyozott hitvallási iratainkról sem és ezek alapján a reformáció örök érvényű tanításáról és intéséről: vissza a forrásokhoz, vissza az Íráshoz.

Dr. Kiss Jenő
egyetemi tanár
Sopron.

Egyházi esztendő a szószéken.

Ádvent II. vasárnapja.

A **vasárnap jellege** meglehetősen határozottsággal kialakult. Az ógyházi evangélium (Lukács 21 : 25—36) *Krisztus visszajövetelét* állítja a nap középpontjába. Ugyanez a téma az egyházi esztendő utolsó vasárnapjain is szerepet játszik. Az egyszerű ismétlődést úgy kerüljük el, ha észrevesszük, hogy a mai vasárnapon a paruziával kapcsolatban a *teljes megváltás* kerül előtérbe (Das Kirchenjahr). Az ógyházi evangélium vezérhangja: „Emeljétek fel fejeteket, mert elközelgett a ti váltáságtok!”

A **szószéki ige** (II. Péter 1 : 3—11.) **jelentése.** Textusunk a „van“ és a „kell“, az ajándék és a feladat kettősségében mutatja a keresztyén életet.

1. Mivel *ajándékozta meg* Isten a keresztyén embert Jézus Krisztus által? A hosszú mondatból egymásután villannak fel: „mindennel, ami az életre és kegyességre való“ (3. v.), — azzal, hogy elhívott és kiválasztott minket (3, 10. v.), — a keresztségben a bűnből való megtisztulással (9. v.), — legfőképpen pedig „*ígéretekkel*“ (4/a. v.). Az ígéretek tartalma: a mi Urunk Jézus Krisztus örök országába való bemenetel (11/b. v.) és az „isteni természetben részesülés“ (4. v. — V. ö. I. János 3 : 2. Róm. 8 : 17. I. Kor. 15 : 45 és kk.). — Ezeket az ajándékokat Krisztus megismerésében (3. v.), azaz a hitben (5/a. v.) nyerte el a keresztyén ember.

2. A kapott ajándékok *elkötelezést* jelentenek. „Mivelhogy megajándékozott minket . . . azért minden igyekezetet arra fordítatok . . . “ (3, 5. v.) — és jön egy sorozat a keresztyén ember erkölcsi kötelességeiből. Valamennyi a hitből folyik és a szeretetben koronázódik be (5—7. v. Fr. Hauck). A mindennapok során megmutatkozó keresztyén élet lesz a megkövetelt gyümölcs a keresztyén ember életfáján (8. v.), lesz elhivatásunk megerősítése (10. v.) és felkészülés a jövőre (11. v.).

Igehirdetésünk *ádventi jelleget* akkor kap, ha az *ajándékol* kapott *ígérethez* (11. v.) és az *abból folyó elkötelezésre* esik a hangsúly. Ezenkívül vegyük észre alapigénkben a *hitnek és „erkölcsnek“ szoros kapcsolatát.* Éppen ez a kettősség alkotja a szakasz tengelyét. Igénk áldott lehetőségét

nyújt a prédikátornak, hogy a moralista fejtegetések helyett végre megszólaljon szöszékeinken az igazi evangélikus etikai ígéhirdetés. A dogmatikus hajlandóságú és etikáról tudni nem akaró „teológus“-papok felé ugyanakkor erős figyelmeztetést tartalmaz textusunk: ne feledkezzünk el, hogy az ajándék és feladat *együttes* hirdetése, egy lélekzettel: ez a kettő együtt az *egy és oszthatatlan evangélium*.

A *szószéki, oltári* (Lukács 17: 20—30) és *délutáni* (Malak. 4: 1—6.) *ige egysége*. A *közlegő nagy nap* áll mindhárom perikópa középpontjában. Az epistola e nap ígélet-ajándékáról és feladat-kötelezéséről, az ószövetségi ige félelmetességéről és ugyanakkor öröndetességéről, az evangélium pedig jövetelének körülményeiről szól.

Ádvent III. vásárnapja.

A *vásárnap jellege*. *Keresztelő János* alakja áll előtérben. A vásárnap témáját: a *bűnbánattal való készülést* az Úr jövetelére, nagyon jól kifejezi az eisenachi evangélium (Máté 3: 1—11).

A *szószéki ige* (II. Tim. 4: 5—8.) *jelentése*. Az *evangélium követői*: ezt a címet írhatnánk ígénk fölé, melyből a fiatal Timóteus és az öreg Pál alakja lép elénk.

Az *apostolnak Timóteushoz intézett intésében* (5. v.) benne tükröződik minden „evangélista“ (mindenki, akire az evangélium szolgálata bízott) munkája, melytől elválaszthatatlan a szenvedés.

Az *apostol önmagára tekintésében* pedig (6—8 v.) a „*páli sors*“ (Fendt) jut egy tömör, kemény, de teljes összefoglalásban kifejezésre. Az apostol *hármastekintet* vet: egyet küszöbön álló mártirhalálára (6. v.), egyet visszafelé szolgálatára (7. v.) és egyet előre Krisztus megjelenésének napjára. (8. v.)

A 6. vers exegéziséhez (Joachim Jeremiás): Pál ezt a mondatot praesensben írja, mert halálos ítélete mindennap várható. Mártirhalálát két képpel jelöli meg. Az egyik: „*italáldozatként ömlik ki vérem*“. Halála tehát áldozati halál, mert Isten mártirjaként az Ő dicsőségére hal meg és mert szenvedése testvérei javára szolgál (v. ö. 2: 10). A másik: az indulás képe. Halála hazatérés az atyai házba. Mindegyik képben a halál öröndező. készséges elfogadása nyilatkozik meg.

A 7. vers utolsó mondatában az eredeti szöveg szerint nem hit, hanem hűség áll: „*Hű voltam mindhalálig*.“

A 8. versben az „*ígazság koronája*“ a Krisztustól ajándékképpen kapott üdvösség.

Az *utolsó vers fordulata* (8. v.: „nemcsak nekem pedig, hanem *mindazoknak is*, akik vágyva várják az ő megjelenését“) *adja meg ígénk gyakorlati alkalmazásának kulcsát és ádventi jellegét* (Fendt). Pál és Timóteus sorsa minden igazi keresztyén ember sorsa, s életük, a rájukbízott szolgálat hűséges teljesítése közben, szüntelenül „*ádventi*“ élet: vágyó várással fordul arcuk az Úr megjelenése felé.

A *szószéki, oltári* (Máté 3: 1—11.) és *délutáni* (Ezs. 40: 1—8.) *ige egysége*. Az evangélium Keresztelő János *útkészítő* munkájáról szól, a keresztyén gyülekezet hite szerint ugyanerről az *útkészítésről* prófétál az ószövetségi textus, míg az epistolában az „*utolsó*“ ádvent *előkészítői* állnak elénk az evangélium szolgálataiban.

Ádvent IV. vasárnapja.

A vasárnap jellege. Az eisenachi perikópák az ógyházi evangéliumhoz (János 1 : 18—28; a római rendtartás az előző vasárnapon olvastatja e lektiót) kapcsolódnak. Határozottan csendül ki belőlük a nap témája: *Bizonyágtétel a karácsonyi Érkezőről* (Ján. 1 : 19: „ez a János bizonyágtétele“; János 1 : 15: „János bizonyágot tett ő róla“; I. János 1 : 2: „és tanubizonyágot teszünk róla“).

A szószéki ige (I. János 1 : 1—4.) **jelentése.** Igénkben a személyes, közvetlen megtapasztalás határozottsága és ereje szólal meg. Ezért halmozódnak a szem és fültanúságot hangsúlyozó kijelentések: szemünkkel láttuk, füleinkkel hallottuk, stb. Igénk formailag és tartalmilag egyaránt *bizonyágtétel*.

Az 1—3/a. versben az „életnek igéje“, „élet“, „örök élet“ kifejezések értelmét akkor kapjuk meg, ha összevetjük Jézusnak János evangéliumában gyakran előforduló kijelentésével: „*Én* vagyok az élet“ (János 14 : 6; 11 : 25). Igénk tehát bizonyágtétel *Jézusról*.

Csak azért nevezi meg a levél írója ezekkel az „elvont“ kifejezésekkel Jézust, hogy azonnal kitűnjék: mit hozott Ő, mit képvisel Ő, mit jelent a világ számára Ő? Benne a teljes, az egyetlen, az igazi, az örök élet jelen meg ezen a halálban vergődő világon. Igénk a Jézus-hozta *életről* való tanúságtétel.

Mégpedig *határozott célú* tanúságtétel: azért hirdet, hogy *közösségünk legyen Istennel és egymással* (3/a. v.). — Jézus Krisztussal és Átala az Atyával való személyes közösség: ez az a csúc, ahová vezetni akar a Lélek és a keresztyén igehirdetés. Az idejutás pillanatában Isten egy másik közösségbe: a gyülekezetbe, az egyházba állít bennünket. Az Istennel és gyermekeivel való közösség teljesen egybekapcsolódik: az előbbi azonnal magával hozza az utóbbit.

Az Istennel való közösség áldását egyetlen szóval fejezi ki igénk: *öröm*, mégpedig *teljes öröm*. Nem egy adag görög életvidámságról van itt szó, mely a sors sötét oldalától megkínélve szeretne maradni. A keresztyén öröm háttere éppen az örömtelenség, a vétek, a szükség, a halálfélelem teljes megtapasztalása. Mindezek *dacára* való öröm, mert az Istennel való közösség által mindennek föléje szárnyal (Fr. Hauck).

Megint felséges gazdagságú textus van a kezünkben. Minden látzólagos elméletisége és teológiai „elvontságá“ ellenére, gazdagon kínálja ez igében a Szentlélek Isten — *felénk*, akik egyéni életünk dolgain és a világ eseményeiben naponta ott látjuk sötétleni a halál árnyékát: az *élet* evangéliumát. *Felénk*, akik Isten nélkül vergődünk: a *Vele való közösség* evangéliumát. *Felénk*, akiknek életéből hiányzik a maradandó öröm: a *teljes öröm* evangéliumát.

Ádventivé pedig akkor lesz igehirdetésünk, ha kihalljuk igénkben és továbbadjuk annak alaphangját, „az Ige testté lett“ evangéliumi prologus felséges változatát: Nem álom, nem gondolat, nem messzeség mindez, mert az élet megjelent és karácsonykor közénk jött. Karácsony küszöbén igehirdetésünk így lehet bizonyágtéves a karácsonyi örömhírről, mely teljes gazdagságában lép elének textusunkból.

A szószéki, oltári (János 1 : 15—18.) **és délutáni** (V. Mózes 18 : 15—19.) **ige egysége.** Mindhárom perikópában *bizonyágtétel hangzik Jézusról*: az

őszövetségi textusban az Ūr szavának (természetesen történetileg ez a textus nem Jézusra vonatkozik, de a hit számára igen), az evangéliumban a kegyelem és igazságnak (kinyilatkoztatásnak), az epistolában az életnek hozójáról.

Karácsony I. ünnepe.

Az ünnep jellege. A nap témája az *inkarnáció* ténye: „Velünk az Isten!” — a szó teljes értelmében.

Nem árt, ha idejegyezzük a római egyház három karácsonyi miséjén olvasásra kerülő perikópákat: Lukács 2 : 1—14; 2 : 15—20; János 1 : 1—14; Titus 2 : 11—14; 3 : 4—7; Zsid. 1 : 1—12. Ez a lekiórosorozat, sajnos, teljes egészében nem szólal meg gyülekezeteinkben, mert kiveszett perikópa-rendszerünkéből, illetve a második ünnepre és ünnep utáni vasárnapra osztott szét. Annál örvedetesebb, hogy az eisenachi perikópa-rend a teljesen hiányzókból választott textust a második ünnepre.

A szószéki ige (I. János 3 : 1—5.) **jelentése.** Perikópánk egymásba kapcsolódó világos gondolatsort alkot. Ezt írhatnák föléje címül: „*Isten gyermekei*” (Fendt). — Az Atya nagy szeretete mutatkozik meg abban, hogy gyermekeinek nevez bennünket. Sőt a valóságban is azok vagyunk (a magyar bibliafordításból hiányzik az 1. versben a „neveztetünk” szó után: „és azok is vagyunk”). Ezt azonban a jelen életben a világ (az Istentől elfordult emberiség, a hitetlenek) nem tudja (1. v.). Istenfiúságunk ma még rejtve van. De elérkezik az idő, amikor nyilvánvalóvá lesz mindeinek számára és teljes a mi számunkra. Akkor látni fogjuk az Istent (most még „hitben járunk, nem látásban”, II. Kor. 5 : 7) és hasonlókká leszünk Hozzá (Lásd I. Kor. 15 : 45—54) (2. v.). Ebből a hatalmas reménységéből az életmegszentelés feladata következik (3/a. v.) Ennek komolyságát nem lehet megerőtleníteni magunkszabta, könnyen elérhető etikai cél felállításával, hiszen a szentség mértéke maga az Isten (3/b. v.). De nem lehet meggyengíteni a bűnök között való különbségtevással, vagy bármiféle, a bűnre vonatkozó emberi okoskodással (4. v.). Annál kevésbbé, hiszen Jézus Krisztus a bűn elvételéért jelent meg (5. v.).

Ez a gondolatlánc nagyjából *három pont* körül csomósodik: az *Istenfiúság jelenvalósága*, ugyanakkor *jövendöbelisége* és *etikai kötelezése* a tényleges életszentségre. Megint Istentől kapott alkalom az igehirdető számára, hogy az egyoldalúvá lett dogmatikai, vagy morális, vagy eschatológiai részletdarabok helyett egy ige alapján, egy igehirdetésben a keresztyén élet teljes valósága feltárassék.

Perikópánk *karácsonyi jellegét* az 5. vers és az 1/a. vers adja meg. Mindkettő újmutatássá válhat a karácsonyi Gyermekekre: Jézus azért jelent meg, hogy bűneinket elvegye! Általa vagyunk az Isten gyermekei! Lássátok meg hát, hogy az Istennek milyen nagy szeretete nyilatkozik meg a karácsonyi eseményben! — Megérkeztünk karácsony szívveréséhez: szeret az Isten!

A szószéki, oltári (Máté 1 : 18—23.) **és délutáni** (Ezs. 9 : 6—7.) **igeegysége.** A *Gyermek születésében velünk az Isten*: erről jövendöl Isten Lelke által az őszövetségi textus, erről szól az evangélium, ennek következményét húzza meg az apostol az istenfiúság tényében.

Karácsony II. napja.

Az ünnep jellege. Ez a nap az egyházi esztendő kialakulásának kezdetén *István vértanu napja* volt (legrégebb perikópája: Máté 23, 34—39 és Csel. 6, 8—10; 7, 54—59). E történeti örökség megbecsülése mellett gyakorlati szempont is hozható fel amellett, hogy a nap jellegét ebben az irányban alakítsuk ki. (Das Kirchenjahr említi, hogy ezen a réven elkerül-nénk a karácsonyi gondolatok elnyújtott ismétlését, továbbá védekez-nénk karácsony szentimentális elfajulása ellen, mert a jászolbölcső után közvetlenül a mártíriumra emlékeztetés jönné.)

Az eisenachi perikópák ennek az ünnepnek *másik jellegét* fogadják el, csatlakozva e nap egyházunkban szokásos perikópáihoz (Luk. 2:15—20 és Tit. 3:4—7). Ezen a réven egyszerűen *karácsony első ünnepének folytatásával* állunk szemközt. Az eisenachi textusok karácsony első ünnepének római lektóiából valók (L. karácsony I. napjánál mondottakat!).

A szószéki igé (Zsid. 1:1—6.) jelentése. Igénk *dogmatikus kijelentések sorozata Jézus Krisztusról.*

Ő az *Isten Fia* s éppen ezért a *teljes és végső kinyilatkoztatás hordozója* (1. v.). Ehhez a bevezető és főgondolathoz kapcsolódik azután a *többi*: Ő a világmindenség teremtője, mai fenntartója és jövődő ura (2. és 3/b. v.). Isten visszatükröződése és képmása (3/a. v.): Benne az Isten látható. Bűneinktől megtisztító Megváltó, megdicsőült mennyei király (3/c. és 3/d. v.), aki mérhetetlenül nagyobb az angyaloknál (4—6. v.).

Ebben a néhány versben körülbelül benne van mindaz, amit Jézus Krisztusról mondhatunk: Istenhez való viszonya, a világhoz való viszonya, kinyilatkoztató és megváltó munkája, röviden: személyének titka, páratlansága és jelentősége. *Isten Fia, Isten teljes Igéje, Megváltó, a világ Ura*: négy fényvillanás, amelyből sugárzó alakja összetevődik. A hangsúly — ismételjük — arra esik, hogy *Benne az Isten kinyilatkoztatta magát nekünk*, az összes többi kitétel csak elmélyítés személyének teljes megismeréséhez és kinyilatkoztatása páratlanságának, teljességének megértéséhez.

A textus dogmatikai mélysége az igehirdetőt *nehéz feladat* elé állítja. De nem szabad kitérnünk előle, sem úgy, hogy az alapigét csak mottónak használjuk egyéni karácsonyi gondolatainkhoz, — sem úgy, hogy eredeti jelentését félredobjuk és a magunk elgondolása szerint magyarázzuk. Gondoljunk arra, hogy a nagyünnepi igehirdetésnek mindig sajátosan dogmatikus jellegűnek kell lennie és ne féljünk igénk dogmatikus irányát kidomborítani!

Karácsony ünepén alapigénk arra a kérdésre felel: *Kicsoda a karácsonyi Jövevény?* S a „keresztyén“ világban szokásos romantikus és hazug feleletek helyett, — amely holmi emberies „szeretet“ és „békesség“ fogalom szirupvegyülete, — azt a *valóságos feleletet* adja, amelyet az egyháznak mindenki elé oda kell tárnia, ha Jézus Krisztusról beszél: Benne — óh, micsoda mélységes gazdagsága van igénk szerint ennek a szónak: „Benne“ — az Isten szólt hozzánk.

Megjegyzés: Alapigénk Jézusról mond olyan dolgokat, amelyek általános vélemény szerint az *Isten* művéhez tartoznak (Fendt): a világ teremtése, fenntartása és majdan teljes birtokbavétele. Ezek a kijelentések azonban összhangban vannak az Újszövetség egyéb helyeivel (L. pl. János 1:3; Kol. 1:15—16, stb.). Az adódó nehézség azonnal megszűnik, ha meg-

gondoljuk: Isten minden cselekedetét Krisztus által viszi véghez (Ján. 5 : 19—20!).

A szószéki, oltári (János 1 : 1—14.) és délutáni (Mikeás 5 : 2—4.) ige egysége. Az ószövetségi textus a prófétai jövendölés árnyképében mutatja Betlehem szülöttét, az evangélium és epistola teljes gazdagságában állítja elénk Őt: Isten testté lett igéjét, egyszülött Fiát, a kegyelemteljes Megváltót és a világ Urát.

Karácsony utáni vasárnap.

A vasárnap jellege nem forrott ki. Még leginkább a jeruzsálemi templomban az újszülöttről elhangzó bizonyágtételek (Simeon, Anna) adják a vasárnap tartalmát (L. az ógyházi és eisenachi evangélium: Lukács 2 : 25—40.).

A szószéki ige (II. Kor. 5 : 1—9.) jelentése. Két pólus között mozognak Pál apostol gondolatai ebben az igében.

Az egyik pólus: földi életünk, melyre testünk nyomorult halandósága, az Úrtól való távollét s Vele csak a hit útján megvalósuló közösség jellemző (1/a, 6/b, 7/a. v.).

A másik pólus: Krisztus visszajövetelének ideje, amikor miénk lesz az örökkévaló mennyei test, amelyet Isten teremt (1/b. v.), amikor látni fogjuk az Urat színről-szinre (7/b. v.) és Vele leszünk (8/b. v.).

E két pólust nem a testi halál, hanem Krisztus visszajövele, a feltámadás napja köti össze, azaz az átmenet az egyikből a másikba nem a halálban, hanem a feltámadásban történik. A halál azért sem lehet ennek a mennyei életnek a kezdete, mert a halál a mi emberi existenciánknak a teljes végét jelenti (4. v. A „mezítelenség“ állapota: földi és mennyei test nélküliség!).

Ennek a helyzetnek láttára két személyes érzés ébred Pálban: Az egyik a sóvárgó honvágy a menny után. De szeretné, ha Krisztus visszajövele még az életében következne be, hogy a halál kietlen állapotának kikerülésével halandó testét egyszerre felváltsa a mennyei test és a földi hazából közvetlenül menjen a mennyei hazába! (Vigyázzunk: nem a halál után sóvárog Pál, hanem a Krisztussal való mielőbbi teljes közösségre, ami a feltámadás eseménye.)

A másik érzés: a rendíthetetlen bizonyosság. Van örökkévaló hajlékunk a mennyben (1. v.), ennek zálogául Isten az Ő Szentlelkét adta nekünk s fel is készít a mennyei test elfogadására (5. v.). Ezért mindenkor „bizunk“ és „bizodalunk van“ (6/a. és 8/a. v.), hogy nem hiába sóvárgunk.

Mi más ez a két érzés — ha a közeli parúzia-várás sajátos hangján is, — ha nem a feltámadás reménysége: *ugyis mint vágy és ugyis mint bizonyosság?*

A polgári év végén mutasson rá ez az ige a keresztyén ember földi életének sóhajtozó kielégítetlenségére (persze ez sajátosan keresztyén hiányérzet és a Krisztussal való közösség törtségére vonatkozik), a halál mindent széttipró valóságára (ezen ige után ki mer még közülnk a lélek halhatatlanságáról csalóka álmokat szőni és ébreszteni, mely nyilvánvalóan nem Isten kijelentése, hanem az embernek kétségbeesett kísérlete a halál

valóságának csökkentésére?!), de ugyanakkor a *bizodalmas reménységre: a feltámadásban osztályrészül jutó mennyei életre.*

A 9. vers a feltámadás reménységének következményeit húzza meg erkölcsi magatartásunkra nézve.

Megjegyzés: 1. Az igehirdető egészen röviden felmutathatja a kapcsolatot Fil. 1 : 23-mal, mely szerint a keresztyén ember a halálban sincsen egyedül, a halál sem szakíthatja el az Isten szeretetétől (Róm. 8 : 38—39). Ez azonban csak a keresztyén ember reménysége és ez a reménység sem függesztheti fel a halál valóságát, mely igénkben a maga teljes meztelenségében tárul fel.

2. Pál apostol várakozása nem teljesezett be, mert a parúzia nem következett be életében. De reménysége nem csúfoltatik meg, mégha Isten akaratából előbb meg is kellett kóstolnia a halált.

A szószéki, oltári (Lukács 2 : 25—32.) és délutáni (Ezs. 63 : 7—16.) ige egysége. Az ószövetségi ige Isten régi cselekedeteire hivatkozva a még beteljesületlen ígéreteket viszi könyörgő imádságban Isten elé. Az evangélium az ígéretek Jézusban történt beteljesüléseért ad hálát Istennek. Az epistola pedig a végső ígért: a mennyei élet eljöveteleért imádkozik.

Újév napja.

A nap jellege. Jézus körülmetélésének és névadásának napja ez eredetileg. Ezt a jellegét lassanként egészen kiszorítja a polgári újév előtérbe nyomulása. Az eisenachi perikópák kiválasztási szempontja valószínűleg ugyancsak az évfordulóra emlékezés lehetett. Ezzel a „fejlődéssel“ teljesen idegen szempont kerül az egyházi esztendőbe. Ha elismerjük is, hogy az egyházi esztendő nem futhat „légüres térben“ s hogy az egyház nem hagyhatja kihasználatlanul a jövődő bizonytalansága által az évforduló napján megérintett ember Istenre „hangoltságát“, mégis sajnálatos, hogy ez a nap eredeti jellegét hovatovább teljesen elveszti.

A szószéki ige (Róm. 8 : 24—32) jelentése. Igaz, hogy már most Isten gyermekei vagyunk, de ez nyilvánvaló valósággá csak a jövődőben lesz. Most még sóhajtozunk, nyögünk és szenvedünk a bűn és halál súlya alatt (15—23. v.). Most még nem „látjuk“, csak reméljük és békességes türelemmel kitartóan várjuk az üdvösséget (24—25. v.). Ma még csak reménységben miénk a megmentetés (24/a. v.). Mindez összefoglalva azt jelenti, hogy a keresztyén ember élete a „még nem“ jegyében zajlik.

De az a „még nem“, a reménység ideje, csodálatos bizonyossággal jár együtt, amelyről szárnyalóan zeng igénk.

Mindenekelőtt sóhajaink közben segítségünkre van a Szentlélek. Magára veszi erőtlenségünket, nehézségeinket, és amikor mi már imádkozni sem tudunk, a *Szentlélek szóltan könyörgéssel, „Isten szerinti“: tehát legjavunkat szolgáló kérésekkel járul az Isten elé.* Nagy erősítés lehet a jelen mindenféle „gyengeségében“, hogy a Szentlélek a hívőkért, a „szentekért“ a legigazibb és Isten által meghallgatott imádságot mondja (26—27. v.).

De a keresztyén ember bizonyossága tovább megy. *Bizonyos abban („tudjuk pedig“), hogy bármi jön életében, Isten mindent üdvösségére fordít.* (A 28. vers eredeti jelentésétől eltérő értelemben meglehetősen közkézen forog közöttünk. Ebben a versben azonban szó sincs arról, hogy

mindentennek a mi földi javunkat kellene szolgálnia. De igenis minden a mi egyetlen igazi „javunkat“: az üdvösséget szolgálja, ha az Istené vagyunk!)

Ennek az *üdvbizonyosságnak az alapja elszakíthatatlan isteni láncsor*. A 28. vers így jelölte meg azokat, akikről szó van: „akik Istent szeretik“. De hogy ez mennyire nem a mi cselekvésünkben gyökerezik, azt a 28/b—30. versek mutatják. Előre-elrendelés (predestináció), elhívás, megigazítás, megdicsőítés: ez a láncsor tartja a keresztyén embert és ez nem szakadhat el. Az üdvbizonyosság az Istennek kiválasztó, elhívó, megigazító és egykor megdicsőítő kegyelmes cselekvésébe fogózik bele. (Ne féljünk az evangélikus predestinációnak ezt az oldalát erőteljesen megszólaltatni: üdvösségünk egyedüli alapja Isten kegyelmi kiválasztása. Viszont ne is ragadjuk ki ezt a gondolatot az összefüggésből és ne filozofáljunk az igehirdetésben a predestinációról; a „kárhozatra rendelés“ eshetőségéről még kevésbé, hiszen erről perikópánkban nincsen is szó. Igénk erősíteni akarja a hívőket: Isten üdvösségre rendelő keze tartja őket).

Ezzel elérkezik Pál az *összefoglaláshoz* (31—32. v.): „*Ha az Isten velünk, kicsoda ellenünk?*“ Ez az üdvbizonyosság himnusza, amely Istennek Fiát értünk odaadó szeretete láttára *nemcsak üdvösségében bizonyos*, hanem Istennek földi életünkre vonatkozó és földi javunkat szolgáló atyai ajándékozó jóságában is: Ha az Isten a legdrágábbat nem sajnálta tőlünk, hogyne adná meg nekünk azokat a sokkal-sokkal kisebb ajándékokat, amelyekre ebben az életben szükségünk van?!

Valóban, alapigénk olyan „újévi ének, amelyenhez foghatót sehol sem találunk“ (Fendt), mert *benne a keresztyén ember jelent és jövőt, üdvösséget és az élet minden dolgát átfogó bizonyos reménysége szólal meg*.

A *szószéki, oltári* (Luk. 4:16—21) és *délutáni* (90. zsoltár) *ige egysége*. A tovasiető életben, itéletes nyomorúságunkban egyetlen menedékünk, hajlékunk az Isten (ószövetségi ige). Közelebről Jézus Krisztusban nyerjük el „az Úrnak kedves esztendejét“ (evangélium). Innen a keresztyén ember reménységének fenséges tartalma és szilárdsága (epistola).

Újév utáni vasárnap.

A *vasárnap jellege*. Az ógyházi evangélium (Máté 2:13—22) a gyermek-Jézus életében felmutatja a keresztet, az epistola (I. Péter 4:12—19) pedig a Krisztusért való szenvedés boldogságáról szól. Ez a vasárnap tehát már a kezdet kezdetén jelzi: *Krisztusnak és övéinek sorsa a szenvedés*. Az eisenachi perikópák nem veszik át ezt a témát.

A *szószéki ige* (Jakab 4:13—17) jelentése. Az elbizakodott emberi tervezgetés, elhatározás, jövőképzés dőreség, hiszen még a holnapi napot sem ismerjük, nemhogy rendelkezni vele (13—14. v.). Ezt még az emberi éleslátás is elismeri. Igénk azonban ezt a magatartást, az „elbizakodottságot“ gonosznak, tehát *bűnnek* mondja (16. v.). Mert nem hajol meg alázatosan az Isten egyedül-cselekvő akarata előtt és nem számol azzal. Ott vagyunk az ősbűnnél, amikor az ember függetleníteni akarja magát Istentől, sőt önmagát helyezi Isten helyébe (Lásd I. Mózes 3:5: „Olyanok lesztek mint az Isten“). Azt véli, mintha az emberen és nem Istenen fordulna meg minden.

A keresztyén hit ezzel szemben nem önmagát, önmaga akaratát és szándékát állítja élete középpontjába, hanem az Isten kezét. „*Ha az Úr*

akarja": ezzel a gondolattal kell az életben járnunk. Ennek pedig imádsággá (Fendt), szakadatlan imádságos lelki magatartássá kell válnia, amely a jövőt minden viszonylatban odaengedi Isten akaratának.

Megjegyzés: A 15. vers helyes fordítása: „... Ha az Úr akarja, élünk és ezt vagy amazt cselekszük“.

A 17. vers nem illeszkedik be egészen perikópánk gondolatmenetébe, hanem Jakab levelének egy másik összefüggésébe tartozik. Legfeljebb így kapcsolhatjuk igénkhez: tudjátok, hogy ezzel a magatartással kellene élnetek és tervezgetnetek: „Ha az Úr akarja“..., cselekedjetekek hát e szerint!

A *szószéki, oltári* (Máté. 16 : 1—4) és *délutáni* (73. zsoltár 23—28) *ige egysége*. A *jövő az Isten kezében*: ezzel fűzhetjük egységbe a három ígét. Isten kezében az Ember Fia eljövételének ideje — a jelművészt elutasítja Jézus (evangélium). Isten kezében földi életünk — félre az elbizakodottsággal (epistola)! A gonoszok látszólagos jósorsa és a jók balsorsa ellenére, az Isten kezében tudja magát a hívő (őszövségi ige).

Veöreös Imre
Győr.

Összekulesolt kézzel.

Imádságok a finn agendából.

Igehirdető és igehallgatók imádságai istentisztelet előtt.

(Ezeket az imádságokat a finn agenda rendelkezése szerint a lelkész az istentiszteletet kezdő utolsó versének éneklése alatt az oltár előtt térdre borulva csendben imádkozza.)

1. Úr Isten, mennyei Atyám! Bizony alkalmatlan vagyok a Te dicsőséged hirdetésére, de Te, aki engem Igéd szolgálatára elhívtál, légy segítségemre. Kegyelmeddel cselekedj meg, hogy szolgálatom Neked dicsőség, nekünk mindnyájunknak pedig áldás legyen. Jézus Krisztus, élő Istennek Fia és lelkünk főpásztora, küldd el Szent Lelkedet, hogy hatalmasan munkálkodjék bennem és mibennünk mindnyájunkban. Ámen.

2. Úr Isten, aki magasságban és szentségben lakozol. de azok között is, akik összetörött és alázatos szívűek! Tisztítsd meg szívünket, üzd el belőliünk a rossz gondolatokat, szenteld meg szívünket és gondolatainkat. Tégy minket képesekké arra, hogy imádságainkban közeledhessünk Hozzád. Add a Te kegyelmedet, hogy szent félelemben szolgálhassunk Néked. Te áldasz és szentelsz meg egyedül. Neked adunk hálát Atya, Fiú és Szent Lélek most és örökkön örökké. Ámen.

3. Urunk Istenünk és Atyánk, aki irgalmasan tekintesz reánk és minket, haszontalan szolgálókat, arra méltatsz, hogy közeledjünk Hozzád, légy nekem is, bűnösnek irgalmas, töröld el az én vétkeimet, tisztítsd meg ajkamat és szívemet minden szennytől és tégy engem Szent Lelked erejével erre a szolgálatra alkalmassá. Fordulj felém kegyelmesen, midőn közeledek Hozzád és hallgasd meg imádságomat Jézus Krisztusért. Ámen.

Szószeréki imádság ádventi vasárnapon.

Úr Jézus Krisztus, élő Istennek Fia! Te, aki eljöttél Izraelnek igazságuul és szabadítóul, s aki így jössz most is a Te egyházadhoz Igédben és szentségeidben; hálát adunk ezért a kegyelmedért és könyörgünk, jöjj hozzánk is Urunk s tedd szállásoddá szívünket. Tedd számunkra az új egyházi esztendőt az Úr kedves esztendejévé; jöjj, hirdetted a szegényeknek evangéliumot, gyógyítsd az összetört szíveket, prédikáltass a foglyoknak szabadulást, a vakoknak látást, az elnyomottaknak szabadságot. Őriz meg drága áron megváltott egyházadat; add, hogy az szárnyaid oltalma alatt növekedhessék mindvégig. Ti kapuk, emeljétek fel fejeiteket és emelkedjétek fel ti örökkévaló ajtók, s te, dicsőség királya, jöjj be, hogy mi hálával és dicsőítéssel fogadhassunk Téged így szólván: Hozsanna a Dávid Fiának, áldott, aki jó az Úrnak nevében! Add nekünk Szent Lelked kegyelmét, hogy legyünk erősek és bátrak a Rólad való bizonyágtételben a világ előtt, készek Neked szolgálni és állandóan készek cselekedni, szenvedni és mindent boldogan feláldozni a Te országod terjedéséért ezen a földön. Add nekünk Urunk Jézusunk a Te kegyelmedet, hogy utolsó eljöveteledkor bejussunk abba az országba, amelyet elkészítettél a világ felvettése előtt s mi Téged, hűséges Szabadítónkat az Atyával és Szent Lélekkel együtt örökké áldjunk, magasztaljunk és dicsőítsünk. Ámen!

Karácsony ünnepén.

Irgalmas Isten, szerető mennyei Atyánk! Hálát adunk Neked és dicsőítünk Téged, hogy kegyelmesen beteljesítetted ígéretedet az emberiség szabadításáról és Megváltót adtál nekünk, aki az Úr Krisztus. Jézus Krisztus! Hála, dicséret és magasztalás Néked örökké, aki úgy szeretted minket, hogy eljöttél e világra, hogy megválts minket, nyomorúlt bűnösöket, az örök haláltól! Te megaláztad magadat, hogy mi felmagasztaltassunk, Te testvérünké lettél, hogy mi Isten örököséiv és a Te örökös társaidá lehessünk. Jöjj most is, Urunk Jézus, a mi szívünkbe és töltsd meg azt mennyei ajándékaiddal. Óh minden uraknak Ura, aki miértünk gyermekké lettél, adj nekünk igazi gyermeki szívet. Te, aki az Atya dicsőségének sugara vagy, s aki egyedül láttad Őt színről-színre, újíts meg minket, hogy újra hasonlók lehessünk ahhoz, aki alkotott minket. Te, aki magad vagy a világosság, vezess minket a Te fényeddel a világ sötéttségén keresztül. Te, aki magad vagy az élet, add, hogy tebenned életet találjunk. Békesség Égi Fejedelme, add nekünk a Te békességedet és tarts meg a Te országodban örökké s add, hogy mi a Te dicsőségében a mennyei seregekkel áldjunk és magasztaljunk Téged, aki az Atyával és Szent Lélekkel együtt élsz és uralkodol örökkön örökké. Ámen.

Hálaadó imádságok istentisztelet végén.

(Alkalmazható különösen azokban a gyülekezetekben, ahol most is gazdagabb énekes liturgia használatos és van külön, istentiszteletet befejező oltári imádság.)

1. Hálát adunk Neked Úr Isten, mennyei Atyánk, hogy szent evangéliumodat adtad nekünk és megmutattad atyai szívedet. Könyörgünk Hozzád kimondhatatlan irgalmasságodért: add nekünk mindig a Te beszéded világosságát. Vezess minket és uralkodj rajtunk Szent Lelkeddal

úgy, hogy a Te beszédedtől soha el ne távolodjunk, hanem azt hűségesen őrizzük meg és végül üdvözöljük Jézus Krisztus, a mi Urunk által. Ámen.

2. Urunk, tarts meg minket a Te isteni beszéded ismeretében. Töltsd meg szívünket szent evangéliumod igaz ismeretével, mennyei ajándékaid gazdagságával és tedd azt Szent Lelked templomává. Add, hogy örömmel halljuk és teljesítsük parancsolatait. Áldj meg minket mindnyájunkat kegyelmeddel, amelyet egyedül Te tudsz adni most és mindenkoron. Ámen.

Közli: **Joób Olivér**
lelkész, Nyíregyháza.

Imádkozzunk együtt.

Havi aranymondásunk: „Nálam nélkül semmit sem cselekedhettek.“ Ján. 15, 5/c.

December 6. — *Róm. 14, 1—9.* Akik az Úrnak élnek, mint ahogyan az apostolok, az apostoli kor keresztyén emberei, vagy a reformátorok és a reformációhoz híven ragaszkodó hitvalló apáink éltek, azok nem szüntelenül csak embertársaik fogyatékoságait nézik bíráló szemmel, ahogyan mi szoktuk, hanem szüntelenül az Úrra néznek és az Úr tökéletességét példaképül veszik a mindennapi életben, ahol tömeges alkalom adódik szeretetnek lelkével útba — de még inkább az Úrhoz — igazítani a hitben testvéreinket. Amikor balgatag módon másnak a komoly lelki kérdéseit kicsinyesnek tüntetjük fel, amelyen mi már régen „túl vagyunk“, és lemosolyogjuk azt, aki az Úrért eszik, vagy nem eszik, ünnepel, vagy nem ünnepel: akkor mi a hitben erőtlenebbek vagyunk az ilyennél és százszor szánalomraméltóbbak, mint azok.

December 13. — *Róm. 14, 10—23.* „Ami hitből nincs, bűn az.“ Ez a szintiszta igazság. Az még nem hit, ha én hiszem, hogy van Isten. Az ördögök is hiszik és rettegnak. (Jakab 2, 19.) Istennek számot kell adnunk mindnyájunknak (12 v.) arról, ahogyan élünk és cselekszünk. A mi hitünk olyan, mint az ünneplő ruha, amelyben a templomba megyünk, azután pedig levetjük magunkról és eltesszük a következő ünnepnapra. Ahogyan mi hittestvéreinkkel törődünk és ahogyan csak a magunk előmeneteléért munkálkodunk: mindennek annyi köze van a hithez, mint amennyi az ünneplő ruhának a hétköznaphoz. Isten igéje azonban világosan azt mondja, hogy ez bűn! Bűn az, hogy máson olyan könnyen megbotránkózom, holott én még olyan sem vagyok, mint más. És bűn az, hogy mi semmit sem törődünk azzal, hogy esetleg rajtunk botránkozik meg a mi atyánkfia. Mintha a magunké volnánk és nem az Úré!

December 20. — *Róm. 15, 1—13.* Az a mi legnagyobb bajunk, hogy lusta keresztyének vagyunk, nem pedig vigyázó és éber keresztyének. Pedig az ádvent vigyázásra és éberségre int minket: az Úr közel! Nem követjük az Úr példáját, aki egész életét feláldozta azért, hogy megmutassa: az erőtlének erőtlenségeit hordozzuk. Mi szégyeljük azt, ha mások megelőznek bennünket, nagyobb siker koronázza szorgalmasabb munkájukat a miénkénél, mi akarunk mindenben az első helyre kerülni és mégis azt várjuk, hogy hozzánk legyenek jobbak az emberek, akkor mi is mások leszünk, hozzánk legyenek kedvesek az emberek, mert csak úgy

tudunk mi is kedvesek lenni. Első mindig az én, azután a te és az ő. A pogányok is jobban dicsérik az Urat nálunknál az ő életükkel, mi pedig gyalázóivá válunk a Krisztusnak. Nem így van-é?

December 27. — *Róm. 15, 14—33.* Jelek és csodák kísérik a Krisztusban megújult élet minden lépését. Nem megszokott sablonosság, unalmas formáság, szürke hétköznapiság és besavanyodott kegyesség a hitben élő igaz geresztyén ember élete. Elenkezőleg: soha nem látott és nem tapasztalt öröm, csodálatos változás: nem magamat látom többé az első helyen, hanem meglátom másban is a teljes jóságot (14). Azt a jóságot, mely jó az evangélium befogadására és alkalmassá teszi az embert arra, hogy másokkal is közölje a megtapasztalt kegyelmet. Karácsony ünnepe és ez a letűnő esztendő vajjon nem azért adatott-é nekünk békeességben, hogy valamennyien megtapasztaljuk az Úrnak ezt a nagy kegyelmét?

Adjunk hálát!

1. Hogy új egyházi esztendőt adott az Úr az új élet elnyerésére.
2. Hogy mindezideig megsegített és megtartott az ő kegyelmében.

Tegyünk bűnvallást!

1. Hogy cselekedeteinkben mindig az egyéni, önző szempont vezetett.
2. Hogy másokon megbotránkoztunk s másokat megbotránkoztattunk.

Könyörögjünk!

1. Hogy az Úr áldja meg az új egyházi esztendő igeszolgalatát és Krisztus szolgálatát megújult életű emberekkel, hogy építesse általuk az Ő országát.

2. Hogy Karácsony ünnepén a Krisztusban a magyar keresztyénség számára megszülessék az igazi belső lelki békeesség és egység.

Tarján Béla,
délszabolcsi lelkész.

Szószeiken.

Ádvent 2. vasárnapja.

II. Péter 1, 3—11.

1. Szövegmagyarázat

A központi gondolat: „Igyekeztek a ti elhivatástokat és kiválasztásotokat erőssé tenni“ (10.). Az elhivatás és kiválasztás célja Jézus Krisztus örök országába való bemenetel. Ezen a ponton hozható kapcsolatba ez a perikopa ádvent 2. vasárnapjának jellegével, amelyet neki a Megváltó dicsőséges visszatéréséről szóló óegyházi evangélium (Lk. 21, 25—36.) ad, mert hiszen ez a visszatérése egyet jelent övéi válságának megvalósulásával. — Az 5—8. versekben megtalálható erénysorozat görög gondolatvilágban otthonos szerzőre vall. Bizonyos egységét biztosítja az a körülmény, hogy az élen a „hit“ szerepel, amely egyedül teszi lehetővé a többinek a kibontakozását is, a sort pedig az egyetemes, az „atyafiakhoz

való hajlandóságnál“ (philadelphia) messzebb terjedő szeretet (agapé) koronázza meg. A „jócselekedet“ — areté — (5.) általános, derekas keresztyén magatartás értelmében fogható fel. Ugyanebben a versben a „tudomány“ (gnosis) Isten (ill. Jézus) lényegének és akaratának értelmi megismerése. Megkülönböztetendő tőle Jézus Krisztus „megismerése“ — epignosis — (3. és 8. v.), amely a Vele való személyes kapcsolatra utal. A „kegyesség“ — eusebeia — (3. és 6. v.) a hitéletnek Isten felé fordított oldala, szemben a „jócselekedettel“.

2. Igehirdetés.

Érdemes!

Egy rajnamenti temetőben van egy sír, amelynek kövén csak néhány rövid szó áll. Nem árulja el annak nevét, aki alatta pihen, sem azt, hogy férfi volt-e, vagy nő, sem pedig azt, hogy mikor és milyen hosszú élet után távozott erről a földről. Csak ennyit mond a sírfelirat: „Nem volt érdemes.“ Nem tudni, hogy a halott maga összegezte-e így halála előtt életének eredményét, vagy pedig övéi írták a maguk véleményét a sírkőre. Az első esetben mélységes keserűség szól a néhány szóból, a másodikban az ittmaradtak szánalmát vagy vádját árulja el. De semmi esetre sem tesz bizonyosságot az a sírfelirat a keresztyén hitről. Mert ennek a hitnek — amint erről szentigénk is tanuskodik — ez a szent meggyőződése: érdemes élni és küzdeni!

1. Érdemes mindenekelőtt arra a célra való tekintettel, amely a keresztyén ember felé int. Ez a cél: egy örök országba való bemenetel. Amikor ezzel bíztat az ige, egyszerre két kérdésre ad feleletet. Az egyik kérdés így szól: mi ennek a földnek, a rajta élő emberiségnek végső sorsa? A „tudomány“ azt feleli erre, hogy vagy egy óriási katasztrófa, amely a világűrben játszódik le, vet hirtelen véget mind a kettőnek, vagy pedig lassú fagyhalálban dermed meg a kihűlő földön minden élet. Egy másik felelet, amely behunyja szemét a „szörnyű vég“ elől, megelégszik azzal, hogy a legszebb álmokat álmodja arról a paradicsomról, amelyet az ember lángelméje és találékonyasága, valamint szociális lelkiismerete egyre tökéletesebben megvalósít majd és ettől a reménytől látja ígéretes fényben derengeni a földre és az emberiségre váró évszázados, évezredes jövőt. Az örök isteni ige kiigazítja mind a két felfogást. Ádvent 2. vasárnapja ősrégi idő óta hirdeti ógyházi perikopája (Lk. 21, 25—36.) alapján, hogy ég és föld eltűnik ugyan, de ez nem jelenti a véget. Akkor jut teljességre a váltság és veszi kezdetét élőknek és holtaknak egy új élete egy új világban, szent ígének szavaival: Jézus Krisztus örök országában.

Ebben egyúttal benne van a felelet a másik kérdésre is, amely az egyes emberek életének értelmét és célját kutatja, megriadva a kérlelhetetlen valóságtól, hogy célként itt a szem csak romlást és halált, sírgödröt és enyészetet lát. Az ige az enyészeten túl feragyogetja a dicső célt: az örök országba való

bemenetelt. Kiegészíti ezt még azzal, hogy ott isteni természet részesévé lesz az ember és ezzel ugyanazt ígéri, mint János 1. levelében: „Még nem lett nyilvánvalóvá, hogy mi vé leszünk. De tudjuk, hogyha nyilvánvalóvá lesz, hasonlókká leszünk Őhöz.” Enyivel azután meg is kell elégednünk. Ezt boldogan megtehetjük, mert elég tudnunk azt, hogy amikor odajut az ember, „kikerüli a romlottságot, amely a kívánságban van e világon.”

Micsoda ellentét fokozza itt fel reménységünket! Itt örökös kívánság, szomjazás, oda-odabukás az öröm tisztátalan forrásai elé és következményeképpen romlás és romlottság. Óh, hogy tapasztaljuk ezt önmagunkon, hogy látjuk ezt meg-megborzadva körülöttünk! Ott boldog beteljesülés és tisztaság, romolhatatlanság. Ezért érdemes itt élni. Elsősorban nem a jelenért, hanem a jövőért. Röviddel ezelőtt a halottak emlékének szenteltünk ünnepet. Egy-egy korán elköltözött kedvesünk derékba tört életén elmerengve, vagy sok-sok szenvedésre, csalódásra gondolva talán belénk is nyilalt a kínzó kérdés: érdemes volt-e neki élni? Hallottad akkor is a biztatást: reméld, hogy érdemes volt! Reményedet ma erősítette meg az adventi szózat az eljövendő örök országról. Biztasson akkor is, ha néha csüggeszt a sötét kétség, hogy neked is foszló reményeid, sok-sok kudarcod, lelkeden rágódó szenvedéseid közepette érdemes-e élni. Érdemes! Az ige így tudja. Mert hirdeti, hogy igen nagy és becses ígéretekkel ajándékozott meg bennünket az Úr, hiszen dicsőségével és hatalmával elhívott bemenetelre az Ő örök országába.

2. Ezért a célért érdemes küzdeni. Mert világos, hogy elérésének megvan a határozott, küzdelemteljes útja. Ezt mondja az ige is, amikor így szól: „Igyekeztek a ti elhivatástokat és kiválasztatástokat erőssé tenni.” Sőt „teljes igyekezetet” is követel olvasóitól. Azután részletesen is elmondja, hogy milyen igyekezettel lehet megközelíteni a célt. Egész sorát tárja fel azoknak a tulajdonságoknak, amelyekre az embernek törekednie kell, hogy le ne térjen a célhoz vezető útról. A sort a hit nyitja meg és a szeretet zárja be. Közben elsőnek szerepel a jócselekedet, amelyen általában derekas, eleven, gyakorlatias keresztyénséget érthetünk. Azután következik a tudomány, nem világi dolgokra vonatkozó tudáshalmaz, hanem annak megismerése és megtanulása, hogy milyen Isten és az Ő Szent Fia és mi a célja, az akarata a világgal és az emberrel. Utána sorakozik a mértékletesség, vagyis az önuralom gyakorlása, önfegyelmzés, természetesen nem pusztán közönséges értelemben, hanem mindig a nagy cél szemmeltartásával, azután a tűrés, vagyis az állhatatosság, kitartás nehéz sorsban is, olyan körülmények között is, amelyek minden isteni biztatásnak és szeretetnek ellentmondani látszanak és azért minden égfelénézést értelmetlennek csúfolnak; azután következik a kegyesség, vagyis az istenfélelem, az Istennel való érintkezés és kapcsolat ápolása imádságban, Réá való gondolásban, Róla való elmélkedésben; végül az atyafiakhoz való hajlandóság, vagyis a hívő és hívő közötti, egye-

dülálló testvéri viszonynak a megóvása és ápolása, amely azután átmegey általános szeretetbe mindenki irányában, akivel az ember találkozik, akire pillantása esik, akinek életébe akár csak egy röpke szóval, akármilyen jelentéktelen mozdulattal vagy cselekedettel bele kell nyúlnia.

Mindegyik tulajdonságról, vagy életmegnyilatkozásról órákhosszat lehetne beszélni. Viszont elég volna ennyit is mondani: higgy és azután sugározd szét a szeretetet, amelyet hited ébreszt benned. Mert ha van hited, meglátod a célt és kívánczol feléje. Ha van szereteted, igazolja mások és önmagad előtt hitedet. Egyet mindenesetre meg kell látnunk. Ha valakivel találkozol, aki élete értelmetlenségéről panaszkodik, akkor ott nincs meg a hit, és baj van a szeretet körül, hiába keresed életében a tudományt, az önuralmat, a türelmet is. Amikor lázadsz magad, hogy nem érdemes élned, önmagadban is megtalálhatod ugyanazokat a hiányokat. Csodálatos dolog az, hogy a célratörés azon az úton, amelyet a felsorolt útjelzők határoznak meg, mennyire megjutalmazza már útközben is azt, aki rajtajár. Aki felfelé tárja tenyerét, hogy amit onnan kap, azt sietve továbbadja társainak, megízleli az igazi boldogságot. Viszont aki mindenkitől és mindenből csak kapni és nyerni akar, csak éppen Istenre gondol utolsó sorban, társaira pedig egyáltalán nem, az nem ismeri meg az élet igazi szépségeit. Mert vannak ilyenek. Érettük már magábavéve is érdemes élni. Ott ámulsz el rajtuk, ahol Isten lábnyomára bukkansz. Akkor melegszik fel tőlük a szíved, amikor hála könnyé csillog feléd emberek szeméből. Csak éppen azon az úton kell keresni őket, amely az örök országba visz!

3. Azt mondod, mindez szép, de te már úgy elfásultál, hogy már nincs erőd, hogy belenyúlj a dolgok folyásába, elkezdőd a magad nevelését, hajlamaid nyesegetését, a próbálkozást természeted megváltoztatásával. Igazad van. Már nincs erőd. De nem volt a múltban sem és nem lesz sohasem. Neked nem lesz erőd. De van belőle bőven Istennél és az Egyszülött Fiúnál. Újjongva vallja epistolánk írója: „Az Ő isteni ereje mindennel megajándékozott minket, ami az életre és kegyességre való“. Milyen óriási ellentét van megint a megajándékozottságnak, a gazdagságnak, a megelégedettségnek ezen örömtől sugárzó vallomása és azok keserű panasza között, akik úgy érzik, hogy semmit sem kaptak mindabból, amit boldogságukhoz nélkülözhetetlennek tartottak, hogy érdemes legyen élni. És legyen valaki még olyan kétségeskedő és óvatoskodó, mégsem lesz bátorsága feltenni, hogy ez a boldog tapasztalat csak az epistola írójának és annak talán egészen szűk körének a tapasztalata, és hogy éppen ő sohasem lehet részese. Ez pedig azt jelenti, hogy téged is kész mindennel megajándékozni az Úr, ami az életre és kegyességre, tehát a végső nagy cél elérésére is való.

A „minden“ elnyerésének a módja végeredményben olyan egyszerű. Szentigénk tanúsága szerint csak egyet kell megtenni

hozzá. Meg kell ismerni azt, aki dicsőségével és hatalmával elhív. Mégpedig nem úgy, hogy megtanuljuk akár a Szentírásból, akár kegyes írók vagy szónokok műveiből vagy előadásai-ból, hogy milyen is lehetett Jézus Krisztus és azután ezeket az ismereteket szépen elraktározzuk egyéb nagy tudásunk közé. Hanem úgy kell megismerni Őt, ahogyan itt ismerkedünk meg olyanokkal, akik érdekelnek: figyelő szemmel nézzük őket, szólnunk hozzájuk és figyelünk szavukra és ha azután feljűk dobog a szívünk, boldogan engedünk kényszerének. Így próbáld megismerni Őt, aki téged is hív. A jócselekedettől kezdve a szeretetig mindent megad majd néked. És minél készségesebben fogadod el Tőle, annál kevésbé leszel vak az Ő dicsőségének meglátására, annál drágább gyümölcsöket terem igyekezeted, amellyel meg akarod Őt ismerni, annál ellenállhatatlanabbul hívogat dicső alakja.

Azután pedig nem ütközől meg sohasem, — ígéri az a bizakodó továbbvándorlástól. Az útról sem térsz majd le, bármilyen magányosan járnád is azt, bármennyire mosolyog-janak is rajtad, akik másutt és másképen járnak. Egyszer pedig, ha nem is írják ki sírod kövére, célhoz jutva te így összegezed majd életed eredményét: „Érdemes volt!” Ámen!

Ádvent 3. vasárnapja.

II. Tim. 4, 5—8.

1. Szövegmagyarázat.

A Timótheushoz intézett II. levelet Pál apostol római fogságban írja (1, 17). Nem a Cselekedetek könyvében említett fogságról van szó, hanem egy későbbiről, amely az apostol vértanuhalálával végződött (Jeremiás J.). Az apostol közelinek látja halálát (6). Ebből a körülményből természet-szerűleg következik, hogy utasításokkal látja el Timótheust, akire a gyülekezetek gondját akarja bízni és számadást végez a maga életéről. A szöveg ádventi jellege az igaz Bíróra való utalásban van, akitől az igaz-ság koronáját kapják meg, akik vágyva-várják megjelenését. Figyelemre méltó a „megáldozatom“ (spendomai) kifejezés (6. v.) képszerűsége: mint-egy itáláldozatul ömlik majd ki az apostol vére Isten dicsőségére és az emberek javára.

2. Igehirdetés.

Aki várja az Úr megjelenését.

A keret, amely az apostol szavait befoglalja, sötét és vigasztalan. Pál börtönben sinylődik, gonosztevő módjára bilincseket hord és biztosra veszi közeli halálát. Amit megír, mégsem árul el kétségbeesést. Valami megkapó ünnepélyesség ömlik el szavain, jó lelkiismeret békéjét lehelik, boldog várakozás feszül bennük. Tudjuk, miben rejlik ennek az ellentétnek a titka. Azt írhatnak a kép alá, amelyet szentigénk elénk tár: Egy ember, aki

vágyva várja az Úr megjelenését. Ne szemléljük ezt a képet hideg tárgyilagossággal! Hiszen nyilvánvaló, hogy Istennek célja van, amikor szembeállít vele. Figyeljünk fel azért nagyon is, amikor a sorok között így int az ige:

Ime, aki vágyva várja az Úr megjelenését, az:

1. így végez számadást,
2. így tesz végrendeletet,
3. így reménykedik.

Az apostol számadásának, amellyel pontot tesz élete végére, amikor arra visszatekint, ez az első tétele: futásomat elvégeztem. Ebben benne van a megállapítás: felismertem küldetésemet, vállaltam azt, nem kerestem kiutat, mentséget. Kitartottam. Megtettem, amit megtehettem.

Nem volt könnyű futásom. Harc volt. De én ezt a nemes harcot megharcoltam. — Az apostol számadásának ez a második tétele bizonyágtétevés arról, hogy az Úr szolgálata nem kedves az ember kényelemszeretetének. Harc az és újra csak harc. Támadás és védekezés, sebek elszenvedése. Benne kísért ebben a bizonyágtétevésben az emlékezés fáradtságra, vereségre, többszörös börtönre, gyakori halálos veszedelemre, sokszoros megbotoztatásra, megostoroztatásra, megköveztetésre, megszámlálhatatlan veszedelemre, éhezésre, szomjazásra, hidegre és meztelenségre. (II. Kor. 11, 23—29.) Mégis benne újjong a boldogság, hogy megharcolta, gyáván nem futott meg előle, mert ez a harc nemes harc, az egyedüli igazán nemes harc. Érdemes érte minden szenvedést eltűrni. Érdemes azokat a legveszedelmesebb küzdelmeket is vállalni, amelyeket az embernek a maga természetével, belső ellenállásának megtörésével kell vívnia.

Az apostol megvívta őket is. Meg tudta őket vívni, mert — így állapítja meg számadása további folyamán — hitét megtartotta. Attól a naptól fogva, hogy Damaszkus előtt összetörtén hevert a porban, mind a jelen napjáig. Akkor is, amikor éppen védekezése alkalmával, mindenki cserbenhagyta (16). Így érkezhett meg oda, hogy küszöbön álló halálát megáldoztatásnak mondja. Isten dicsőségére szolgál majd, akárcsak élete. Mások javára drága magvetés is lesz majd, akárcsak élete. Milyen fel-emelő számadás! Hogy tudott az apostol így visszatekinteni az életére? Úgy, hogy futásában, harcában, hitében való megfogódzásában is egyre várta Ura megjelenését. Örülni akart a találkozásnak Vele, nem akart előtte szégyenkezni.

Hogy szól a mi számadásunk? Csak végezzünk ilyent, ha nem is érezzük olyan közel halálunkat! Különben is lehet, hogy az érzésünk végzetesen csal! De mindenképen jó időnként megállni a futásban, hátranézni és eszmélkedni, hogyan futottunk? Mit bizonyít hát futásnak? Van-e egyáltalában sejtésünk róla, hogy isteni küldetésben járunk a legszürkébb hivatásunkban is és milyen kitartással és hűséggel és készséggel válaszolunk napról-napra Isten hívó szavára? Azután a harcunk, amelyet vívunk, nemes harc-e, győzelmeket terem-e? Hogy harc az élet, sokszor emlegetjük. Ma talán többször, mint előbb, hiszen már

maga a megélhetés kérdése is több gondot sorakoztat fel ellenünk. Nem a gondok sokasága teszi nemessé a harcot! Azzá válik, ha nem a kenyérért, vagy apró élvezetekért harcolunk, nem emberi tűszúrások alatt sóhajtozunk és bosszankodunk, nem elszenvedett sorscsapások ellen lázadozunk, hanem úgy harcolunk és szenvedünk, hogy tudjuk, ezen a csatatéren egy egész örökkévalóság sorsa dől el. Ebben a hitben harcoltunk-e hát?

Igen, mi van a hitünkkel? Megvolt valamikor. Legalább is akkor, amikor gyermekkorunkban természetes dolog volt a számunkra, hogy Isten szeme figyel, hogy jóknak kell lennünk, hogy jó ő maga, az Isten is, és jól járunk itt ha ő vezet. Óhosszá jutunk majd, ha engedjük magunkat vezetni. Mi lett ezzel a mi hitünkkel? Megtartottuk? Tisztult, izmosodott, győzhetetlenné vált-e, vagy foszlányokká tépte a harc, régen eltemettük? Még csak egyetlenegy kérdést: miért nincs bátorságunk arra, hogy minden kérdésre egyszerűen magunkévá tegyük az apostol számadását? A válasz egyszerű! Így szól: nem várjuk vágyva az Úr megjelenését, mint tette az apostol.

2. Ez az ő Krisztus-várása meghatározta végrendelkezését is. Timótheusnak adja utolsó utasításait. Ahhoz a férfiúhoz szól, akit úgy szeretett, mint hű fiát, akihez hasonló indulatú segítőtársat nem ismert (Fil. 2, 20.). Sorsát minden bizonyal nagyon-nagyon szívén viselte. Jóléte, boldogsága semmi esetre sem volt közönyös előtte. Milyen tanácsokat ad tehát neki arra az időre, amikor ő, az idős, tapasztalt munkatárs már nem lesz? Így szól hozzá: „Józan légy (t. i. a hit dolgában), szenvedj, az evangélista munkáját cselekedd, szolgálatodat teljesen betöltsd!“ Nem lett volna-e érthető, ha ezt írja neki: „Fiam, mert szeretlek, azt a jó tanácsot adom Neked, hogy vonulj vissza abból a nehéz és küzdelemteljes munkából. Én tudom, mit jelent, az embereken annyit csalódtam, hogy meg kellett győződnöm róla, nem érdemes az embernek magát érettiük feláldozni. Sajnálalak, ha Neked nem jutna külön sorsod?“ Értető lett volna, ha az apostol boldogtalan életet élt volna. De hogy lehetett volna boldogtalan, amikor Urát szolgálta minden tettével? És ha mindjárt meg-megzavarta volna boldogságát a szolgálatával járó temérdek szenvedés, hogy akarhatta volna tőle megkímélni szeretett „fiát a hitben“, ha ennek az ára a hűtlenség lett volna az Úr ügye iránt? Nem! Nem lehetett más az utolsó akarata, mint az, hogy Timótheus is olyan boldog legyen, mint amilyen ő volt, és olyan hű hivatása teljesítésében, mint amilyen ő maradt.

Talán még nem foglaltuk írásba végrendeletünket, — hiszen ettől könnyen visszatartja az embert a babonás félelem, hogy hátha akkor hamarosan rákerül a sor végrehajtására! De tanácsokat, végrendelezésszámba menő utasításokat bizonyára már adtunk gyermekeinknek, vagy olyanoknak, akik közel állanak hozzánk. A tanácsokat, rendelkezéseket a magunk tapasztalatából szűrtünk le. Mondogattuk is, hogy tegyék ezt, vagy azt, vagy óvakodjanak emettől, vagy amattól, hogy úgy ne járjanak, mint ahogyan mi jártunk. Jól tesszük, ha jó tanácsokkal, erélyes

akarategyelvetésekkel igyekszünk biztosítani azok jövőjét, boldogságát, akiket szeretünk, akikért felelősek vagyunk. Boldogok lehetünk, ha minél kevesebb keserű tapasztalaton alapulnak tanácsaink. A legboldogabbak azonban mégis akkor leszünk, ha az Úr szolgálatában tett tapasztalatok, az abban érzett belső kényszer hatása alatt nem tudunk nekik jobbat kívánni, nem tudunk tőlük szentebbet követelni, mint hogy vállalják ők is ezt a szolgálatot. Legyünk azzal tisztában, hogy életünk, magatartásunk végrendelkezés ebben a tekintetben akkor is, ha nem szólunk és nem írunk róla egyetlen egy szót sem. Vagy hívjuk környezetünket, ismerőseinket vonzó példákkal Isten útjára, vagy elzárjuk ezt előlük a példa visszataszító erejével. A lelkiismeretünk megmondja, mire ösztönzzük őket. Ha vádol, ennek nincs más oka, csak az, hogy nem várjuk az Úr megjelenését, a Vele való találkozás lehetősége és reménye nem tesz minden pillanatban józanná, éberré és nem jelent egyúttal számunkra valami csendes, feszültségében leírhatatlan boldogságot.

3. De akkor milyen lesz a búcsúzásunk ettől az élettől? Az apostol szépséges reménnyel tekint halála elé. Az életösztöne lázadozhatna a vég gondolata ellen, de ennek nyomát sem látjuk nála. Elköltözésről beszél! Nem ijeszti a megsemmisülés réme. Csak útra indul egy másik életbe. Szeme előtt lebeghetne a hóhér kardja, de nem gyötri a képe. Koronára tapad a szeme, amelyet bizonyos reménye szerint eltett neki az Úr, az igaz Bíró. Hisz látta futását, harcát a porondon, látta, milyen feszült várakozással nézett mindenkor megjelenése elé!

A halál a legkomolyabb valóság. Vele mindenkinek szembe kell néznie, mitsém használ, ha valaki kétségbeesetten menekül a gondolata elől. Ha szembefordulsz vele, ez magába véve még nem tesz úrrá felette. Vagy megdideregsz az enyészet szele alatt, amely feléd csap akkor, vagy hideg göggel torz mosollyal mégy eléje. A szíved mélyén még ebben az esetben is ott él a panasz, hogy miért halál a sorsod. Úr sorsodon csak akkor lehetsz, ha nem csődöt látsz benne, hanem diadalmat, ha nem a nagy rablót gyűlölöd benne, aki mindenedből kifoszt, hanem a gazdag úrnak szolgáját nézed, aki győzelmi koronával ajándékoz meg. Az apostol így tekintett rá. Azért, mert az Úr dicsőségét látta mögötte tündökölni, aki mindig, de mindig várt. Az övéhez hasonló remény éltet majd téged is legnehezebb órádban, ha ott haladsz azok sorában, akik győzelmi énekekkel szívükben a halálban is vágyva-várják az Úr megjelenését.

Legyen áldott az ádvent, hogy megint hirdeti Jézus Krisztusnak, az igaz Bírónak eljövetelét. Döbentsen rá bennünket arra, milyen végzetes hatással van az egész világ folyására, személyes életfolytatásunkra, hogy a keresztyén hitnek ezt a fontos elemét, drága kincsét elvesztegettük és az Úr várásával felhagytunk. Ébresszen fel a biztonság érzéséből, tanítson meg újra ádventi várakozásra és használja fel erre a célra Isten kegyelméből a nagy apostol bizonyágtévést is számadásáról, végrendelkezéséről és reménykedéséről! Ámen.

Ádvent 4. vasárnapja.

I. János 1, 1—4.

1. Szövegmagyarázat.

Az antik levélíró olvasóját levele kezdetén öröm kívánásával köszöntötte. Ehhez a hagyományos formához hasonlít, hogy az apostol szent ígénkben szintén a teljes örömet jelöli meg, mint levélírása célját. A lényeges különbség mégis az, hogy itt ez a kívánság nem üres forma és külsőség, hanem valósággal teljesül, ha valaki hittel elfogadja az apostol bizonyágtevését. Az örömmel legnagyobbat ellensége a bűn. Ez válaszfalként áll Isten, mint az igazi életnek forrása és az ember között, és áll ember és ember között is. Ebből a kettős diszharmóniából következik minden földi öröm fogyatékosága. Az Igében megjelent Istennel közöségben megismeri az ember az igazi, büntől nem rontott életet és összhangba kerül másokkal is, akiket hasonlóképen ajándékoz meg Isten. Így válik lehetségessé a teljes öröm és az erről szóló ige méltán szólal meg ádvent 4. vasárnapján, a karácsony nagy örömnepének (Lukács 2, 10.) küszöbén.

2. Igehirdetés.

Teljes öröm.

Ádvent utolsó vasárnapján, a karácsony küszöbén, teljes örömmel kínál meg szent ígénk. Nem örömmorzsákkal, hanem teljes örömmel! Karácsonykor mindenképen lesz örömed, ha csak nem tartozol az egészen árván magukra maradtak közé, vagy ha nem virrad rád a karácsony bánatkönnyeid között. Szeretetet tapasztalsz majd az eljövendő napokban és a szeretet még ebben a fásult, az érzelmek felett gúnyolódó világban is örömet fakaszt. De az ige teljes öröm lehetőségéről szól! Olyan öröm lehetőségéről, amely mélyebb és tartósabb minden emberadta örömnél és teljes abban a tekintetben is, hogy csodálatos módon nincsenek kirekesztve belőle a sírók és a boldogtalanok sem. Nem lehet kétséges, hogy teljes öröm után két kézzel nyúlunk valamennyien. Akkor hát értsük meg, hogy a teljes öröm lehetségessé, mert:

1. megjelent az Ige,
2. megjelent az Élet, és
3. megszületett az igazi testvéri közösség.

1. A világ azért nem ismer teljes örömet, mert istentelen világ. Nem akarja megérteni, hogy Isten kezéből került ki, azért Istenre van utalva. Isten a teremtője, azért Ő az ura is. Isten tűzte ki mindenkinek és mindennek célját, azért balgaság és öngyilkosság lidércfényes célok után futni. Istenbe beleütközik ez a világ úton-útfélen, de nem akarja meglátni, amikor találkozása van vele. Innen a szerencsétlensége. Az aranyborjú imádása nyomában derűs béke, jólét és bőség helyett a háború és éhhalál réme jár országról-országra. A túlfinomult kultúrigények mellett kőszívek dobognak a suhogó selymek alatt és eldurvult

lelkek lakoznak az agyonápolott testekben. De azért még mindig nem rázza meg a világot a döbbenet a külső-belső romlás felett és nem akarja meghallani a büntető Isten szavát: „Amit az ember vet, azt aratja!” (Gal. 6, 7.)

Valósággal menekül ez a világ Isten elől. Félti tőle szánalmasan üres örömeit. Isten mindenkire és mindenre féltékeny kényúrként él a képzeletében, aki sajnálja az embertől azt a kevés földi boldogságot és azért áldozatul kívánja attól, aki szolgálatára rászánja magát. Azért feljajdul a világ, ha kemény kézzel nyúl bele Isten ebbe a boldogságba. Mert akárhányszor jól tudja, hogy Isten jár az örömei és boldogsága romjai között. De azért nem hódol meg előtte! Nem akar egy életre zsákba öltözni és hamut szórni a fejére!

Mintha Isten ezt akarná! Mintha nem arra akarná megantitani az embert minden csődje által, amelyben Tőle távol megreked, hogy Isten nélkül nincs igazi üdv és boldogság, ha mindjárt felőrli is magát az ember az okoskodásban, tervezgetésben és ideges hajszában! Nem rabszolgasorsra akarja kárhoztatni Isten ezt a világot, hanem fel akarja szabadítani önmaga romlott ösztöneinek rabságából! Nem a világ kifosztása a szándéka, hanem az egyedüli igaz boldogsággal való pazar megajándékozása! Mivel pedig azért boldogtalan a világ, mert istentelen világ, úgy akarja boldoggá tenni, hogy visszahívja Önmagához.

Ezért szólalt meg Ő maga az egyszülött Fiúban itt a földön. Ezért jelent meg az Ige, az Igében az embert hívogató Isten. Bizonyoságot tesz róla az apostol mindazokkal egyetemben, akik látták, kezükkel érintették. Bizonyoságot tesznek róla mindazok, akik nemcsak testi szemükkel szemlélték, hanem Hozzá kapcsolódtak látó boldog lélekkel, hogy irgalomból és kegyelemből eljött hozzájuk az Ige, az Igében az Isten. Megértették és átélték ezt abban, hogy a Vele való közösségükben teljes lett az örömük.

Ha teljes öröm után vágyik a szíved, fogadd el az Igét és benne az Istent! Fogadd el egész szívvel az Igét, az Igében Istent! Tégy félre minden kétkedést, minden bizalmatlanságot! Hogy mivel fizet a világ, ha legalább is megosztod a szívedet-lelkesed közte és Isten között, ezt már tudod. Ne legyen ez utolsó tapasztalatod! Teljes öröme vagy elhíva! Ezzel kínál meg az Isten, az igében az Atya. A világnak nem kell! Nem kellene neked sem? Nem kellene az Élet?

2. Mert az Igében megjelent az Élet! A világnak nem kell és azért ez a világ halálnak világa. Nem ismeri ezt el. Gyűlöli a halált és úgy akarja megcsalni, hogy kergeti az életet. Mégis mint az árnyék, úgy szegődik nyomába a halál. Mert mint az árnyék, úgy szegődik nyomába a bűn! Ennek érintése alatt meghal minden, ami szép, minden ami jó, minden, ami életre hivatott.

Milyen szépnek teremtette Isten a világot és mit csinálnak belőle az emberek! Csak egy képet. Csapatostul tódulnak ki az

emberek az erdőbe, a rétre „élvezni“ a természetet. Azután — nekiesnek az erdő lombjának, a rét virágainak és letarolják, ami kezük ügyébe esik, teletüzdelik vele ruhájukat, kalapjukat, összehéreslik otromba csoportkötegekbe. Azután eljön az este és vége a kirándulásnak és a város határában — unottan szórják az út porába a lombot, a virágot. Közben elhervadt. Az embernek nincs többé benne kedve. Pusztuljon! Ime, szinte a képe annak, hogy válik minden, amit Isten életre rendelt, az ember kezében halállá!

Milyen áldása pl. Istennek, hogy gondolkodó értelmet adott az embernek és hogyan fordítja az ember az áldást átokká, amikor az értelem munkájából megszületnek a bombák, megszületik a halál! Milyen áldása az Istennek, hogy megajándékozta az embert színes képzelettel, ügyes kézzel és milyen átokra fordítja az ember az áldást, amikor az alacsony ösztönök szolgálatába szegődik és ront a színek orgiáival festett bűn és a tisztaságot öli az érzékeket részegítő elfajult muzsika. Milyen áldása Istennek, hogy érző szívet adott az embernek és milyen átokra fordítja az áldást azáltal, hogy a szeretet mellett szálást adott szívében a gyűlöletnek is és így készített állandó halálos veszélyt a legnemesebb érzés számára.

Isten életre rendelte ezt a világot, életre helyezett el benne minden szépet, minden jót, de a világ a bűn szolgálatába állítja Isten minden adományát. Így vált a világ halál világába mind az enyészet iszonyatáig, mert az isteni igazságszolgáltatás kérlelhetetlen szükségessége úgy kívánta, hogy a bűnnek zsoldja a halál legyen. Ezért nem ismerhet teljes örömet ez a világ. Hogy lehetne teljes az az öröm, amelyet megront a bűn, és amelyre ráborul a halál árnyéka!

De megjelent az Élet, hogy ez a világ ne maradjon halál világa! Az apostol a többivel együtt, akinek megnyílt a szeme és megnyílt a szíve, látta az Életet, látta az Igében, aki öröktől fogva az Atyánál volt és aki saját személyében elhozta az életet, hogy felkínálja az embereknek. Az apostol a többivel együtt, aki nem utasította vissza, elnyerte ezt az életet. A hatása őbenne és a többiben abban mutatkozott meg, hogy felismerték, nincs igazi élet, ahol bűn van, hogy az elnyert élet leküzdje a bűnt és a testi halálon túl örök életet szerez. Ezt hirdeti most, hogy aki elfogadja tanúbizonyságát, annak teljes legyen az öröme, ahogyan őneki teljes örömet hozott a megjelent Élet.

Vágyakozol az öröm után, amelyet az élet jelent. Nagyon jól tudod, hogy még ebben a halál világában is milyen öröm élni! Nyúlj hát az után az élet után, amelyet számodra is hozott a megjelent Ige! Áhítatos csodálattal tölt majd el akkor, hogyan tisztul az életed, hogyan fordulsz majd el sok mindentől, amit addig szépnek és kívánatosnak láttál, mert meglátod mögötte a halált! Megnyugvást találsz majd még a kikerülhetetlen testi elmúlással szemben is abban a bizonyos reményben, hogy akivel közli a maga életét a megjelent Élet, az feltámad minden halálból!

3. Az apostol azzal a kívánsággal hirdeti, amit hallott és látott, hogy azoknak, akik meghallják és megszívlelik, amit mond, közösségük legyen övele és az ő élményének részeseivel. Akiiket a megjelent élet Igéje meghódított a maga számára, azok között valami esodálatos bensőséges viszony, igazi közösség alakul ki. Olyan közösség, amelyet ez a világ nem ismer. Mert ez a világ széttépett, szétszakadozott világ. Hogy is lehetne másképpen, amikor itt mindenki uralkodni akar, és szolgálni senkisémet kíván, amikor itt mindenki maga tart számot minden jóra és a másiktól csak a koncot nem sajnálja. Ilyen világban csak cinkosság lehetséges, szívbeli, testvéri közösség nem. Ilyen világban még a vérség kötelékei is meglazulnak, még a gyermek is útban van, mert veszélyezteti a szülők kényelmét, és ellenség a hitvestárs is, mert osztozkodni kell vele az élet javaiban. Ezért nem ismer teljes örömet ez a világ, mert nem ismeri azt a tiszta örömet, amely az áldozatból, a mások javára vállalt lemondásból fakad, és mert tele van azzal a fájdalommal, mely a megbántottak és kihasználtak lelkét emészti.

Teljes örömet akarsz találni az emberekkel való együttélésben? Csak akkor találhatod meg, ha közösséged van az Atyával és az Ő Fiával és ha ebben a közösségben feszülnek szorosra azok a kötelékek, amelyek tieiddel, barátaiddal, az igazi élet megajándékozottaival fűződnek össze. Mert ez a közösség az isteni szeretet közössége.

Karácsony erről a szeretetről beszél. Karácsonykor fakad fel a teljes öröm forrása. Kielégülést meríthet belőle a te örömszomjazásod is, ha elfogadod majd a karácsonyi üzenetet, hogy megjelent az Ige, megjelent az Élet és megszületett az igazi testvéri közösség. Ámen.

Budaker Oszkár
lelkész, Sopron.

Karácsony I. napja.

I. János 3, 1—5.

Bölcsőtől a keresztségig.

Emberi ítélet szerint homlokegyenest ellentétes két ünnep a karácsony és a nagypéntek, a böcső ünnepe és a keresztség ünnepe. Emberi módon jellemezve azt mondhatjuk, hogy a karácsony az Isten mosolya; a szeretet fehér fényességében csillog, a jóság bája ömlik el rajta, mint a holdfény a betlehem mezőn, s az angyalok énekéhez a gyermekek kacagása szolgáltat kedves kísérőzenét. A nagypéntek pedig az Isten könnye. Komor színek uralkodnak rajta s nagypénteken a maró büntudat csendes könynyezésre vagy hangos meakulpázásra készlet minket. Ezzel az emberi ítélettel és jellemzéssel szemben az igazság az, hogy ezek az ellentétesnek látszó ünnepek egymás nélkül érthetetlenek. Aki a jászolbölcsőben fekszik, az nem más, mint a golutai

Szenvedő: így szövődik bele a karácsonyi örömbe a Kálvária fájdalmas próféciaja. A keresztfán pedig a megváltás örömeinek rózsái nyílnak. Itt lesz teljessé Isten szeretete.

Ebben az igében, melyet egyházunk karácsony első ünnepére rendelt, együtt van a bölcső és a kereszt, a karácsony és a nagy-péntek. Az ünneplő gyülekezetnek, hogy teljes gazdagságában táruljon fel előtte karácsony jelentősége s az ige üzenete, meg kell tennie az utat a bölcsőtől a keresztig.

1. *A karácsony lényege: szeretet.* Ennek felismerése az első lépés. „Lássátok, milyen nagy szeretetet adott nekünk az Atya.“ (1/a v.) Nagyon kedves dolog az, hogy karácsonykor együtt akarnak lenni azok, akiket Isten egymásnak adott. Nagyon kedves dolog az, hogy egymás iránti szeretetünket ajándékokkal is meg akarjuk mutatni. Nagyon kedves dolog az, hogy a karácsonyfák alatt békesség költözik a szívekbe. De a karácsony lényege mégsem az emberi szeretet, hanem az isteni szeretet. Erről a szeretetről az apostol nem tud kijelentő mondatokban beszélni. Csodálkozva kiált fel: „Lássátok, milyen nagy szeretetet adott nekünk az Atya!“ János apostol nagyon sok szépséget láthatott. Láta az efezusi Diána gyönyörű templomát, Kisázsia természeti szépségei sem voltak ismeretlenek előtte, sőt olyan látomások is adtak neki, melyek mások szemei előtt rejtve voltak. Menyeyei jelenésekben látta az Urat, akinek haja fehér volt, mint a hó; szeme, mint a tűz, lába, mint az izzó vas s hangja, mint a vízáradás. Mindezekről egyszerű kijelentő mondatokban ad számot. Amikor azonban arról kell írnia, hogy egy Gyermeke született nekünk, akiben Isten emberré s Immánuellé, azaz velünk lévő Istenné lett, akkor ez a felnőtt és világlátott ember úgy csodálkozik, mint egy tapasztalatlan gyermek. Igen: karácsony lényege a csodálatosan nagy isteni szeretet.

2. *A szeretet tartalma: istenfiúság.* Olyan nagy szeretetet adott nekünk az Atya, hogy „Isten fiainak neveztetünk.“ (1/b v.) Hogy Isten fiai vagyunk-e, ezt a kérdést nem dönti el a születés. Jó, ha szüleinktől mocsoktalan nevet örökölünk. Jobb, ha hívő lelkű szüleink vannak, de az ő hitük nem biztosítéka a mi hitünknek. Hívő szülőknek is vannak tékozló fiaik. Az istenfiúság kérdését nem dönti el a környezet. Bizonyos, hogy nem jó a hitetlenekkel, csúfolódókkal, Isten nevét káromlókkal felemás igában élni. Nagy ajándék az, ha hívő barátai és munkatársi környezetben élhetünk, de ez sem biztosítéka annak, hogy istenfiakká leszünk. Júdás környezete volt a legjobb a világon s ő mégis áruló lett. Nem dönti el a kérdést a felekezeti hovatartozandóság sem. Jó, hogy keresztyének, jobb, hogy protestánsok s legjobb, hogy evangélikusok vagyunk, de vannak elkárhozó evangélikusok is. Az istenfiúság adomány. Isten szeretetének adománya. Mint a gyermek a karácsonyi ajándékot, olyan ragyogó szemmel, hálás szívvel és megremegő boldogsággal kellene elfogadnunk Isten kezéből ezt a legdrágább karácsonyi adományt, hogy az Ő gyermekei lehetünk, s íme az ünneplő gyülekezetben senki

sem remegett meg erre a hirdásra, senkinek sem lett könnyes a szeme a boldogságtól. Miért? Mert annyiszor hallottuk már, hogy Isten Atyánk s mi az Ő gyermekei vagyunk, hogy egészen megszoktuk. Akik először hallották, nem tudtak hidegek és közönyösek maradni. Egy hindu, mikor először prédikálták neki az evangéliumot, így kiáltott fel: „Ne mondjátok azt, hogy Isten Atyám nekem. Több ez, mint amennyit el tudnék viselni. Nekem csak azt hirdessétek: olyan jó Ő, hogy megengedi, megcsókolhassam a lába nyomát.“ — Isten úgy szeret Téged, testvérem, hogy gyermekévé tett. Tudod-e ezt olyan megrendülő csodálkozással fogadni, mint az apostol fogadta.

3. *Az istenfiúság boldogsága: nekünk reménységünk van.* „Szeretteim, most Isten gyermekei vagyunk, és még nem lett nyilvánvalóvá, hogy mivé leszünk. De tudjuk, hogy ha nyilvánvalóvá lesz, hasonlókká leszünk öhozzá, mert meg fogjuk őt látni, amint van.“ (2. v.) Augustinus nagyszerű szavai szerint a keresztyén hívó ember a Krisztusban már most bírja azt, amit a jövőtől remél. Még fiatal, éretlen, fejletlen, de ebben a kezdetben benne van az eljövendő nagykorúság teljessége. S milyen jó az, hogy Isten nem kívánja a véget, mikor még csak a kezdet lehetséges. Nem kívánja a delet, mikor még csak hajnal van, s nem keveslí a hajnalt, hanem irgalmas türelemmel várja a delet. Lelki arcunk rút forradásoktól és szenvedély-barázdáktól éktelesen s ő már látja kiragyogni rajta Fiának hasonlatosságát. Most még homály és köd van mindenfelé, a kezdetek kaosza, de mi a reménység népe vagyunk s boldogan hisszük, eljön a színről-színre látás órája. Olyanok vagyunk, mint a karácsonyfa-gyújtást váró gyermekek az előszobában. Tudjuk, csak egy ajtó választja el őket a karácsonyfától. Szemük az ajtón, s a szívük telve boldog várakozással. Végre megszólal a csengő, az ajtó kitarul s ők meglátják szemtől-szembe a karácsonyfát s mellette mosolygó arcú édesapjukat. Most még az előszobában vagyunk, de szívünk telve van boldog várakozással. Egyszer megnyílik az ajtó, meglátjuk mennyei Atyánkat s miénk lesz az üdvösség. Ez az istenfiúság állapotának boldogsága: nekünk reménységünk van.

4. *A reménység kötelezése: önmagunk megitsztítása.* Ez a következő lépés. „És akiben megvan ez a reménység Ő iránta, az mind megtisztítja ő magát, amiképpen Ő is tiszta.“ (3. v.) Az alattvaló, aki királya elé készül, felölti legszebb ruháját, nehogy már az előcsarnokból visszautasítsák. A vádlott, akinek a bíró előtt meg kell jelennie, gondosan vigyáz arra, hogy megjelenése kifogástalan legyen, nehogy eljätssza a bíró jóindulatát. A gyermek, aki régnemlátott atyjával való találkozás boldog óráját várja, ünneplő ruhába öltözködik, mert tisztelettel és szeretettel van tele a szíve. Mi itt élünk ebben a „jelenvaló világban“, de az a reménységünk, hogy egyszer színről-színre fogjuk látni az Atyát, arra kötelez, hogy „mértékletesen, igazán és szentül“ éljünk. (Titus 2 : 12.) Ez a reménység formálja földi életünket.

Ez változtatja simogató kézzé ütésre emelt öklünket. Ez a reménység zárja le gonosz szóra nyíló ajkunkat. Ez a reménység töri le szárnyát a felröppenni készülő bűnös gondolatnak. Nekünk meg kell tisztítani magunkat, mert mi tudjuk, hogy egyszer számot kell adnunk minden cselekedetünkről. Mi tudjuk, hogy elstutogott gonosz szavaink az ítélet napján a mennydörgés zúgásával fognak fülünkbe harsogni. Mi tudjuk, hogy bűnös gondolataink fényírással vetítődnek majd az eget kárpitjára azon a napon, melyen napvilágra jönnek a szívek titkai.

5. Végül az utolsó lépés, mellyel már meg is érkeztünk a bölcsőtől a kereszthez; a *tiszta és szent keresztyén élet egyetlen forrása a golgotai kereszt, melyen meghalt a betlehemi Gyermeke*. Valaki a bűnt cselekszi, az a törvényteleniséget is cselekszi; a bűn pedig a törvényteleniség. És tudjátok, hogy Ő azért jelent meg, hogy a mi bűneinket elvegye, és őbenne nincsen bűn.“ (4—5. v.) A karácsonyi jászolbölcsőben ott fekszik egy Gyermeke, s ez a Gyermeke Isten báránya, aki elveszi és a fára viszi a világ minden bűnét. Ezt a Gyermekeket Jézusnak nevezik, mert ő az egyetlen Szabadító. Ő szabadított meg minket bűneink félreismerésétől. Vannak olyan vegyszerek, melyeket hozzáadnak a megvizsgálandó anyaghoz s akkor kitűnik, milyen elemekből tevődött össze az az anyag. Ilyen csodálatos vegyszer Jézus vére. Ha ráhull életünkre, azonnal meglátszik minden bűnünk. Jézus szabadított meg minket a bűnök szeretetétől is. Nem szerethetjük azokat a bűnöket, melyek az egyetlen tisztát, szentet és büntelent keresztfára juttatták. Jézus szabadított meg minket bűneink következményeitől is: a haláltól és a kárhozattól. Mindkettőt elviselte helyettünk. Nekünk csak Benne és Érette van igazságunk Isten előtt (Fil. 3, 9.), Óáltala nyerjük el a kegyelmet, ezt a tiszta menyegzői ruhát. A tiszta és szent keresztyén életnek csak egyetlen forrása van: a kereszt. Oda kell állnod alája, hogy tisztára mosson téged is a Krisztus hulló vére.

Ime, az út a bölcsőtől a keresztiig. Pál apostol azt írja Ef. 3, 18-ban, hogy Isten jóvoltának van szélessége és hosszúsága, mélysége és magassága. Igen, Istennek az a szeretete, mely emberré lételében karácsonykor nyilvánult meg, nem is lehet másmilyen, csak olyan, mint a kereszt, melynek két vonala van: vízszintes és függőleges. A vízszintes vonal, a szélesség és a hosszúság olyan, mint két ölelő kar. Isten ölelő karja, mellyel mindenkit gyermekévé akar ölelni s mindenkit üdvözíteni akar. (I. Tim. 2, 4.) A kereszt függőleges vonala, a szeretet mélysége és magassága olyan, mint a Jó Pásztor keze, mellyel lenyúl a szakadék mélyére az eltévedt juh után. Amikor János apostol meglátja ezt a csodálatos szeretetet, s amikor felgyullad a szíve a bölcsőből és a keresztről együtt sugárzó szeretet forrásától, felkiált: „Lássátok, milyen nagy szeretetet adott nekünk az Atya!“

Isten ma hallani akarja a Te kiáltásodat is: Látom, Atyám, hogy a Te szerelmed elér a legnagyobb mélységbe: hozzám is! Ámen.

Karácsony II. napja.

Zsid. 1, 1—6.

Kicsoda a Krisztus?

Vizsgáljuk meg karácsonyi ünneplésünket: mi áll a közép-pontjában?

Sok embernél az ajándék. Hetekkel előbb már tervezgetett, mivel lepje meg szeretteit, és számítgatta: ő vajjon mit fog kapni. Jönnek a szegények hosszú sorban, karácsonyi adományért esedezve, s egyedül aszerint ítélik meg az ünnepet, hogy milyen értékű adományt kaptak.

Szokták a karácsonyt a gyermek ünnepének is tartani. Nem a betlehemi Gyermekének — ő talán szóba sem kerül, — hanem általában minden gyermekének. Millió gyermek számígtatja: hányat alszunk még, s millió szülő örül gyermeke várakozásának és beteljesült boldogságának.

Sok keresztyén népnél a karácsony a család ünnepe. Messzi földről is hazajönnek az ünnepre a családtagok, összegyülekeznek a karácsonyfa alatt s örülnek egymásnak a dúsan megterített asztalnál.

A karácsony csak akkor karácsony és ünnep igazán, ha középpontjában a karácsonyi Jövevény, az Úr Jézus Krisztus áll. A mára rendelt ige reá irányítja a mi figyelmünket s felel arra a kérdésre, hogy kicsoda Ő, aki eljött hozzánk az első karácsonyon.

1. Az ige első válasza: *Jézus az Isten képmása.* (3. v.)

Platonnak, ennek a régi görög bölcsnek, van egy nagyon szép hasonlata. Olyan emberi lényeket képzel el, akik születésük óta egy földalatti barlangban vannak, tetőtől-talpig láncokban, úgyhogy semmihez sem tudnak hozzáérni, még a fejüket sem tudják forgatni. Mögöttük nagy tűz ég. Közöttük és a tűz között út vezet, melyen emberek járnak-kelnek. A foglyok, akik fejüket csak a barlang hátsó fala felé fordíthatják, nem látnak mást, mint árnyékot. Az ő szemükben minden létezőnek a képe csak elmosódó, halvány árnykép.

Mint megláncolt rabok élünk a világban s az Isten valóságából, hatalmából, bölcsességéből nem látunk mást, csak elsuhanó árnyképet. Ez az árnyék rávetődik mindenre: rajta van a természet világán, az emberi lelkeken és a történelmen. Hogy ezekben és ezek által Isten megmutatott valamit önmagából, azt a legtudatlanabb ember is észreveszi, de a legtudósabb sem ismerheti meg ezekből az Istent, hiszen az árnyék megfoghatatlan. Szóltott Isten a próféták által is (1. v.), de ezekben a prófétai kijelentésekben sem fedte fel az arcát.

Az „utolsó időkben“, az idők teljességében, az első karácsonykor elküldte Jézust, az ő képmását, hogy benne nyilatkoztassa ki magát. A tehetetlen, megláncolt rabok elé odaállott Jézusban az Isten élő, látható és hallható valósága. Jézus nem

angyal volt, isteni Küldött, akivel Isten csak üzenetet küldött a világra, Ő a Fiú (5. v.), aki egy az Atyával. (Ján. 10, 30.) Az ősegyház azon vitázott: Krisztus olyan-e, mint Isten, s ha igen, hogyan? Csak egy „i” betű volt a különbség a kétféle megfogalmazásban s mennyi vér folyt egyetlen betű miatt. Ma nem vitázunk Krisztus istenségének kérdése fölött, ma boldogan tudomásul vesszük ennek a tételnek a fordítottját, azt az öröm-üzenetet, hogy Isten olyan, mint Krisztus. Krisztus az Isten elkiáltott hívogató szava (1. v.) Krisztus az Isten felémnyúló keze, mely megragad és megment engem. Krisztus az Isten szíve, mely megszakadt érttem. De Krisztus az én kezem, mellyel Istent megragadhatom, az én könyörgő szavam, mely eljut Istenhez. Krisztus az ajtó. Isten ezen keresztül jön hozzám, s nekem általa van menetelem az Atyához. Krisztus olyan ember, aki egészen Isten. Olyan útmutató, aki maga a cél, olyan út, aki maga a megérkezés. Krisztusban tükröződik Isten szeretetének és hatalmának teljes dicsősége. (3. v.)

Ha azt kérdik, hol van az én Istenem? — karácsonykor tudok felelni. Nem a világra mutatok, mert a világ csak teremtettség, s bármennyi erő és bölcsesség is legyen benne, az mind csak árnyképe az Isten erejének és bölcsességének. Nem magamra mutatok, mert — bár magamon viselem a Teremtő keznyomát — csak teremtmény vagyok. Jézusra mutatok: Ime az én Istenem.

2. Az ige második válasza: *Jézus az ember megváltója.*

Észrevehette a keresztyén gyülekezet, hogy az első ünnep igéi is felhívták a figyelmünket erre a tényre. Az evangéliumi ige azt mondta Jézusról, hogy Szabadító ő, aki megszabadítja népét bűneiből. Az epistolai igéből azt hallottuk, hogy Jézus elvette a mi bűneinket. A mai ige pedig azt mondja, hogy Jézus megtisztít minket bűneinktől. (3. v.) Az anyaszentegyház azért rendelt ilyen ígéket a karácsonyi ünnepekre, hogy személyének teljes jelentőségével és dicsőségével álljon a hívek előtt Jézus.

Jézus szabadít meg bűneinktől. Szabad-e ma nekünk a bűnről beszélnünk? Nem rontjuk-e le vele a karácsonyi hangulatot? Nem jelent-e a bűnről való beszéd karácsonykor disszonáns akkordot, kiütöző hangot a szívek mélyéről zengő harmóniában? Nemcsak szabad, hanem kell is beszélnünk a bűnről. Az bizonyos, hogy az embert a legkíméletlenebbül a nagypéntek leplezi le. Jézus ujjal mutat rá az emberre és szava vádol: ime az ember, áruló, hálátlan, gyáva, gúnyolódó, tehetetlen és gyilkos. De a karácsony is leleplez. Mindnyájan ismerjük a karácsonyi szent történetet. Nagyon kedves és szép lenne ez a történet, ha nem kellene meglátnunk benne arcunk pírulásával a gyalázatos emberi bűnt: az önzést. Még meg sem született a Gyermekek, s máris kirekesztik a világból. Nincsen számára hely emberi otthonban, istállóban kell megszületnie. Jézus eljött az övéihez s övéi nem fogadták be. Eljött a világosság, de a sötétségnek nem kellett — ezt mondja a mai oltári ige. Isten

azt akarja, hogy ma is érezzünk komoly büntudatot és gyötrő bűnbánatot: ime, ilyen vagyok én. Karácsonykor is lehet könnyezni. Lehet, hogy sok ember hullatja ilyenkor az otthontalanság, az árvaság könnyeit. Ilyenkor lehetnek ezek a legkeserűbbek. Sokan hullatják az aggodás könnyeit, hiszen vannak családok, melyekből ma sok aggodó érzés száll azok felé, akik messze keleten harcolnak hazájukért. Isten azonban nem ezekre vár, hanem a bűnbánat könnyeire. Leküldi angyalát, hogy felvigye neki a legdrágábbat, amit a földön talál. Drága lehet neki a szeretet csókja, amit a karácsonyfák alatt váltanak az emberek. Drága lehet neki a hazájukért elesett hősök szívének vére, utolsó elhaló sóhaja. De a legdrágább mégis a föld egyetlen igazgyöngye: a bűnbánat könnye. Örül, ha ma ilyet lát a szemedben.

De Jézus nem azért jött, hogy leleplezzen, hanem hogy megtisztítson minket. Nem Isten büntető igazságát, hanem megbocsátó szeretetét hozta magával. Valahol a Szahara sivatagban, ahol a kietlen pusztaságot csak néhol enyhíti egy-egy forrás, mesélik arab anyák a gyermekeiknek, hogy a magasságban lakozó Allah látta az emberek nyomorúságát, akik szomjan pusztultak a sivatagban, — látta és megszánta őket: legördült a szeméből néhány könnycsepp s ahová lehullottak, ott forrás keletkezett. A mi mennyei Atyánk látta bűneinket s nyomorúságunkat, lehullott a szeméből egy könnycsepp: az ige testté lett, s ez az a forrás, melynek élő vize megtisztít bűneinktől. A bűn, mint sáskahad özönlötte el a világot (Jel. 9.) és ebben a pusztító áradatban csak azok a szívek maradhatnak tiszták, melyek befogadják Jézust, (Ján. 1, 12) melyeknek ajtajában őrt áll Jézus, a Megváltó.

Ha megkérdezik tőlem, hol van az én Megváltóm, karácsonykor Jézusra mutatok: Ime, az én Megváltóm.

3. Az ige harmadik válasza végül ez: *Jézus a világ Ura.*

Az oltári és szószéki igék együtt mondják, hogy Istennek úgy tetszett: Jézus által teremtse meg a világot. (2. v. — Ján. 1, 3.) Ő tartja fenn a mindenséget hatalma szavával, ott ül a Felségesnek jobbján (3. v.) és imádják őt az Istennek minden angyalai. (6. v.)

Mindez azonban nem nyilvánvaló igazság, hanem rejtett a mi szemeink előtt. Jézus úgy született meg, mint egy magával tehetetlen kis gyermek. Élete külső vonalai sehol sem mutatják királyságát. Vándorpróféta, aki egyszerű köntösben jár Palesztina országútjain, — elítélt ember, akit büntetlenül lehet gyalázní, arcul köpdösni. Ma is inkognitóban jár a Király. Gyalázzák nevét s nem büntet, elveszik templomait s nem sujt le a szentségtelen kezekre, megvetik parancsait s nem töri össze az engedetleneket.

Lesz azonban második eljövétel, második karácsony is. Ez a nap nem rejtetten jön el, hanem úgy, mint ahogy a felvillanó villámlás látszik az ég aljától az ég aljáig. (Lukács 17, 24.) Az embernek Fia másodsor nem kegyelemmel, hanem igazság-

gal jön el. Trónra ül az inkognitó király s nem lesz térd sem a mennyben, sem a földön, sem a föld alatt, melynek meg ne kellene hajolnia Jézus nevére. (Fil. 2, 10.)

Malmivaara finn püspöktől egyszer megkérdezték: miért van annyi aggódó sürgetés az igehirdetéseiben. Így felelt: „Lehet, hogy ez az utolsó alkalom számomra, hogy hirdethetem néktek az ígét, s lehet, hogy az utolsó alkalom számodra, hogy hallgathatod az ígét.“

Testvérem, most még az első karácsony ideje van, s ez még a kegyelem karácsonya. Gondolj a második karácsonyra, s ha kérdik, ki a te Urad, még ma mutass Jézusra: ime, az Uram, Királyom. Ámen.

Karácsony utáni vasárnap.

II. Kor. 5, 1—9.

„Hazavágyom.“

Bengel, ez a nagy hívő és neves írásmagyarázó mondotta halálos ágya mellett szomorkodó szeretteinek: „Ne csináljatok nagy dolgot abból, hogy el kell mennem a minden földinek útján. Nem történik más, csak annyi, hogy az én földszinti otthonomból, melyet magam készítettem, átköltözöm az én emeleti otthonomba, melyet Isten készített nékem. De ne sírjatok, továbbra is veletek leszek, hiszen ugyanannak a Gazdának a házában maradunk.“

Testvéreim, az esztendő utolsó napjai arra köteleznek, hogy számbavegyük életünk javait. Nézzük meg tehát a mi két otthonunkat.

1. Az ember építő lény. Mikor megszületik, megkapja a parancsot: építs. Templomot épít Isten számára, otthont a családnak, iskolát és múzeumot a tudománynak, kórházat a betegeknek, gyárat a munkának, szeretetházat az elesetteknek. De nemcsak szó szerinti, hanem átvitt értelemben is építő lény az ember. Munkának és pihenésnek, örömeinek és bánatnak, küzdelemnek és békességnek tégláiból életházat épít magának. Különbözők ezek a házak. Az egyik szegényes koldusviskó, a másik fényes királyi palota. Az egyikről magas tornyok nyúlnak az ég felé, keresik a magasságokat, — a másik alacsony, hozzátapad a földhöz. Különbözők a fundamentumok is, melyre épülnek. Nápoly tűzhányó hegy oldalára épült, Velence vízre, van város, melynek a sivatag homokja a fundamentuma s van olyan is, mely temetőre épült. Van élet, melynek a fundamentuma az erő, a másiké a szépség, a harmadiké a pénz, a negyedik mások segítségére épít és így tovább.

Bármilyen anyagból épült is életházad, bármilyen stílus szerint építetted is föl, s bármily fundamentumot raktál is alája, van két nagy hiányossága.

Az egyik az, hogy mulandó. „Elbomol e mi földi sátorházunk.“ (1. v.) El kell kopnia, mert emberkéz csinálta. Az ítéletnek az az írása, mely egykor a Bélszár király lakomáján jelent meg a királyi terem falán: „Mégmértél és könnyűnek találtattál, véget vet Isten a te országodnak“ — rá van írva mindenre. Minden rom és minden hervadó levél egy-egy betű. Ebben a bomló, romló, mulandó világban olyanok vagyunk, mint a süllyedő hajó mélyén megláncolt rab. Hiába csinálunk akármit, hiába kiáltozunk, hiába feszítjük neki erőnket a láncoknak, elsüllyedünk a hajóval együtt. Észre kell vennünk, hogy napról-napra, évről-évre romlik életházunk. Vakolata mállik, falai megdülnek, teteje behorpad, cserepeit elhordja a szél. Az arcodon minden ránc, a fejeden minden ősz hajszál, a testedben minden betegség arról beszél, hogy elbomol e mi földi sátorházunk.

A másik hiányosság pedig az, hogy „e testben lakván, távol vagyunk az Úrtól.“ (6. v.) Nem láthatjuk őt színről-szinre, mert most még „hitben járunk, nem látásban“. (7. v.) Vele való közösségünk nem lehet teljes. Éppen ezért ebben a földi sátorházban mindig kielégítetlenséget érzünk. Augustinus mondja: Ad Te fecisti nos... Tehozzád alkottál minket és a mi szívünk nyughatatlan mindaddig, míg meg nem nyugszik Tebenned. Nyugtalan, békétlen, mindig kereső, mindig vágyódó az Istentől távollévő lélek. A politikai vagy gazdasági rendszer ellen zúgó-lódókat el lehet némítani szuronyokkal, — a nyomorgók panaszait el lehet hallgattatni kenyérrel, — a beteg fájdalmát csillapítani lehet injekciókkal, de nem lehet elcsitítani a szív vágyódását Isten után, a lélek sóvárgását Teremtője után. Talán igaza van annak a keresztyénnek, aki amikor látta a Krisztus-szoborra sortüzet adó spanyol kommunisták képét, így szólt: Higgyétek el, ezek az emberek most inkább leborulnának, ha a lelkük belső sírását erőszak és propaganda el nem fojtotta volna.

2. Van azonban nekünk másik otthonunk is. Isten is épít. „Épületünk van Istentől, nem kézzel csinált, örökkévaló házunk a mennyben.“ (1. v.) Ebben a házban való lakozásunkról ilyen jelenést lát János: „Akkor felele egy a vének közül és monda nékem: Ezek, akik a fehér ruhákba vannak öltözve, kik és honét jöttek? És mondék néki: Uram, te tudod. És monda nékem: Ezek azok, akik jöttek a nagy nyomorúságból, és megmosták az ő ruháikat, és megfehérítették ruháikat a Bárány vérében. Ezért vannak az Isten királyiszéke előtt; és szolgálnak neki éjjel és nappal az ő templomában; és aki a királyiszékben ül, kiterjeszti sátorát felettük. Nem éheznek többé, sem nem szomjúhoznak többé; sem a nap nem tűz rájuk, sem semmi hőség: Mert a Bárány, aki a királyiszéknek közepette van, legelteti őket és a vizeknek élő forrásaira viszi őket, és eltöröl az Isten az ő szemekről minden könnyet.“

Ebből a jelenésből is kitűnik az, amit Pál is mond a mai ünnepre rendelt igében, hogy Isten nemcsak a mennyei sátort készítette el, hanem minket is elkészített, hogy ebben a mennyei

hajlékban lakozhassunk. A Bárány mennyegzőjére nem lehet mennyegzői ruha nélkül bejutni. Aki e nélkül megy be, attól megkérdik, mimódon jött oda és kivetik a külső sötétségre. Isten azért küldötte el Jézust, hogy nekünk legyen mennyegzői ruhánk, mely az ő piros vérében fehérített meg: a kegyelem fehér ruhája. Az Úr nemcsak a laodiceabeli gyülekezetnek, hanem ennek a gyülekezetnek is üzeni: „Azt tanácsolom, végy tőlem . . . fehér ruhákat, hogy öltözeted legyen, és ne láttassék ki a te mezítelenségednek rútsága. (Jel. 3 : 18.)

Hogy pedig bizonyosak lehessünk affelől, hogy ez a hajlék a mennyben valóban nekünk készült, az Isten zálogot is adott. A zálog egy megígért értéknek előre átadott darabja, helyettesítője, jelképe. Akinek ígértünk valamit, annak zálogot adunk, hogy valamit már most bírjon abból, amit adni fogunk. Ilyen zálog a jegygyűrű annak, akinek magamat elígértem. Akire a földemet testáltam, annak zálogként egy szál kalászt adok. Valakinek odaígértem a kertemet s előre adok néki egy szem gyümölcsöt. Kulcsot adunk a hódítónak annak jeléül, hogy övé a meghódolt vár. Az Isten ígéréteinek, a mennyei hajléknak a Lélek a záloga. (5. v.) Az a Lélek, mely az ígén és a szentségeken keresztül működik. Az a Lélek, mely e szent kegyelmi eszközök által már most megteremti közötttem és Isten között a hitben való közösséget. S mivel nekünk ilyen zálogunk van, bizonyosak lehetünk affelől, hogy egyszer kiköltözünk e testből és elköltözünk az Úrhoz. (8. v.) A keresztyén reménység tehát nem ki-elégítetlen sóvárgás, nem hazug álmok szövögetése, nem légvárák építgetése, hanem bizonyosság. Oh, mi nagyon jól tudjuk azt, hogy eljön a halál és levetkőztet minket, (4. v.), tudjuk, hogy halandók vagyunk és el fog nyelni minket a halál, mégis bizonyosságunk van, hogy egykor majd felöltöztetünk a kegyelem fehér ruhájába és megnyílik számunkra a mennyei otthon. Bizonyosságunk van, mert miénk a Lélek záloga, s amire magunk nem vagyunk képesek, mert sem erőnk, sem értelmünk nincs, hogy t. i. eljuthassunk a mi Urunkhoz, Jézus Krisztushoz, azt megcselekszi a Lélek: hív, megvilágosít, megszentel és megtart, amint ezt a 3. hitágazat lutheri magyarázatában valljuk. A Lélek által már most birunk valamit a nekünk megígért mennyei hajlék üdvösségéből.

3. Azoknak a szívében, akik politikai vagy gazdasági okok miatt kénytelenek voltak elhagyni hazájukat, a messze idegenben majdnem mindig felébred a honvágy. Véreink közül sokat elsodort tőlünk a vihar. Ezek közül írta az egyik: „Kérlek titeket, küldjeteek nekem egy akácvirágot a régi kertemből. Legalább ennyi emlékem legyen hazámból, ahová kibírhatalanul vágyakozom“. Igaza van az ígének: „Mint a madárka, ki elbujdosott fészketől, olyan az ember, ki elbujdosott lakóhelyétől.“ (Péld. 27 : 8.)

Pál apostol összehasonlítja a két otthont: a földit és a mennyeit, a két állapotot: a mostanit és az eljövendőt, és így ír:

„Azért is sóhajtozunk ebben, óhajtván fölöltözni erre a mi mennyei hajlékunkat.“ (2. v.) „Mert akik e sátorban vagyunk is, sóhajtozunk megterhelttévén.“ (4. v.)

Nem pesszimizmus mondatja ezt az apostollal. Ő nem sötétenlátó, és nem gyáva, hogy a bajok és küzdelmek elől szomorú lemondással akarna elmenekülni.

Nem a feleslegesség érzése készíti őt erre a sóhajtozásra. Fil. 1 : 21 kk. szerint ő nagyon jól látja, hogy szükséges néki megmaradnia ebben a testben.

Nem is azért sóvárog a mennyei hajlékba, mert úgy gondolná, hogy itt a földön már elvégezte munkáját, betöltötte hivatását. Az oltári igében Simeon szavaiban: „Mostan bocsátd el...“ megnyilvánul valami ehhez hasonló, de Pálnál nem erről van szó. Hiszen vannak még tervei, melyeket e földi sátorházban akar megvalósítani. (II. Kor. 13 : 1—2.)

Ami Pált sóhajtozásra készíti, az semmi más, csak egyedül a honvágy a mennyei otthon után, mely az ő igazi hazája, ahol nincs többé bomlás és mulandóság, s ahol teljes lesz a közösség Istennel.

Testvérem, most, amikor az idő múlása e földi sátorházad mulandóságára és tökéletlenségére figyelmeztet, tekints a mennyei otthon felé, és azokkal együtt, akik tudják, hogy nincsen itten maradandó városuk, énekelj a zarándokok énekét:

„Hazavágyom
Igaz otthonomba,
Ahol Atyám lakik;
Ott lehetek
Csendbe, nyugalomba,
Ott csend uralkodik.
Sok vággyal kezdtem vándorlásom,
Most már csak egy az óhajtásom:
Hazavágyom.“ (Gerok Károly éneke.) — Ámen.

Az esztendő utolsó estéje.

106. zsoltár 1—12.

Emlékezés nyitott szemmel.

A zsoltáríró emlékezik. Nem úgy, ahogy általában emlékezni szoktak az emberek, s ahogy tanácsolják is nekik, hogy emlékezzenek. Nem rostálja meg az emlékeket, hogy csak a kellemesek maradjanak meg, s azok, melyek őt előnyösen tüntetik fel. A zsoltáríró emlékezik a kellemetlen dolgokra is. Nyitott szemmel nézi a múlt szenvedéseit, (mikor a nép a mélységben járt, a szorongatók és gyűlölők kezében volt: 9—11. v.), nem hallgatja el, hanem alázatosan bevallja a múlt bűneit, (6—7. v.), s azután szárnyaló szavakkal magasztalja Istennek kegyelmét. (1—3. v.)

Most, az esztendő utolsó estéjén, mi is emlékezzünk, de nyitott szemmel.

1. Lássuk meg, hogy az elmúlt esztendőben több volt a szenvedés, mint amennyire számítottunk. Óh, azt tudtuk nagyon jól már az esztendő első napján, hogy a szenvedés olyan, mint egy fekete marok, milliók szívét fogja összeszorítani ebben az esztendőben is. Tudtuk, hogy olyan a szenvedés, mint egy fekete lepel, millió szívre fog gyászt borítani. Tudtuk, hogy olyan, mint a tenger s az élet millió vándora lesz kénytelen átgázolni rajta. De azt nem tudtuk, hogy ebben az évben szorítása még keményebb, gyásza még sötétebb, tengere még szélesebb lesz. Mikor elindultunk ennek az évnek az útjára, Isten mindnyájunk kezébe könyvet adott. Fehér, megíratlan volt valamennyi lapja, csak éppen a címe volt meg: 1941. Ugy indultunk, hogy bele fogjuk majd írni a sikereinket, s íme: több lap van teleírva csalódásokkal. Ugy terveztük, belerójjuk majd örömeink aranybetűit, s ahogy most emlékezve fellapozzuk, íme: több lapon olvashatjuk a bánat fekete betűit. Azt reméltük, hogy valamelyik napjára felírhatjuk majd ezt a drága szót: béke, s íme: az utolsó lapra is rá kell írunk: háború. Azt reméltük, a kenyérünk fog növekedni, s íme: növekedett a nyomorúságunk. — Emlékezzünk és látjuk: több volt a szenvedés, mint amennyire számítottunk.

2. Lássuk meg azután azt is, hogy több volt a bűn, mint amennyit bevallottunk. Az esztendő elmúlt napjain azt tettük, hogy védőügyvédet ültettünk lelkiismeretünk bírói székébe. Ez a védőügyvéd, ha lehetett, letagadta, ha lehetett, jelentéktelenítette bűneinket, — s ha egyikre sem volt mód, akkor azt sugta a fülünkbe, hogy másoknak sokkal nagyobb bűneik vannak. Ez a védőügyvéd ma este is próbál megnyugtatni. Ma az az éneke, hogy minden rendben van, hiszen elmúltak a bűnök, az emberek meg se tudták őket, vagy — ha meg tudták is — azóta már biztosan elfelejtették. Testvéreim, ha mindeddig ámitottuk is önmagunkat, az esztendőnek ezen az utolsó estéjén ültessük csak helyére a bírót, hadd vágja a szemünkbe, hogy több volt a bűnünk, mint amennyit bevallottunk. A bűn bűn marad minden emberi lekicsinylés vagy átfestés ellenére is, s ha emberek nem is tudták meg, Isten mindent tud és semmit sem felejt. Gondoljuk **most végig azokat az alkalmakat, amikor úrvacsorával éltünk.** Hány volt? Egy, kettő vagy több? Óh, ha tisztán láttuk volna magunkat és bűneinket, akkor minden hirdetett alkalommal odamenekültünk volna a megterített asztalhoz: gyónni és feloldozást nyerni.

3. Lássuk meg végül azt is, hogy az elmúlt évben sokkal több volt a kegyelem, mint amennyit megérdemeltünk. Az öreg Sámuel, mikor élete alkonyán visszatekint az elmúlt évtizedekre, bizonyosan megemlékezik a tengernyi megpróbáltatásról, megemlékezik a bűnök sokaságáról, de a legélesebben mégis a kegyelem emlékeit látja meg. Felállítja az emlékezés követét, ráírja: Ébənhaézer, mindeddig megsegített minket az Úr! Nézz vissza az

elmult tesztendőre, testvérem; állítsd fel a hálaadás követ és énekeld el mellette: Csak az Isten nagy kegyelme, hogy még mindig élünk. Igen: országunkat nem dúlta fel a háború, otthonainkban békésen lakozhatunk, templomainkban szabadon hangzik az ige, s Krisztusban miénk az üdvösség reménysége. Sokkal, sokkal több volt a kegyelem, mint amennyit megérdemeltünk.

A mult század közepén kigyulladt Hamburg egyik temploma. Nevezetes templom volt ez, mert tornyában harangjáték is volt. Füst és lángtenger gomolygott körötte. Ropogtak a gerendák, pattogtak a paladarabok, lehullott már az aranyozott kereszt is. Néhány pillanat s összedől a torony. Meg is indult, s íme: csodák csodája, zuhanása közben mégegyszer, utoljára megszólalt a harangjáték, felcsendült az ének: Jer, dicsérjük Istent.

Testvérem, az 1941. esztendő összeomlóban van. De mielőtt összedőlne, csendüljön meg szívedben az ének: Jer dicsérjük Istent. „Magasztaljátok az Urat, mert jó; mert örökkévaló az ő kegyelme.“ Ámen.

Újév napján.

Róm. 8, 24—32.

Újévi ének.

Egy keresztyén igehirdető ezt az ígét olyan újévi éneknek nevezi, melyhez foghatót sehol sem találhatunk. (Fendt.) Valóban így van. Szép összhangban csendül meg benne két dallam.

1. Az apostol a multba tekint és megcsendül szívében a *hála éneke*: „Akik Isten szeretik, azoknak minden javokra van.“ (28.)

Mennyi minden történt az elmúlt évben, amit szemeinkkel láttunk. Láttunk bölcsőket és koporsókat. Láttuk visszatért testvéreink örömét és láttuk a kenyér inségét. Tanui voltunk nagy örömöknek és lesújtó bánatoknak. Szemünk láttára emelkedtek nagy alkotások és szemünk láttára dőltek össze Babel-tornyok. Mennyi minden történt az elmúlt esztendőben, amit nem láttunk. Sok nagy történetíró élt már e világon, de olyan még nem született, aki csak egy röpke esztendőnek az eseményeit is egységesen tudná látni és számunkra összefoglalni. Különösen olyan esztendőét, mint az elmúlt 1941. év volt, melynek minden hónapja zuhatagszerűen öntötte az eseményeket. S mennyi minden történt, amit nem is láthattunk, mert nem kívül történtek, hanem belül a szívekben. De ami történt, az mind javunkra történt.

Ez a szó, hogy „javunkra“, földi javunkat, földi előmenetelünket is jelenti. Hans Sachsnek, ennek a reformáció-korabeli költőnek van egy verse a gondviselésről. A költőhöz álmában odamegy valaki s vándorútra hívja őt, hogy útközben megtanulja Isten gondviselését. Első nap megszállnak egy vendégfogadóban, ahol igen szívesen látják őket. A fogadós előhoz egy aranypoharat s boldogan ujságolja, hogy ezt a poharat régi haragosától kapta, akivel ma kibékült. Másnap hajnalban tovább-

mennek, de mielőtt elindulnának, az álombeli utitárs egy őrizetlen pillanatban ellapja az arany poharat. Másnap egy gonoszlelkű vendégfogadóstól kérnek szállást, de nem kapnak máshol, csak az istállóban, s vacsorával se kínálja őket senki. Hajnalban indulnak tovább, de az álombeli utitárs előbb leteszi az ajtó elé az ellopott arany poharat. Harmadnap egy szegény, sok gyermekes napszámos látja őket vendégül. Mindent megad nekik, amije van, s az álombeli utitárs a következő hajnalon mégis rájukgyújtja szegényes viskójukat. A negyedik napon végül elköveti az utolsó érthetlenséget: ingoványba taszítja és nyomorultul pusztulni hagyja azt a fiút, öreg szülők egyetlen gyermekét, aki előttük ment, hogy átvezesse őket a mocsáron. A költő ezt már nem állhatja meg szó nélkül. Megfordul, hogy hazamenjen. Utitársa ekkor angyallá változik s megfejtji gonosznak látszó, érthetetlen cselekedeteit. A poharat azért lopta el, mert mérgezett volt a széle, s ezért hagyta ott a gonosz vendéglátónál. A kunyhót azért gyújtotta fel, mert kincs volt a fundamentumában; kincs, melyet a szegény ember megtalál majd, ha új alapot ás. A gyermeket azért taszította a mocsárba, mert gonosztévő lett volna belőle, s gonoszsága megkeserítette volna szüleinek hátralévő napjait. A költő csodálkozva feleli: Mind jó, amit Isten tész. — Testvérem, mit cselekedett veled Isten az elmúlt évben? Ellopta örömeidet? Hidd el, csak azért, mert amiből inni akartad azokat, a pohár mérgezett volt. Ledöntötte életed házáat? Hidd el, csak azért, hogy a romok alatt kincseket találj. Elvette szeretteidet? Hátha azért tette, hogy kimondhatatlan kínokól mentse meg őket! Mind jó, amit Isten tész.

Ez a szó, hogy „javunkra“ elsősorban mégis a mi igazi javunkat, mennyei előmenetelünket: üdvösségünket jelenti. Óriási szövőszék az élet. Acélfésűk gyötörnek. Ide-oda dobálnak bonyolult szerkezetek, s innen alulról csak a fonákja látszik a szövetnek. Mindez azért történik, hogy hasonlatosak legyünk az örök mintához, Krisztus arcához (28. v.). De ez csak felülről látszik, a hit magaslatáról. Ide kell felemelkednünk, ha látni akarjuk, hogy az elmúlt esztendőben minden ezt a mi mennyei javunkat szolgálta.

Az igében azonban van egy nagy feltétel is: csak azoknak válik javára minden, akik Istent szeretik. Csupa gyötrődés és kétség lenne most a lelkünkben, hogy vajjon nekünk javunkra szolgál-e minden, ha az ige nem hirdetné, hogy Isten iránti szeretetünk nem a mi akaratumunk, erőlködésünk, cselekvésünk eredménye, hanem ez is Isten kegyelmes cselekvésében gyökerezik. Mint a teremtés hajnalán Isten Lelke lebegett a vizek felett, úgy húzódik a világ eseményforgataga fölött az Isten örök cselekvése. Ennek a cselekvésnek a középpontjában a golgotai kereszt áll, melyen Isten halálra adta a Fiát, hogy nekünk életünk legyen. (32a v.) S mindazokat, akiket eleve ismert és akiket eleve elrendelt, Fia által hívta el, Fia által igazította és dicsőítette meg. 29—30. v.)

Tekints hátra, testvérem, és lásd meg, hogy Isten kegyelmes cselekvéséből te is azok közé tartozol, akik Istent szeretik, s akiknek így minden javokra szolgált. Valóban: minden nyomorúsága, szenvedése, insége és háborúsága ellenére is kedves esztendeje volt az Úrnak az elmúlt év.

2. Az apostol nemcsak hátra, hanem előre is tekint s megcsendül szívében a *reménység éneke*. (24—25. v.)

Előre tekintünk mi is, de semmit sem látunk. Megyünk előre és olyan tudatlanok vagyunk. Senki sem tudja, mit hoz a holnap, mi vár reánk. Jósok, statisztikusok, politikusok és tudósok jövődölései bizonytalan találgatások és nem elégíthetnek ki minket. A mult ködbe vész, a jövődőt fátyol takarja el, s mi riadt hajósokként a mának pislogó fáklyájával imbolygunk ködbevesző tegnapoktól bizonytalan holnapok felé. Mi lesz velünk ebben az évben? Több lesz-e a kenyerünk, vagy nagyobb lesz a nyomorúságunk? A mosolyunk lesz több, vagy a sírásunk? Bölcsők mellett fogunk-e megállni, vagy koporsók mellett? S mennyire készületlenek vagyunk! Írástudatlan nem lép olyan árván a tudósok seregében, Gulliver az óriások országába, Dávid a Góliátok tábora elé, mint amilyen gyengén és tehetetlenül lépünk mi a jövődő bizonytalanságai közé. Holnap olyan öröm érhet, hogy beleszakad a szíved, vagy olyan bánat, hogy összerokadsz, teher is jöhet olyan, hogy összetörsz alatta.

S mindennek ellenére mi mégis a reménység énekével megyünk előre. Nem azért, mintha magunkban bíznánk. Hiszen mi az apostollal együtt azt kell, hogy valljuk, hogy még azt se tudjuk, mit kellene kérnünk magunknak, s hogyan kellene kérnünk. A mi reménységünknek két sziklaszilárd fundamentuma van.

Az egyik az, hogy a Lélek esedezik értünk. (26. v.) Az értünk mondott imádságok gondolat- és szófoszlányok, kimondhatatlan sóhajtozások s mégis áttörhetetlen páncélfalként vesznek körül minket. Pál Fil. 1-ben arról ír, hogy néki üdvbizonyossága van, többek között azért, mert a hívek könyörögnek érte. Az érte mondott imádságokban volt ennek a gyenge egészségű embernek a nagy ereje, hihetetlen munkabírása. Ha emberi imádságok ennyi bizonyosságot adtak néki, hogyne beszélne reménységről most, amikor azt hirdeti, hogy a Lélek is könyörög érte. A Lélek könyörgése pedig „Isten szerint“ való. (27. v.) Testvérem, ha félted szeretteidet a jövődő bizonytalanságaitól, imádkozz értük. Ha bátran akarsz előre menni, kérd őket, hogy imádkozzanak érted. S legyen mindnyájatoknak erős reménységtek, hiszen a Lélek is esedezik értetek.

Reménységünk másik szilárd fundamentuma igénk utolsó két versének szárnyaló himnusza: „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk? Aki az ő tulajdon Fiának nem kedvezett, hanem őt mindnyájunkért odaadta, mimódon ne ajándékozna vele együtt mindent minékünk?“ (31—32. v.)

A „mindent“ kifejezést ugyanolyan értelemben kell vennünk, mint a „javunkra“ szót is vettük. Jelentheti és jelenti is

a mi földi szükségleteinket. Isten nem hagyja el azokat, akik az övéi; kezében hordozza s napról-napra megelégti őket. Nem kell aggodalmaskodnunk a holnap felől, hogy mit együnk, mit igyunk és mivel ruházkodjunk. A keresztyén ember egyik napról a másikra élő, gondtalan ember. Nem azért, mintha könnyelmű lenne, hanem azért, mert tudja, hogy Atyja van. Egyszer egy beteg megkérdezte az orvosától, meddig kell még szenvednie. A hívő orvos így felelt: Ma csak egy napig. A mi mindennapi imádságunkban is csak egy napra való kenyeret kérünk, — de tudjuk, hogy Isten holnap is Atyánk lesz.

S ha ebben az esztendőben mégis eljőnnének számunkra a próbás napok, ha Isten nem felelne könyörgésünkre, ha késsel a kezében közelednék hozzánk, mint Ábrahám Izsákhhoz, ha úgy verne, mint Jóbot, akkor találunk vigasztalást abban, hogy a „mindent“ kifejezés elsősorban mégis az üdvösséget jelenti. Ezt bizonyosan megadja azoknak, akiket eleve elrendelt és Fia által megváltott. Semmi okunk sem lesz tehát panaszra vagy zúgolódásra. Miénk a milliókat érő kincs, — ugyan mit számít ehhez képest az, ha a vagyon, egészség vagy földi boldogság filléreit nem is kapjuk meg. Fillérékért nem fogunk zúgolódní mi, akik megkaptuk a milliókat.

Testvérem, nézz előre. Hogy mit hoz a jövő, azt nem tudom, s nem mondhatom meg neked. De azt tudom és hirdetem, hogy Krisztus által tiéd az üdvösség. Csendüljön meg hát a te szívedben is a reménység éneke.

Újév napja Jézus nevenapja. Ma adj hálát azért és bizakodj abban, hogy van Jézusod. Ámen.

Újév utáni vasárnap.

Jakab 4, 13—17.

Isten akarata.

A tanyai úton dőcögő parasztszekereket, a betonútak száguldó autóit és a fenn elzúgó repülőgépeket, a gyeplőnél vagy kormánynál ülő akarat irányítja. Ha megbénul ez az irányító akarat, ha kiesik a kormány az erős kezekből, abból mindig katasztrófa származik. Felborul a szekér, a járdára szalad az autó s lezuhan a repülőgép. Életünk lehet dőcögő vagy száguldó, alant kanyargó vagy fenn repülő, mindenféleképpen szüksége van irányító akaratra. Ha nincs akarat, akkor bekövetkezik a katasztrófa. Fontos kérdés tehát: legyen életünk kormányánál öntudatos irányító akarat. Még fontosabb azonban az, hogy kinek az akarata irányít.

1. Lehet ez az akarat a *magunk akarata*. Vannak emberek, akik maguk terveznek és maguk döntenek: „Ma vagy holnap elmegyünk ama városba, és ott töltünk egy esztendőt, és kalmárkodunk, és nyerünk.“ (13. v.) Nagyon jól tudom, hogy az igének ezek az egyszerű szavai egy évezredes nagy kérdést:

a szabadakarat kérdését érintik. Ebben a vitában az egyik oldalon azok küzdöttek, akik a szabadakaratot az emberi személyiség lélekzetvételeként, az emberi méltóság legfőbb biztosítékának tartották, — a másik oldalon pedig azok, akik látva az emberi élet ezernyi megkötöttségét, a fatalizmus tanítását vallották. De tudom azt is, hogy ez a hely nem arra való, hogy filozófiai kérdéseket döntsünk el rajta, s a mára rendelt ige egyébként sem nyújt módot ilyen elmélkedésre. Az ige — a szabadakarat kérdése fölötti filozofálás nélkül — egyszerűen két dolgot mond azokról az emberekről, akik így tervezgetnek.

Az egyik az, hogy akik így tervezgetnek, azok tudatlanok. „Nem tudjátok, hogy mit hoz a holnap: mert micsoda a ti életek? Bizony pára az, mely rövid ideig látszik, azután pedig eltűnik.“ (14. v.) Egyszer alkalmam volt látni egy csapat tuszt. Azért fogdosták össze őket, hogy életükkel feleljenek: nem lesz több merénylet a honvédség ellen. Sápadtan, megriadt arccal, fénytelen szemekkel ültek a földön. Összetörte őket soruk tökéletes bizonytalansága. Hiszen nem tudhatták, melyik pillanatban lép közéjük az őr, hogy néhányat kiválasszon s vigyen a vesztőhelyre. Lehet ilyen helyzetben tervezgetni? Akik a maguk feje és akarata szerint készítenek terveket, tudatlanok. Nem ismerik a saját helyzetüket. Nem tudják, hogy bűnük miatt a halál és a kárhozat túszaik ők s olyan az életük, mint a tűnő pára. Az egyik neves magyar igehirdetőnek van egy nagyon kifejező hasonlata az emberi szabadság és megkötöttség jellemzésére. Az ember örök hajóutas — mondja. A hajó egyik korlátjától a másikig mozoghat ugyan a kedve szerint, de nincs beleszólása abba, hogy a hajó hová viszi őt. Nem parancsolhat a viharoknak és a jéghegyeknek sem. Ő nem megy, csak vitetik. Nem dönt, hanem tehetetlen játékszere rajta kívül történő hatalmas döntéseknek. Mennyire tudatlanok azok s mennyire félreismerik valóságos helyzetüket, akik a maguk akarata szerint terveket szövögetnek.

Az ige másik megállapítása az, hogy akik a maguk feje szerint tervezgetnek, s a maguk hasznára („nyerünk“), azok bűnösök. Ezt a bűnt az ige két oldalról is megvilágítja. Bűnösök azért, mert elbizakodottak. „Elbizakodottságotokban dicsekedtek, minden ilyen dicsekedés gonosz.“ (16. v.) Azok, akik a Bábel-tornyot fel akarták építeni, elbizakodottak voltak. Hírt és nevet akartak szerezni a maguk számára. Az az ember, aki visszautasította a mennyegzői ruhát s a saját rongyaiban ment be a mennyegzőre, elbizakodott volt. Azt gondolta: Jó leszek én így is, ahogy vagyok. Napóleon, amikor figyelmeztették, hogy Isten dönt az emberi tervek fölől, büszkén mondta: Én nem csak tervezek, hanem végzek is. Az, aki a magasságban lakozik, neveti őket. A torony összedőlt, az elbizakodott vendéget kivetették a külső sötétségre, és Szent Ilona lett a vége egy dicőséges pályafutásnak. — De bűnösök a maguk feje szerint tervezgetők azért is, mert önzők. Mindenképpen nyerni akar-

nak, venni s nem adni, kapni s nem áldozni. Az ige kereken kimondja rájuk: „Aki tudna jót cselekedni, és nem cselekszik, bűne az annak.“ (17. v.) Az önző élettervek nyomában romlás van és nagyon sok bánat. Elhagyott családok, megtiport zászlók, megtagadott eskük, — le nem törölt könnyek, be nem kötözött sebek. A bűn azonban nem maradhat büntetés nélkül. Jórámnak, az önző királynak az volt a büntetése, hogy minden részvét nélkül temették el. A nagyobbik büntetés akkor éri őket, amikor megtudják, hogy a Bíró azokkal azonosítja magát, akiket ők félrelöktek, eltiportak, akikkel jót tenni elmulasztottak. (Máté 25 : 31—46.)

Nem az a fontos, hogy van-e szabad akarat, vagy nincs, hanem az, hogy az Úr bűnnek tekinti s megbünteti az önző tervezetést.

2. Bár az igében nincs szó erről, éppen a mi korunkban nem lehet említés nélkül hagyni azt, hogy sok embernél az élet irányítója a világ akarata. Az bizonyos, hogy a közösség akarata mindig befolyással volt az egyén életére. Vannak törvények, melyek korlátok közé szorítják — éppen mások jogainak az érdekében — az egyéni szabadságot. De nem erre gondolunk most. Korunk a tömegmozgalmak kora s a tömeg ma úgy elkapja, úgy elragadja az egyént, mint a vihar a száraz falevelet. Egy nagyon erős egyéniségű, különc és zárkózott magyar író leírja, hogy egyszer kíváncsiságból elment egy futballmeccsre. Eleinte megvetőleg nézte a kiabáló tömeget. Lassan-lassan őt is elkapta a hév, átragadt rá a tömeg szenvedélyes érdeklődése s a végén már együtt kiabált a kiabálókkal. Egy nagypénteki prédikációban hallottam, hogy ha a jeruzsálemi tömeget egyenként kérdezték volna meg, egyenként azt felelték volna: Jézust engedjétek szabadon, de együtt azt kiáltozták: feszítsd meg. — Gondoljuk meg mi magunk is: hány olyan dolgot cselekedtünk, amit nem akartunk, amire nem volt semmi szükség, de mégis megtettük, mert mások is így tesznek. Nagyon nehéz igent mondani, mikor milliók nemet mondanak, s nagyon nehéz nemet mondani, mikor milliók igenje dörög az ember fülébe.

3. Az emberi élet csak akkor halad helyes irányban, ha irányítója az Isten akarata. Nekünk alázatosan ezt kell mondanunk: „Ha az Úr akarja és élünk, im-ezt, vagy amazt fogjuk cselekedni.“ (15. v.) Az emberi értelem már olyan repülőgépeket is konstruált, melyekben nem ül pilóta, hanem bonyolult leadó és felvevő-készülékek útján a földről irányítják. Ehhez hasonlít az az ember, aki átadja magát Isten vezetésének. Itt a földön él, de felülről sugárzik rá az irányító erő: Isten akarata. Ennek a magatartásnak van egy előzetes feltétele s van egy következménye.

A feltétel az, hogy szakadatlan közösségben kell élnünk Istennel. Ennek a módja az ige és az imádság. Engedelmesen figyelniünk kell az igére: „Szólj, mert hallja a te szolgád.“ (I. Sám. 3 : 10.) S alázatosan így kell befejeznünk imádságunkat:

„Mindazáltal ne úgy legyen, amint én akarom, hanem amint te.“ (Mt. 26 : 39.) Nehéz feltétel ez. Isten akarata a keskeny útra irányít minket, s az út földi vége sokszor vértanúság. Lázadozunk is ellene. Ellenkező irányba mennénk, mint Jónás. Isten azonban segítségünkre jön s megtöri az ördögnek, világnak és a saját testünknek bűnös akaratát.

Az Isten akaratára való hagyatkozásnak van egy boldog következménye is: a biztos célhozérés Aki az Isten akaratát cselekszi, az eljut a mennyek országába. (Mt. 7 : 21.) A földi élet csupa keresztút és tévút, és mi mégse tévedünk el. Sohase volt olyan bizonytalan és homályos a jövőnek az útja, mint ebben a forrongó korban, és mi mégis megyünk „célegyenest előre“, mert lépteinket Isten akarata irányítja.

Koldus érkezik a királyi palota elé. Megzörgeti az ajtót s mikor megnyitják előtte: kenyeret, ruhát és meleg kuckót kér. Befogadják s mindennel ellátják. Később új kéréssel áll elő: szeretné megismerni a palotát, tudni azokról, akiket a képek és szobrok ábrázolnak s megfejteti a könyvek titkos értelmét. Ez a kérése is teljesül, gondos nevelők megnyitják értelmét. Azután újabb kérés következik: szeretné megismerni a palota Urát, a Királyt. Elébe vezetik s reménységén felül az a boldogság éri, hogy a Király magához öleli és megcsókolja őt, a koldusgyermeket. Erre a jóságra kicsordul szívéből a hála, odalép a Király elé s így szól: Uram, én látom, hogy néked hatalmas országod van. Látom, hogy palotádból katonák mennek véres küzdelmekbe. Én is szolgálni akarlak. Ha akarod, add vissza koldusrongyaimat, szívesen leszek újból az országútnak lakója, csak szolgálhassak néked.

Testvérem, te vagy a koldusgyermek. A Király Isten, aki mindent megadott néked, a mindennapi kenyértől kezdve a szeretet csókjáig, a golgotai keresztig. Az esztendő első vasárnapján állj oda az elé, aki mindeddig megsegített téged, és ajánld fel neki magadat: Uram, parancsolj nékem! Ámen.

Dr. Keken András
lelkész, Budapest.

Katedrán

Egyház és ifjúság.

„Wir predigen nur noch um der jungen Leute willen, welcher Herzen noch nicht vergiftet sind, ob Gott denen wolle Gnade geben, dass sich diesselbe besserten. Mit den alten ist s verloren, die geizen und wuchern und leben dahin, als hätten sie das Leben von sich selbst und keinen Herrn über Leib und Leben“ (Luther).

Az ifjúság a gyülekezet egy része. Ezért a következők címét így is megfogalmazhattuk volna: ifjúság az egyházban. Két kérdést kell előljáróban tisztáznunk: micsoda az egyház és micsoda az ifjúság?

Az egyház az Á. H. szerint: „a szentek gyülekezete, amelyben az evangéliumot tanítják és a szentségeket helyesen szolgáltatják ki“. Mászóval a hívők közössége, melyet a hirdetett ige hoz létre, tart fenn s amelynek egyetlen igazi célja éppen az ige hirdetése és a szentségek helyes kiszolgáltatása.

Mivel jelenleg egyházunkban a gyermekkeresztség szokása áll fenn, az *ifjúság* ennek a fent meghatározott gyülekezetnek az a része, amely a keresztség szentségében már részesült a most az igében való tanítás alatt áll. Az egyháznak az ifjúsággal szemben sincs tehát más feladata, mint a gyülekezet egyéb részeivel szemben. Az ifjúságnak is az ígét kell hirdetnie, azonban a körülményekből folyó sajátos módon. Ezzel szeretnénk a következőkben számot vetni.

Jézus *missziói parancsa* (Mt. 28, 18—20) az egyház feladatává minden népek megkeresztelését és „tanítványá tevését“, vagyis az igében való oktatását teszi. Az ősegyház ezt a parancsot úgy hajtotta végre, hogy először hirdette az ígét s azután az egyházba megtérni szándékozókát oktatásban részesítette (katechumenátus). Csak ezután következhetett a megkeresztelés. Idők multával azonban az egyház vállalni mert a *gyermekkeresztség felelősségét*, mert arra nézve, hogy a megkereszteltek utólag megfelelő oktatásban részesülnek majd, biztosítékot nyújtott a *keresztyén család és a gyülekezeti közösség*. Az az oktatás tehát, amelyben az egyház a megkereszteltek ma utólag részesíti, nem más, mint *fordított katechumenátus*. Célja az, hogy a megkereszteltek tudomást szerezzenek arról: mi történt velük a keresztségben, mijök van az egyház kegyelmi közösségében, melyek Istennek azok a nagyságos dolgai, amelyek alapján mindezek lehetségesek és az ő számukra is valóságosak. Ehhez az oktatáshoz járul még a missziói parancs második felének betöltéseképpen: „tanítván őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam néktek“, a *hívő keresztyén életbe való belegyökereztetés, nevelés*.

Mérjük már most fel az egyház *jelenlegi* ifjúsági munkáját, az ifjúság egyházi oktatását és gondozását, ennek az elvi meggondolásnak a világában. Megmaradt-e az egyház a missziói parancs célkitűzése mellett, nem elégedett-e meg kevesebbel, vagy nem tört-e — látszólag — többre?

Ahogy az egyház a „keresztyén államokban“ mindinkább *kultúrtényezővé* vált, az ifjúságot oktató-nevelő munkája mindinkább belesimult kultúrmunka kereteibe. „Hitoktatása“ beleépült a profán iskola rendszer tanrendjébe. A „hittan“ egy tantárgy lett a többi között — rangban az első, legalább is az osztálykönyvek lapjain — de valóságban, tanárok s tanulók hallgatolagos itéletében az utolsó. A hittanóra az órarend egyik kockájába szépen beefér, a tárgya a „hittan“, „vallástan“ nemes, de eleve kilátástalan versenyre kelt a többi tárgyakkal érdekességben, „tudományos“ komolyságban. Módszertana a profán módszertanok egy alkalmazott fejezete. Egyre inkább feledésbe menni látszik annak tudata, hogy itt voltaképpen fordított katechumenátusról van szó s hogy az egyház a gyermekkeresztséggel *irtózatossá felelősséget vállalt magára*, amelynek való megfelelés egyre nehezebbé válik. Hiszen ki meri mondani, hogy ma megvan az igében való oktatás egyik legfőbb tényezője, amelyre az ősegyház a gyermekkeresztség vállalásakor épített, a hívő keresztyén család?

Az Egyház nyugtalan lelkiismeretének bizonyosága az, hogy *más úton*

igyekezett katechétai feladatát betölteni. Az egyház ifjúsági egyesületei, különböző keresztyén ifjúsági mozgalmak annak jelei, hogy az egyház ifjúságának gondozása körül valami nem volt egészen rendben. Hiányzott a hívő életbe való begyökereztetéshez nemcsak a keresztyén család, hanem az *élő gyülekezeti közösség is*. Ennek pótlására irányultak azok a próbálkozások, amelyek a különféle mozgalmakban szerettek volna az ifjúságnak gyülekezeti közösséget nyújtani. Ezek a törekvések azonban legtöbbször ismét nem tartottak szem előtt a missziói parancsot s *túl*magas célkitűzésekkel dolgoztak. Az ifjúság igében való oktatása s a gyülekezeti közösség formáiba való beleyökereztetése helyett — sokszor igen serdületlen korban — a „megtérés“, „újjászületés“ emberileg el nem érhető céljait hajszolták s az ifjúságot nem egyszer egészségtelen módon préselték „élmények“ kergetésére.

Mindezzel a ferde irányú fejlődéssel szemben állapítsuk meg a következőket:

1. Az egyháznak a megkeresztelt ifjúsággal szemben való *katechetai kötelezettsége* a fordított katechumenátus értelmében, a missziói parancs alapján fennáll (v. ö. Zsolt. 78, 5—7). Ennek a munkának egyedüli hordozója *maga az egyház*.

2. Ennek az oktatásnak lényege annak a tudásnak a megszerzetése, amely — emberileg szólva — a hitnek anyagi feltétele (Róm. 10, 14). Nem más ez, mint a *kijelentés tényeinek tudomásul vétele*. Anyaga tehát elsősorban a szentírás és azt magyarázó hitvallások, s csak igen csökkentett mértékben az egyház története (II. Tim. 3, 14—15). *Az ige értelmes hallgatását s befogadását készíti ez elő s annak tárgyi feltételeit nyújtja*.

3. Az egyház ezen katechétai munkájának *lényegileg nincsen köze a világi oktató-nevelő munkához*. Utóbbi célja: „Végigvezetni az embert azon az úton, amelyen eléri a tiszta humánium kifejlődését“ (Mitrovics). Ily módon tehát nem más, mint az egyetemes emberi önkifejtésnek, a kultúrának önmagát tovább plántáló, időtálló csúcserőtekeit továbbadó tevékenysége. Eredetében pogány, lényegében és célkitűzéseit — a humánium tökéletességébe s az ember nevelhetőségébe vetett hit — titanizmus rejlik. A keresztyénség kétezere éves története folyamán ugyan elkerülhetetlenek voltak bizonyos kölcsönhatások. A fogalmakat azonban mindenképen tisztáznunk kell s az ilyen kifejezésekkel mint „keresztyén kultúra“, „keresztyén pedagógia“, „egyházi nevelés“ stb. igen óvatosan kell bánni. Korunk egyre erőteljesebben és öntudatosabban szekularizálódó kultúrája erre egyébként is figyelmeztet bennünket.

4. Az egyház katechétai munkáját jelenleg a világi iskolarendszer *keretében* végzi. Ezért szükségképpen ehhez szabta tantervét, anyagbeosztását, tankönyveit, sőt figyelemmel volt az egyes iskolatípusokra is. Mindez magában nem hiba, ha a keretet *genuin egyházi tartalommal* töltjük meg — és ha nem feledkezünk meg arról, hogy ez a helyzet egy csapásra megváltozhatik, aminthogy sokfelé már meg is változott. Elő kell tehát idejekorán készülnünk arra az esetleg bekövetkező alkalomra, amikor a „hittanóra“ lekerül a világi nevelőintézetek órarendjéről.

5. Ezzel kapcsolatban, de a „lekészhiány“ veszedelmére való tekintettel is, jóelőre gondoskodnunk kell arról, hogy *szakképzett laikus erő*k ez egyházi katechétikai munkába szükség esetén bevonhatók legyenek.

Az egyház ezen tartalékos seregállományának kiképzését meg kell kezdenünk. Külföldi példák hangos szóval mutatnak erre. Persze hangsúlyozzuk: *alapos teológiai képzésre van itt szükség*. De talán híveink egy részének az eddiginél alaposabb teológizálása nem is fog ártani!

6. Az egyház ifjúsági munkájának másik része a gyülekezetbe való beleyökereztetés, a *keresztyén szent életre való nevelés*; a Krisztus felől való tudásnak most már *hit által igében való engedelmes létté kell lennie*. A hallott tanításban az ifjúnak meg kell maradnia. Nevezhetnénk az egyház ifjúsági munkájának ezt a részét *funkcionális* nevelésnek is, vagy a keresztyénség begyakorlásának (Kirkegaard). Ez a funkcionális nevelés az egyház *gyülekezeti közösségében* történik. Maga a gyülekezet nevel minden életmegnyilvánulásával. Alapsejtje a keresztyén család. Sajnos ma — nagyvárosi gyülekezeteinkben fokozott mértékben, — sem a keresztyén család, sem a hívő közösség empirikus valóságának meglétével nem számolhatunk. Ezért fel kell használnunk mindazt a — hangsúlyozzuk — pótléket, amit a szükséglet kitermelt: ifjúsági és gyermekgyülekezetek, istentiszteletek, diákszövetségek, egyesületek, vasárnapi iskolák stb. Mindezeket úgy kell felhasználnunk, hogy bennük valamiképpen az egyház, az *egész gyülekezet*, a hívők közössége neveljen. — Egy egészen gyakorlati dolgot említek itt meg: próbáljuk ifjúságunk számára megeleveníteni az egyházi esztendőt, hogy átéljék azt s benne éljenek.

7. Annak hangsúlyozása mellett, hogy az egyháznak nincsen külön fémjelzett nevelési vagy kultúrprogramja és így ezekbe nem is kíván közvetlenül beleszólni — közvetve igen, keresztyén hívő tagjain keresztül — vallanunk kell azt is, hogy *az egyháznak joga van a gyülekezetéhez tartozó megkeresztelt ifjúságon katechetikai feladatát végrehajtani*, mert erre Urától parancsa van. Az egyház tehát sohasem ismerheti el e világi hatalmaknak az ifjúságra kiterjesztett totális igényét.

Summa: az egyház és ifjúság kérdésében *elvi* tisztázásra van szükségünk. Célkitűzéseinket, elveinket, módszereinket meg kell vizsgálnunk. A missziói parancs értelmében kell vállalnunk a *megkereszteltek oktatását* és a *gyülekezetbe való beleyökereztetését*. Tehát a szorosabban vett katechétai munkát: hitoktatást, konfirmációi oktatást egyfelől, a gyülekezetbe való beleyökereztetést, funkcionális nevelést: istentiszteleti, lelkipásztori, egyesületi, mozgalmi munkát másfelől. Nem mindenáron új és új munkamódszerek, eszközök keresésére, Egyel Több Szövetség alakítására van szükségünk, hanem a meglévők létjogosultságának, egymáshoz való viszonyának elvi tisztázására, a keretek tiszta tartalommal való megtöltésére. Így készülünk fel esetleges nehezebb időkre s így válunk rugalmassá arra, hogy a kereteket bármikor megváltoztassuk, de mindenkor és minden körülmények között megőrizzük az örök tartalmat.

Irodalom: Bourbeck—Gaul: Die kirchliche Unterweisung der Getauften. — E. Lange: Die Erziehungslehre der ev. Theologie. — Dr. Imre Lajos: Kijelentés és pedagógia. — O. Hammelsbeck: Der kirchliche Unterricht.

Groó Gyula
vallástanító lelkész
Győr.

Magunk között.

Papok a Főpap előtt.

Megragadóan felséges kép: a Főpap Isten elé lép s tanítványaiért imádkozik. A Golgotáról rásötétedik az őt váró kereszt árnyéka. Már felhővé sűrűsödik az emberek lelkéből feltörő gyűlölet és féltékenység. Már keresik korona-fonáshoz a keselyűkaromhoz hasonló töviságot és suhogtatják a bőrszíjjas korbácsot. Ő pedig imádságával átöleli tanítványait, Istenhez viszi őket s egybefoglalja Isten elé terjesztett sokféle kéréseit.

Az imádkozó Jézus számtalanszor elének lép. Istennel való teljes közösségében imádság volt egész élete. Reggel, este fo-hász szállt szívéből. Imádkozott csodatételei előtt és után, kísértések ostromában. Imádkozott övéiért, ellenségeiért, embertársaiért. De imádsága rövid mondatokba tömörödött s részletekbe táruló kifejtés nélkül szállt Istenhez.

Tanítványaiért mondott főpapi imája ellenben hatalmasan gyűrűző hullámokban hömpölyög. Megállapítás, kijelentés, emlékeztetés, könyörgés, követelés, beszámolás csodálatos isteni összhangban egyesülnek benne, mert tanítványai jövőben végzendő munkáját, sárból és napsugárból összegyűrt életét és egész szolgálatát elhelyezi Isten szent kezében. Ez az imádság nem néhány könyörgő szó, vagy rövidre fogott mondat, hanem a tanítványokra bízott munka követelését, felelősségét, nehézségét, szükségletét és, fenségét Isten elé táró hatalmas manifesztáció és imádságos fellebbezés erőért, áldásért, kegyelemért.

A főpapi imádság elmondásának időpontja és körülményei szintén megfontolásra indítanak. Földi életének utolsó napjaiban mondja, midőn búcsúzó szavainak fájdalmán erőteljesen átzeng végrendelkező akarata és a tanítványok kötelességét feltáró követelése. Imádkozása előtt nem kívánja tanítványaitól, hogy „egyedül hagyják“, hanem az ő jelenlétükben „emeli szeméit az égre“ s főpapi imájának elmondása után tanítványaival együtt megy a Gecsemáné kertbe.

Főpapi imájában Jézus tanítványai elvégzendő szolgálatáért imádkozik. Egyszer elmondott imádsága azonban állandóan Isten trónusa körül árad s magához öleli nehéz szolgálatra elhívott, késői gyarló szolgálóit, akik elhívásuk szerint ugyancsak az ő rendelése szerinti munkára köteleztettek.

Megragadóan felséges kép: a Főpap Isten elé lép és imádkozik az ő mostani szolgálóiért. Imádságában Isten kezébe helyezi munkájukat, hivatásukat, fogyatékoságaikat, kísértéseiket, veszedelmeiket s tőle kér segédelmet, erőt, áldást, kegyelmet.

A főpapi imádság lelkipásztori tükör. Krisztus szolgálói meglátják benne önmagukat, tényleges munkájukban kirajzolódott arcukat és azt a másikat, amilyennek Krisztus elgondolása szerint lenniök kellene. A főpapi imádság nemcsak tükör, hanem

bírói szék is, mert hogyan lenne a lelkész munkájának és egyéniségének elbírálója az, amit Jézus vele kapcsolatosan könyörgekként Istenhez visz.

Ez az imádság tükör és ítélszék.

Megragadóan felséges kép: a Főpap Isten elé lép és imádkozik a papokért, de ugyanakkor a papok a Főpap előtt állnak és imádkozva velemondják az imádságot.

Imádságos lélekkel hallgassuk a főpapi imádságnak a papi szolgálatról és életről szóló ígét.

1. A papi szolgálat a főpapi imádság szerint.

„Megjelenttem a te nevedet az embereknek, akiket e világból nékem adtál: teid valának és nékem adtad azokat; és a te beszédedet megtartották. Most tudták meg, hogy mindaz tetőled van, amit nékem adtál.“ János 17 : 6—7.

1. A lelkipásztor szolgálata Krisztus szolgálatának halvány tükröképe. Ha Krisztus szolgálatából elhagyjuk szorosán vett megváltói tevékenységét és meghagyjuk Isten kegyelméből emberi erővel elvégezhető munkáját, akkor megkapjuk a Krisztus szolgája által végzendő szolgálat képét, melyre a tanítvány-hívó Jézus kötelez.

Főpapi imájában Jézus összefoglalja szolgálatának lényegtartalmát. „Megjelenttem a te nevedet az embereknek, akiket e világból nékem adtál: teid valának és nékem adtad azokat; és a te beszédedet megtartották. Most tudták meg, hogy mindaz tetőled van, amit nékem adtál.“

Szolgálatát Jézus egy nagy isteni megbízás végrehajtásában látja. Az a feladata, hogy megjelentse Isten nevét a reábizott és neki tulajdonul átadott embereknek és azon munkálkodjék, hogy ők Isten beszédét megtartsák. Szolgálatának belső lényegéhez tartozik tehát, hogy nem önmagától, hanem Isten megbízásából cselekszik, nem a magáét, hanem Istentől kapott értékeit adja, munkája nem emberek, hanem Isten ítélszéke elé tartozik.

A lelkipásztor szolgálata egy nagy isteni megbízás végrehajtása. Nem egyszerű munka elvégzés avagy kötelességsorozat teljesítés, hanem szolgálat. Az élő Istennek, a Jézus Krisztusnak szolgálata. Tehát nem emberek, avagy közösségek szolgálata, nem valláserkölcsei életeszmenyének, valamiféle tisztult világnézetnek, jogi és kulturközösségnek szolgálata, hanem a világépítő Isten engedelmes szolgálata.

Hiába dolgozom ki szolgálatom különféle kapcsolatát, ha munkámat nem teszem Krisztus szolgálásává. Krisztus szolgálatára köteleztettem. Nem mi választottuk őt, hanem ő választott minket. Ő adja a programot, megjelöli a feladatot, kijelöli az elvégzendő munkát, megadja a munkaeszközöket. Erőt ad a Szentlélekben. Amint tanítványainak hatalmat adott a tisztátalan lelkek felett, a betegek gyógyítására, a poklosok tisztítá-

sára, úgy kegyelmét ma sem vonja meg szolgáitól. Ha kénytelenek vagyunk megállapítani ennek a hatalomnak megfoghatóságát, saját hitünk gyengeségében keressük annak legfájóbb magyarázatát, nem pedig Krisztus ígéréteinek valótlanágában. Krisztus ma is elveket állapít meg szolgáinak életberendezkedésére, megjelöli szolgálatuk lelki jellemvonásait s számukra önmagával kemény függési viszonyt teremt. A szolgálat tehát célmegjelölést, életteljességet követel, munkát, erőközlést, lelki közösséget, személyes függési alárendeltséget jelent.

Krisztushoz kapcsoltságunkban a lelkipásztori szolgálat két jellemvonása válik nyilvánvalóvá: a szabadság és a kötöttség.

Nincsen a lelkipásztori szolgálatnál szabadabb szolgálat. Külső vonalait megállapíthatja az egyház, útjelzőket állíthat fel alkotmányának törvényeiben, ellenőrzéssel igyekezhet megteremteni a szolgálat betöltésének teljességét és hűségét, de annak belső lelki lényegét nem tudja előírásokkal biztosítani. Minden más hivatáskör munkásait és munkáját aránylag könnyű ellenőrizni és szabályozni, a lelkiszolgálatot teljesítő hivatáskör, különösen pedig a lelkipásztori szolgálat ellenőrzése majdnem lehetetlenség. Benne szinte korlátozás nélkül érvényesülhet a lelkipásztor egyénisége, képessége, felfogása és szellemi irányzata.

De ugyanakkor nincsen a lelkipásztor szolgálatánál kötöttebb szolgálat. A maga teljességében kötve van Isten szolgálásához. Isten szolgálása azonban nemcsak az értelmi képességek által történik, hanem az a lelkipásztor életének egész teljességét igényeli. Szellemi és értelmi munkáján kívül, érzelmi és akaratilag világn, életszemléletén és életirányán, jellemén és egyéniségén szintén Krisztushoz kötöttségének kell érvényesülnie. Nemcsak amit hivatalos szolgálatában mond és beszél, hanem amit gondol és cselekszik. Nemcsak elszigetelt, hivatalos szolgálatából összegező életében kell megmutatkoznia Krisztushoz kötöttségének, hanem az emberekhez való viszonyában, az élet eseményeinek megítélésében, abban, hogy mit szeret és mit gyűlöl, mit tart értékesnek és mit súlyt megvetésével. Mindez beletartozik szolgálatába és mindez a Krisztushoz kötöttsége szerint bírálható el.

Vajjon az én lelkipásztori szolgálatomban a szabadság és kötöttség milyen viszonyban vannak egymással? A lehetőségek kihasználásával, a magam módján kiépítem saját ízlésem és felfogásom szerint munkámat s szolgálatom szabadság-vonásával élve és azzal sokszor visszaélve, kidolgozom hivatáséletemet, avagy Krisztushoz való teljes kötöttségemet alázatosan elismerem s magamat engedelmesen alárendelem annak, aki engem szolgálatára rendelt?

2. A lelkipásztori szolgálatnak sokféle ágazata van: igehirdetés, tanítás, pásztori gondozás, közigazgatás, egyháztársadalmi munka. De mindegyikben ugyanazon alapkövetelésnek kell érvényesülnie: Isten nevéét kell megjelenteni az embereknek, Isten beszéde által Isten nevéét.

Ha Isten neve egy név lenne csupán, akkor szolgálatunk szegényes lenne. Isten neve azonban az ő személyének élő voltát s munkájának örök tartalmát foglalja össze. Egyik igéje szerint az ő neve: *Én vagyok!* Az élő személyes Isten. Nem munkája végzett, tervét végrehajtott hatalom, aki távolról tétlenül nézi a világ folyását, hanem örök akarat, erő, alkotás és munka, parancsoló isteni személy.

Istennek a Jézus Krisztusban megjelent neve: Mennyei Atya. Ez a név tömören és teljesen kifejezi Isten lényét és munkáját, szándékát és tervét, az ember és a világ rendeltetését, Istennek velünk szemben támasztott követelését és számunkra adott lehetőségét. Ez a név magában hordozza az egész evangéliumot és mindazt, ami az evangéliumot örömhírré teszi az egész világ számára. Ennek a névnek megjelentése állandó isteni üzenet tolmácsolását jelenti. Felébreszti az ember igazi hivatástudatát, bűnt ostromoz, megmutatja a Krisztusban megjelent váltságot, új élet kialakításán dolgozik, közelebb vezet az üdvösséghez.

Isten nevének megjelentése mindig Isten beszéde által történik. Isten az ő küldötteire mindig az ő igéjét bizta. Elhivatásukkor nem öltöztette őket a teológiai ismeretek vértetébe, nem adott nekik bölcseséget és ékesszólást, nem rejtett lelkükbe szervezési képességet és kormányzási tehetséget, hanem az ő igéjét bizta rájuk. A prófétákra különböző feladatok vártak: Istentől elfordult népet kellett visszavezetniök, szétdőlt országot megmenteniök, hazátlan nép számára új hazát szerezniök, bűnök közt boldogan élő embereket bűntudatra korbácsolniök. De a felkészítés mindig ugyanaz volt: az én ígémet adom a te szádba! — Isten az ő szent Fiára, a Jézus Krisztusra szintén az ő beszédét bizta s a Megváltó tanítványainak lelkébe szintén Isten igéjét adta s ebben megjelölte hivatásuk célját és megadta szolgálatuk erejét. Főpapi imájába foglalt nagy számadásban is arról tesz vallomást Isten színe előtt, hogy a reábízottak az ő beszédét megtartották.

Nem lehet tehát kétséges, hogy Krisztus szolgájával szemben egyetlen követelés érvényesül: jelentsd meg Isten beszéde által az ő nevét. De ez a megjelentés nem emberi bölcsesség, nem vallási képzelődésben tetszelgő rajongás, nem teológiai spekuláció, nem valamiféle erkölcsi világnézetbe foglalt filozófia, hanem egyedül Isten beszédének közlése. Isten nevének megjelentése csak Isten beszéde által lehetséges. Isten nevének minden más megjelentése meghamisítása az élő, igaz Istennek és megtagadása a tőle vett szolgálatnak.

Isten nevének az ő igéje által történő megjelentésében a törvény és az evangélium érvényesül. Az első Isten parancsát közli, akaratát kifejezi, követel, tilt, irányít, felelősségre von és megítél. A második Isten kegyelmét közli, megváltó szeretetét biztosítja, keresztülhúzza a bűnösség következményeit, megvált és új életre vezet. A törvény zárótétele: elveszett és elkárhozott ember vagyok, a halál és kárhozat prédája. Az evangélium zárótétele: úgy szerette Isten a világot, hogy az ő egyszülött Fiát

adta, hogy valaki hiszen őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.

Isten nevét teljesen kell megjelentennünk. A törvényt és evangéliumot együtt kell adnunk. Meghamisítjuk Isten nevét és egyoldalúan megszegényítjük annak megjelentését, megrontjuk szolgálatunkat, ha a törvény kemény hirdetésével megrajzolt Isten-arcról letöröljük az evangélium áldott, szelid vonásait. De éppen így meghamisítjuk Isten arcát, ha elveszük róla a törvény határozott, kemény vonalait és csak az evangéliumot érvényesítjük, holott sem Isten üdvösségszerző munkájában, sem az üdvösség elnyerésére irányuló emberi törekvésben nincsen evangélium törvény nélkül.

Ennek a kettőnek Isten ígében megállapított egybekapcsoltsága szolgálatunk elutasíthatatlan követelése. Tulajdonképpen egész szolgálatunk azért van, hogy a reánk bízottakat elvezessük Jézus Krisztushoz, akiben a törvény megoldást, az evangélium pedig megvalósulást nyer.

Isten nevének az ő beszéde által történő megjelentése világot jelentő két ígében sűrűsödik össze. A megérzett igazságot körülbelül híven szemlélteti Sundar Singh egyik kis története, melyben egy meggyalázásul összetépett János-evangélium embermentő munkáját beszéli el.

Közép-Indiában, a keresztyénség egyik mindenre kész ellensége vásárolt egy János-evangéliumot. Beletekintgetett, olvasgatta, aztán dühében összetépte és kidobta a robogó vonat ablakán. Belőle néhány lapot megtalált egy kereső-ember, kinek lelke még csak a messze távolság kódén át nézegette Krisztus arcát. A tépett lapon ez a két szó döbbsentette meg lelkét: örökélet és élet kenyere. Boldoggá tette az, hogy van örökélet, van az életnek kenyere és hogy mindkettőt Isten neki felajánlja. A vasúti vágány mellé hullott két ige a kereső embert elvezette Krisztus keresztyéhez.

A lelkipásztor az ő szolgálatának minden munkaágában akkor jelenti meg Isten nevét, ha Isten beszédének ezt a két ígését meglátja, áhított, nélkülözhetetlen életfeltétellé teszi: örökélet és élet kenyere. Az örökélet kétségen felül álló valóságát kell a lelkekben felébreszteni, mint Isten teremtő gondolatának és örök törvényszerűségének bizonyosságát, azután az élet kenyérének Jézusban számunkra felkinált reális értékét kell nélkülözhetetlenné tennünk, hogy annak erejével új ember támadjon.

Lelkipásztori szolgálatunk különböző ágazatának komoly megvizsgálása után vajjon elmondhatjuk-e, hogy Isten nevét Isten beszédével mindenkor úgy jelentettük meg, hogy a nekünk átadott emberek megismerték az örökéletet és az élet kenyerét?

Igehirdetésünkben benne van-e kimondottan vagy érezhetően az örökélet ígérete és követelése s az élet kenyérének az ígében valósággá váló teljessége?

Tanítómunkáinkon végigvezetjük-e azt a határozott irányvonalat, mely az örökéletnek és az élet kenyérének biztosítását egyedül a Krisztus Jézusban látja?

Egyháztársadalmi munkánkban, mely a részleges feladatok és a végzett munka tekintetében sokszor a szétesés és határozatlanság veszedelmét rejt magában, belevisszük-e összefogó és irányító erőként az örökéletnek és az élet kenyerének Jézus örökélő személyében összefutó igazságát?

Még a sokszor útott és feleslegesnek ócsárolt egyházközigazgatási munka is szolgálattá válik, ha a földi-egyház jogiszervezetének egyházvédő, tatarozó és fejlesztő munkáján átvilágít az a magasabb rendeltetése, hogy segítségével az örökéletnek és az élet kenyerének szolgálására kell alkalmazni válnia.

A feladat mindig ugyanaz: Isten nevének kell megjelentetnie és ugyanez az egyetlen eszköz is: az Isten beszéde által.

Szolgálatunk teljessége érdekében gondolnunk kell az élet különleges eseteire, az egyes emberekkel kapcsolatosan végzett lelki munkára. Említésekor rendszeren a betegség, a ravatal, a családi események változó alkalmak jelennek meg előttünk. Azonban a kategorizált lelkigondozás mellett nem szabad elejtenünk annak egyetemességét. Mert nemcsak az élet egyes megjelöltjeinek, hanem minden embernek joga van ahhoz, hogy ne csak a hívek nagy közösségében, hanem saját hajlékában, magános csendességében is megérezze, hogy Isten emberek által üzenetet küld hozzá az örökéletéről és az élet kenyeréről.

3. Szolgálatunk korhoz kötött. Minket Isten a mai emberhez, egyházunk és nemzetünk mai tagjaihoz küldött.

Benne élünk történelmi hivatását hordozó, erényekkel ékes, bűnökkel terhelt nemzeti közösségünkben. Közvetlen hatása alatt állunk egy kiformált típusú társadalmi közösségnek. Bele vagyunk ágyazva törvénnyel körülbástyázott, határozott életirányt és politikai szellemet képviselő államközösségünkbe. Világnézetek áramlanak keresztül rajtunk. A régi rendszereket ostromló eszmék hatalmas feszítő erővel új világ formálásán dolgoznak. Politikai, gazdasági és szociális reformok dübörögnek s a szükséges átalakulás ütemét forradalmi erő siettet. Kívülünk és bennünk, önmagát meg nem ismerve s igazi világát kendőzgetve, terpeszkedik a modern pogányság. Névszerint keresztyén, ruházatába egyházi fonalszálak sodródnak, gondolkodása vallásos színezetű, életirányán krisztusi erkölcs hitető fénye játszik. De hiányzik belőle a Krisztus keresztségéhez jutott ember hatalmas bizonyágtétele: elveszett, elkárhozott ember vagyok, a megfeszített Krisztus azonban az én Megváltóm!

Krisztus szolgálójának szolgálata ebben a feladatokkal, kötelességgel, nehézséggel, veszedelemmel és felelősséggel teljes korszakban folyik. Nem vagyunk politika-irányítók s nem a reformerek útján indulunk. Nem vagyunk szociális újtók s nem igényeljük a világnézet apostolainak nimbusát. Isten elhívott szolgálói vagyunk, kik a mai embernek adjuk Isten megbízása szerint az ő örökkévaló igéjét. Szolgálatunkban megdönthetetlen bizonyágnak érezzük, hogy megváltozhatik körülöttünk a külső világ, új arcot mutathat a technizált és mechanizált modern

ember, az örök ember szükséglete változatlan. Neki az igében egybefoglalt törvényre és evangéliomra van szüksége. Azért megzendítjük a törvény igéjét: térjete meg! Azután kinyújtott kézzel a keresztre mutatunk: Íme, Isten ama báránya, ki elveszi e világ bűneit! Szolgálatunkban tehát azt adjuk, amire a mai ember földi és mennyei életének szüksége van: Isten igéjét.

4. Isten nevének az ő beszéde által történő megjelentése az egyházban történik. Krisztus szolgájának szolgálata tehát mindig egyházi szolgálatot jelent.

Az egyház a Krisztus Jézus élő teste, csodálatos misztikus valóság, egyesíti és magába foglalja Isten üdvözítő kegyelmére vonatkozó művét s felkínálja a bűnös embernek a megváltás és újjászületés feltételeit. A történelem folyamán lett, de a teremtő Isten műve. Külső vonalai, szervezeti felépítése, berendezkedése emberektől származik, de létében, rendeltetésében, munkájában Isten lelkét horozza.

Az evangélikus egyház külső formájában is magán viseli a teremtő Isten akaratának vonásait. Nem papi uralom kisajátított világa, hanem mindenkinek a birodalma. Benne a papi köntös emberek élére állít és nem fölénk, emberek között, lelkek javára. Isten szolgálására kötelez, nem pedig emberi érdekek kielégítésére. Szertartásai csudanélküli egyszerű cselekvények. Tanításai az evangéliumból tisztán, árnyéktalanul emelkednek a lélek elé, mint a harmatcsepp és a napsugár. Életében idő és időfelettség, történelem és örökkévalóság, földi és égi, testi és lelki egymásba fonódnak áldott közösségekben. Evangélikus egyház, mert nem akar egyéb lenni, hanem egyedül az evangéliom egyháza. Istentől nyert szolgálata szerint az evangéliomot őrzi és adja s a Megváltó Krisztus élő gyülekezetét építi. Szolgálatát akképpen végzi, hogy Isten igéjét tisztán és igazán hirdeti s a szentségeket Krisztus rendelésének megfelelően szolgáltatja ki.

Az evangélikus lelkipásztor a történelemben kialakult, önmagában külön egyéniséggé kiformált, alkotmánnyal és rendszabályokkal körülbástyázott egyházi közösségekben munkálkodik, mely számára külső jogi kötöttségeken kívül belső lelki kötöttségeket is jelent. Ezeket a belső kötöttségeket megállapítják az egyház hitvallási iratai s a történelem folyamán kialakult vallásos élettípusa, mely az egyház lelkén keresztül, a Krisztusban élő embernek Istenhez vezető útját és Istenben való megnyugvását mutatja.

Az evangélikus egyház lelkipásztorának evangélikus lelkipásztornak kell lennie. Hordozza, őrizzé, munkálja és képviselje egyházunk mindazon értékeit, melyek azt evangélikus egyházzá teszik. Első sorban az igehirdetésre és a szentségekre vonatkozik ez. Éppen azért az Ágostai Hitvallás az egyházi rendről azt tanítja, hogy „az egyházban csak annak szabad nyilvánosan tanítani és a szentségeket kiszolgáltatni, akit erre rendes úton meghívtak.” De vonatkozik ez az egyház minden más életnyilvánulására, ezek közt különösen a hamisítatlan evangélikus vallásos típus kialakítására is. Az Ágostai Hitvallás ugyanis teljes

határozottsággal megállapítja, hogy „az egyházi hivatal nemcsak a rend, hanem az egység biztosítására van.“ Az egység szempontjából nagy jelentősége van a vallási típusnak is. Az evangélikus lelkipásztornak azt a vallásos élettípust kell szolgálnia, mely az evangéliumnak Luther által helyesen meglátott vonásait tartalmazza. Legyen meg benne a bibliai antropológia tanulságainak levonása. Legyen komoly büntudata, konkrétumokra vonatkozó bűnbánata és állandó büntudatos lelkiállapota. Legyen Isten ígéjére támaszkodó hite a megváltó kegyelemben, reménysége az újjászületés lehetőségében. Krisztus ígéjének fényében szemlélje a világot, az életet, annak változásait és a vele élő embereket. Legyen kiegyensúlyozott, harmónikus életeszmenye, az eseményekkel szembenező bátorsága és bölcsesége, mérséklete és józansága, kedélye és örvendezése. Azután hiányozzék belőle minden, a mi az evangélikus vallásos élettípussal ellenkezik. Ne legyen vallásossága saját realitását ködbe veszítő egyéni érzelgősség, a bibliát vallási élménnyel helyettesítő szubjektívizmus, egyoldalú érzelmi vagy akarati túltengés, a hit álarca mögé rejtőzködő gőg, torzítás és túlzás, a mi mindig az evangélikus vallásos típus meghamisítására vezet.

Az evangélikus vallásos típus hamisítatlansága az egyház vallási egységének kérdéssorozatába tartozik. Mert vajjon mit használ az egyház szervezeti egységének kemény, öntudatos munkával megőrzése, az egyház hitvallási egységének állandóan erősödő felelősségérzettel történő védelme, a történelem sodrában folytonos viaskodásban élő egyháztest egységének biztosítása, ha a gyakorlati valóságokban realizálódó és az élet egész teljességére kiható vallásos élettípus nem hordozza magán a lutheri vonásokat?

Az evangélikus lelkipásztor szolgálata az egyházhoz kötöttség szempontjából egész sor követelést tartalmaz:

- Evangélikus légy minden egyházi munkádban!
- Evangélikus szellemet érvényesíts igehirdetésedben!
- Evangélikus szellemben őrizd és becsüld meg a szentségeket!
- Evangélikus szellemet vigyél tanító-munkádba!
- Evangélikus egyéniségű emberré formáld magadat!
- Evangélikus vallásos életet élj te és egész családod!
- Evangélikus vallásos élettípusra neveld népedet!

A lelkipásztor szolgálata az egyházi közösségben két szélsőség kiegyenlítését követeli. Természetszerűleg előtérbe kerül az ő személye. Munkája, szolgálata, személyes tevékenysége következtében egyedülvaló jelentősége van. Másfelől azonban azon kell lennie, hogy gyülekezeti közössége tevőleges, élő, munkálkodó gyülekezet legyen. Szolgálata a gyülekezetben, a gyülekezettel, a gyülekezetért történik, tehát munkája nem jelentheti a gyülekezetnek ugyanazon munka alól felmentését. A gyülekezet lényege kerül veszélybe, ha a lelkipásztor tevékenysége passzív szerepre kárhóztatja a hívek seregét, ha a gyülekezet nem imádkozik, nem tesz bűnvallást, nem végez sze-

retetmunkát, nem őrzi a nyáját, mert helyette mindezt a lelkipásztor elvégzi.

Az egyház lényege s ezenkívül fontos valláspedagógiai érdek követeli, hogy a lelkipásztor aktivitása a gyülekezeti közösséget inaktívra ne tegye, sőt ellenkezőleg, a közös cél, közös eszköz és közös érdek azonosságával egymással együttesen munkálkodjanak.

A történeti-egyházban és a gyülekezet mindennapi életében jelentkező lelkipásztori szolgálat foglalatát végeredményben abban kell látnunk, hogy Isten neve általa megjelentessék s a Jézus felé forduló emberi lelkek előtt valósággá váljék az örökélet és az élet kenyere. Tehát a változásnak alávetett és emberi gyarlóságok által gyengített egyház lelkipásztori szolgálata abban áll, hogy emberek között az élő Krisztust, jogi közösségekben lelki közösséget, történeti adottságok közt múlhatatlan örökkevalót, emberi erőkből isteni kegyelmet, földi érdekek felett lelki értékeket keressen és közöljön.

5. Krisztus szolgálója szolgálatának tartalmi körét az elmondottakban vázoltuk. Belső jellembeli lényegét azonban csak akkor értjük meg, ha a szolgálatnak személyére vonatkozó vonásait meghatározzuk.

A szolgálat többet jelent a lelkeszi hivatáshoz tartozó munkák elvégzésénél s a hivatáshoz kapcsolódó köteleességek teljesítésénél. A szolgálat a dolgozás műhelyébe vezet s rávilágít Istenrel szemben fennálló jogi és lelki viszonyunkra.

Szolgálász és pedig az élő Istent szolgálod. Nem a magadé vagy. Erőd nem a tied. Képességed nem a te tulajdonod. Időd nem a te rendelkezésed alatt áll. Mindenestől fogva Istené vagy. Istené az agyad csendesen vagy zúgva csobogó gondolatzuhataga. Istené a híved életét vizsgáló szemed, mely könnyet, mosolyt, nyomort, jólétet meglát. Istené a szíved, mely a szeretet lámpásával bevilágít sötét éjszakák titokfedte gyötrelmeibe és a kísértések útvesztőjébe csillagsugárt derít. Istené a szád, melyen meghalnak emberi bölcseségek gondolatai és megszólalnak Isten beszédei az örökéletről. Semmi sem a tied, mindened az Istené, mert te nemcsak munkálkods és dolgozol, hanem szolgálász.

Szolgálatod jogi viszonya tehát lelki viszonyra mélyül. Benne egyszerre látod meg önmagadat és Istenedet. Neked magadról, a hozzád tapadó minden érdek-követelésről és önzés-igényről le kell mondanod. Ki kell szakadnod életed féltve elgondolt tervvázlataiból és még akkor is bele kell lépned Isten örök munkaprogramjába, ha azt nem látod és nem érted világosan. Te nem a magad életét éled, nem saját fejed szerint munkálkods, hanem az élő Isten akarata szerint, akit szolgálni tartozol. Alárendelt viszonyodat megtöltöd hittel, engedelmességgel, szeretettel s önmagadat szolgálatodhoz formálva, szívesen rendeled életedet Isten igájába. Nem adod el magadat emberi értékek piacán a kénytelenség ezüstpénzéért. Nem bocsátod áruba lelkiismeretedet és hitedet. Míg másokat Krisztus követésére hívsz,

te magad sem jársz idegen istenek útján. Isten hívására úgy élsz és dolgozol, hogy életed és munkád szolgálat legyen.

Krisztus szolgájának szolgálata nemcsak minden irányból összeszaladó munkafonalak gazdagszövésű egyesítése, hanem minden emberi tevékenység és élet eszközként Isten kezébe helyezése, Isten nevének megjelentése, az örökélet és az élet kenyérének megmutatása.

A főpapi ima szerint a papi szolgálat mindig Isten-szolgálat, az élő Isten szolgálata.

D. Kapi Béla.

Népi elv és egyházi szervezet.

Hazai evangélikus egyházunk körében is felvetődött a népi elv és az egyházi szervezet viszonyának a kérdése. Ezt lehet különbözőképpen megfogalmazni. Lehet így: Ellenkezik-e hitvallási iratainkkal, hogy a népi elvet tesszük az egyházi szervezkedés alapjává? Lehet így: Mennyivel kevésbé „evangélikus“ a népi elv, mint a területi (territoriális) elv, az egyházak megszervezésében? Sőt lehet így is: Vajjon nem éppen az-e az „igazi evangéliumi álláspont, hogy az egyház a népi elvet a paróchiális jog tekintetében föléje rendelje a területi elvnek, hogy így mindenki számára lehetővé tegye anyanyelvén való lelképásztori gondozását“? És kérdéssé lehet tenni egy „megállapítást“: Valóban általánosan jogi elvül van-e elismerve az egyházak népi tagozódása?

Itt az ideje, hogy egyelőre legalább „magunk között“ feleletet keressünk az alapkérdésre. Ez nemcsak egyes kartársainknak az ügye, hanem valamennyiünké!

Induljunk ki abból, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyház alkotmánya a területi elvre épült. Ezt azok sem tagadják, akik ezt az elvet ma helytelenítik. De akik helytelenítik, azt mondják, hogy a területi elv nem szükségképpen „evangélikus“ elv, nem esik tehát sérelem az evangélikus egyház tanításán és szellemén, ha az idő parancsára felcseréljük a népi elvvel; sőt talán amannál jobbnak, célszerűbbnek, evangéliumibbnak tartják. Maradiságnak vagy ürügynek bélyegzik a területi elvhez való ragaszkodást. Azt mondják, a területi elv fenntartása megakadályozza az egyházi szolgálatot; egyedül a népi elv alkalmazása biztosítja, hogy Isten igéjének a szolgálói híven láthassák el szolgálatukat. — Ezzel az érveléssel akkor is le kell számolnunk, ha bizalmatlanok vagyunk hangoztatóival szemben. Azzal nem cáfoljuk meg, hogy falazásnak mondjuk az emlegetését. Itt az „elméleti“ megfontolás inkább lehet eredményes, mint a személyeskedés. Ha talán nem is győzünk meg mást, legalább önmagunkat erősítjük.

Az igazság az, hogy az evangélikus egyháznak a hitvallási iratokban foglalt tanítása sem a területi elvet, sem a népi elvet nem rendeli, nem ajánlja az egyházi szervezkedés alapjául, viszont egyiket sem rekeszti ki, vagy tiltja a másik viszonylagos előbbrehozásával. Az igazság az, hogy az evangélikus egyház szervezkedése nem az egyházi tanításból folyóan, belső szükségyszerűségből, hanem tisztára történeti okokból történt a területi „elv“ alapján. Nem a területi elv volt előbb, hanem az evangélikus egyházak szervezkedésének jelenségeiből vontak ki az egyházjogászok az

áttekinthetőség érdekében egy elvet. Persze ezt belátni éppen nem könnyű, mert az egyházjogi elméletek évszázados terhe alatt nyögünk, s vakok vagyunk annak meglátására, hogy a római katolicizmus milyen kajánul tartja számon az evangélikus keresztyénség „megelégedettségét“ az evangélikus egyháznak országos egyházakra való szétszakadozottságával. Nehéz egyszerre szakítani azzal az „idealista“ gondolkodásmóddal, amely a történeti eseményekben eszmék megvalósulását látja. Mulasztás, hiba, bűn volt, hogy eddig nem láttunk tisztán. Természetesnek, rendjénvalónak láttuk, hogy az evangélikus egyházak világszerte országonként szervezkedtek. És elfelejtettük hangoztatni, hogy csak kényszerből áll meg az evangélikus egyház szervezete az országhatároknál! A vétkünk annál súlyosabb, mert hangosabb volt a bánkódás az anyaszentegyház felekezetekre oszlottságán, mint az evangélikus egyháznak országos egyházakra való tagoltságán. Kétségtelen, hogy voltak törekvések az evangélikus egyházak összefogására, de legalább is a magyar evangélikusság köztudatába nem került bele a „lutheránus világyűlések“ létezése és szükségessége.

Oktalanság lenne azonban, ha elítélnők eleinket, az országos egyházak szervezőit, a nemzedékek sorozatát. Aki ismeri az új-kor történetét, nagyon jól tudhatja, hogy csakis az országhatárokig terjedhetett az egyházi szervezkedés, sőt például a királyi Magyarországon csak a 18. században sikerült elérni az országos szervezetet. A hiba csak az volt, hogy nem sajnálkoztunk ezen a helyzeten, nem bánkódtunk amiatt, hogy az „e-világ“ erői útjába állanak az egyház egységének.

Azonban minden idevágó bűnünk ellenére élt — beszéljünk ezentúl az egyszerűség kedvéért csak a magunk dolgáról — a magyarországi evangélikus egyházi vezetőkben a vágy, hogy a történelmi lehetőség korlátain belül, tehát az országhatárokon belül legyen egységes az evangélikus egyház. Ha talán nem is hangoztatták, befolyásolta őket az Ágostai Hitvallás megállapítása: „Az egyház valódi egységére elegendő, hogy egyetértés legyen az evangéliom tanítására és a szentségek kiszolgáltatására nézve. Ellenben nem szükséges, hogy mindenütt hasonló emberi hagyományok vagy szokások vagy emberektől rendelt szertartások legyenek.“ (7. cikk.) Az eltérő istentiszteleti nyelvet, a gazdagabb vagy szegényebb liturgiát, sőt még a közigazgatásban való különbséget sem látták az egység akadályának. Viszont az evangélikus egyház lényegével való szembehelyezkedésnek érezték azt, hogy az egyező tanítású gyülekezetek nem tömörülnek össze. Ha egyetértés van a gyülekezetek közt az evangéliom tanítására és a szentségek kiszolgáltatására nézve, akkor éppen az evangélikus gyülekezetek közt nem lehet többé akadálya az egyház egységének.

Sajnos, inkább csak érezték ezt, mintsem ki is fejezték. Most azonban jól látjuk, milyen gondviselészerű volt a munkájuk; Krisztus milyen irgalmas ura hazai evangélikus egyházunknak, hogy belső erővel mintegy „ösztonösen“ vezette arra, ami javára szolgált. E cikkemben szántszándékkal kerülöm — könnyű sejtteni, miért — a konkrétumokat, mégis megemlítem, hogy 1848-ban a királyi Magyarország és Erdély uniója után nyomban megpróbálta evangélikus egyházunk, hogy unióra lépjen az erdélyi evangélikus egyházzal. Sikertelenül. De a kudarc *nem* a volt királyságbeli egyházon múlt. Ahogyan az erdélyi egyház püspöke megindokolta az egyesülés visszautasítását, az épenséggel nem volt kielégítő és megnyugtató.

— Itt tanulságos volna a Magyarországi Evangélikus Egyház és az Erdély-részi Evangélikus Országos Egyház viszonyának története a mult század második felében, de elég most arra emlékeznünk, hogy az utóbbi kifejezetten a területi elv alapjára helyezkedett régi állagának féltésében; — más lapra tartozik, hogy ugyanakkor fenntartani kívánta a Királyhágón inneni terület és Erdély közt egyébként már megszűnt határt mint a két egyház közti választóvonalat.

Akárhogy alakult is történelmileg a két magyarországi evangélikus egyház közt a viszony, annyi bizonyos, hogy súlyos tehertétel egyházunk történetében az egyesülés jószándékának kudarca. Nem vált s nem válik az evangélikus egyház dicsőségére. Érvül tehát nem használható fel mai szándékokhoz! Annál kevésbbé, mert a 19. század második fele mind a két magyarországi evangélikus egyházban a kultúrprotestantizmus kora volt. Már pedig joggal vonunk mindent revízió alá a reformátori tanítás álláspontjáról, ami összefügg a kultúrprotestantizmussal; joggal kérdezzük, hogy mindaz, ami a két egyház között történt, ill. nem történt, vajjon nem éppen azért történt-e, illetve maradt el, mert a tiszta evangélikus tanítás hangja elveszett a kultúrprotestantizmus csinnadrattájában. Hogy az erdélyi országos egyház vonakodott egyesülni, ez csak abban az esetben lehetne példa a ma számára, ha semmi más indítéka nem lett volna, mint a tiszta reformátori, hitvalláshű tanítás.

Mindent összevetve, valóban igaz, hogy a területi elvet nem lehet sajátosan evangélikus egyházszerkezeti alapelvül tekinteni, de a népi elvet sem! Sőt, amennyiben a népi elv eszközül szolgál már kiépült szervezeti egység megbontására, nyilvánvaló, hogy „e világ ura“ nem válogatós a Krisztus egyháza elleni harcában; még olyasmit is felhasznál rontó fegyverül, ami egyébként beletartozik a teremtés rendjébe. Amikor egy evangélikus egyházi szervezetet a tiszta tanítás érdekén kívül meg akarnak bontani, joggal kérdezzük, vajjon nem tértek-e el a szervezet-bomlasztók az evangélikus egyház tanításától, nem fogyatkoztak-e meg a hitben? Ismerjük el, hogy egy esetben igenis szabad az egyházi szervezet „megbontása“, akkor, amikor az evangélium tiszta hirdetését és a szentségek rendelésszerű szolgáltatását tiltják vagy akadályozzák. De ebben az esetben a szervezeti elkülönülés nemcsak szabad, hanem szükséges is, egyenesen kötelesség! Az evangélium tiszta hirdetése persze nem tévesztendő össze az igehirdetés gyülekezetszerűségével, mondjuk így: az afféle „követelménnyel“, hogy „a Krisztust bele kell állítani“ a „nép új gondolatvilágába, új problémái közé, egyszóval új történelmi valóságába“. Hiszen ha a gyülekezetszerűség követelményét egyházszerkezeti alapelvül tennők meg, akkor külön kellene szervezni paraszt-egyházat, bányász-egyházat, ipari munkás-egyházat, értelmiségi egyházat stb. Ugy-e milyen nevetséges? De még erősebben meg kell mondanunk az igazságot: ha az evangélikus gyülekezetek egy csoportja az evangélium hirdetésének tisztasága, az egyház tanításának igazsága érdekében — tehát kötelezőszerűen — külön szervezkedik, elhagyja eddigi egyházi keretét, akkor voltaképpen megtagadja az eddigi közülettől az evangélikus jellegét. Fordítsuk meg ezt a gondolatmenetet: ha a gyülekezetek egy csoportja külön akar szervezkedni, jóllehet az eddigi közületet továbbra is elismeri evangélikusnak, akkor

kérdéssé válik az új szervezetnek az evangélikus jellege, sőt az is, hogy az új „egyház“ valóban egyház akar-e lenni.

Persze a történelem mutat eseteket, amelyek látszólag ellenkeznek az itt kifejtett helyes magatartással, s mégsem ítélték el, ellenkezőleg: rendjén valók. Ilyen eset az, hogyha evangélikus gyülekezetek hűségesen ragaszkodnak törvényes egyházi felsőbbbségükhöz és nem hajlandók csatlakozni egy törvénytelenül létrejött egyházi szervezethez. És ilyen eset az is, hogyha evangélikus gyülekezetek engedelmessé válnak annak a belső követelménynek, a hitvalláshűségéből fakadt indítéknak, hogy az ország-határokon adott lehetőséggel éljenek és a maguk részéről megvalósítsák az evangélikus egyház lehetőségadta szervezeti egységét, kivált ha új szervezkedési alapelv címén kitéssék őket eddigi közösségükből.

De számoljunk a következő ellentmondással: Igaz, hogy a népi elvre épülő szervezet megbontja a területi elvre épült egyházakat, azonban amit elvesztünk a réven, megnyerjük a vámon; a népi egyházi szervezetek, ha azok az országhatárokon túlnyúlva összefogják az ugyanazon néphez tartozó evangélikusokat, ugyancsak szolgálják az egyház egységét. De ma nincs hivatalosan tudomásunk ilyen országközi népi egyház szervezetének tervéről. És nem is tudjuk elképzelni, hogy az állami szuverénitás mai elvével és gyakorlatával összeegyeztethetők ilyen államközi egyházak. Nem tudjuk elképzelni a római katolikus egyház államközisége ellenére sem, mert az éppenséggel nem ismeri a népi elvet. A magam részéről csak azt az esetet tudom „elképzelni“, hogy egyetlenegy nép megvalósítja ugyan a maga számára az evangélikus egyház népi megszervezését, de akkor sem a „népi elv“ valósulna meg. Népi elvről ugyanis csak akkor lehet szó, ha rang- és értékkülönbség nélkül minden népre *kölcsönösen* és *viszonosan* érvényes ez az elv. Ezzel kapcsolatban egyre az jár az eszemben, mit jelentett a „földesúri jog elve“ a magyar egyháztörténelemben. A 17. században a hatalmon levők egyre emlegették a földesúri jog épségben tartását, de ezt úgy értették, hogy a római katolikus földesurak élhetnek e jogukkal, a protestáns földesurak ellenben nem. Elég összevetni az 1681-i *soproni* vallásügyi törvényt és ennek 1691-i *bécsi* magyarozatát, rögtön láthatja bárki, hogy ez nem elfogult szemlélete a 17. századbeli egyháztörténetnek.

Amint már említettem, szántszándékkal mellőzöm ez írásomban hazai egyháztörténelmünk legfrissebb mozzanatait. Mégis úgy érzem, hogy senki sem fog megvádolni elméleti, felhőkben járó fejtegetéssel, annál kevésbbé, minthogy nem fejtem ki a témát rendszeresen. Remélem, hogy elegendően rávilágítottam arra a tényre: ma az evangélikus egyházjogban nem *elméletileg* ütközik össze a területiális elv és a népi elv. Lássa tisztán mindenki, hogy egy Isten-rendelte történeti helyzetben él egyházunk. Nem arról van szó, hogy Magyarország evangélikus gyülekezetei milyen elv alapján szervezkejenek, hanem arról, hogy a meglévő szervezetet felbontsuk-e és átrendezzük-e. Valóban más lenne a helyzet, hogyha 1) nem lenne multja a Magyarországi Evangélikus Egyháznak, 2) az állami szuverénitás elve megszűnt volna. Éppen az evangélikus lelkülettel nem fér össze a radikális szakítás a multtal, hagyománnyal, az ősök örökségével. „Új“, „más“ lélek dolgozik azokban, akik tűzbe vetik az egyház történetének könyvét. Ezért nem igaz az, hogy a népi elvnek az evangélikus egyházjogban való alkalmazása „evangéliumibb“, hitvallásszerűbb, lutheribb

magatartás, mint annak mellőzése. Persze, túllőnénk a célon, ha a területi elvet játszánánk ki ellenében. Való, hogy mind a két elv beleránthat minket önzésbe, testvérietlenségbe. De a területi elv legalább kihasználja az egyház egységének azt a lehetőségét, amelyet a külső tényezők megszabnak. A népi elv ellenben hajlandó a már meglévő egyházi egység megbontására is.

Az egyház egységét azonban nemcsak egy legmagasabb fokú szervezet látszólagos egységével kell tanúsítani, hanem a kisebb közületekben is. Jó úton járt, — hangsúlyozom: az Ágostai Hitvallás értelmében jó úton járt — a Magyarországi Evangélikus Egyház alkotmánya, amikor megtiltotta egyházközségeknek nyelvek szerint való elnevezését (E. A. 31. §.); újra csak a történeti tényezők miatt nem tudta megakadályozni, hogy a területi elv félretételével továbbra is egymás mellett, helyesebben egymás fölött ne éljen több egyházközség ugyanabban a helységben, de legalább fenntartotta azt a törekvését, hogy a tanításbeli egységet följobbvalónak mutassa az istentiszteleti nyelv különbözőségénél.

Most sem arról van tehát szó, hogy egy megváltoztatható egyházi alkotmányhoz ragaszkodunk-e vagy sem. Legyünk tisztában azzal, hogy sok ember számára nem érv a törvény. Ha a hatalomnak útjában áll a törvény, hát akkor megváltoztatja. Ez most a kérdés: hatalom-e bennünk az evangélikus egyház tanítása, hitvallása?

A sokféleképpen megfogalmazható kérdést tehát így kell meghallani: rendeli-e, akarja-e az evangélikus egyház tanítása, hogy egy község, egy állam evangélikus lakosai egymásnak hátat fordítva tömörüljenek gyülekezetbe, egyházba, olyan tényező miatt, amely nem gyülekezetalkotó, nem egyházalkotó tényező?

Feleletünk egyszerű és világos: nem!

Lehetnek tehát és legyenek is erősek azok a szolgatársaink, akik egzisztenciálisan szenvednek e kérdés terhe alatt. De aztán legyünk valamennyien erősek „evangélikus“ mivoltunkban. Csak így leszünk támasztékai szorongatott szolgatársainknak. Sőt csak így leszünk igazi szolgatársai azoknak a lelkes-kartársainknak, akiket már is megzavartak nem-evangélikus tanítások. Nekünk ugyanis irántuk szintén vannak szolgatársi kötelességeink. Kötelességünk egymást inteni, sőt annyira felelősek vagyunk egymásért, hogy kötelességünk a lehetőség határain belül meg is akadályozni egymást a rosszban, az evangélikus egyház megrontásában.

Ez a cikk pedig már is elérte a célját, ha az eddig „magányosságról“ panaszkodó, bizonytalanságban hagyott szolgatársaink megérik belőle az evangélikus lelkészek közösségének testvéri erejét, és ha valamennyi szolgatársunkban fokozza az egyházi szolgálat öntudatát és *önérzetét*.

Sólyom Jenő*)

teol. tanár, Sopron.

*) A cikk írója kéri szolgatársait, hogy észrevételeikkel segítsék őt a kérdés további tisztázásában. Címe: Sopron, Zrinyi-u. 14.

Paróchiális könyvtár.

Öszinte hálával tartozunk a MELE elnökségének, hogy az egyház-megyei lelkészértekezletek tárgyalási anyagául kijelölte a ma teológiai problémáit. Ahol ezzel a témával bátran szembenéztek, csak ádást és gazdagodást nyerhettek. Hiszem, hogy minden értekezleten akadt olyan előadó, aki teljes otthonossággal nyúlt bele a szerteágazó fonalakba. A teológiai problémáknak a lelkészértekezleteken való felvetése azonban bizonyára mindenütt és minden lelkészben felébresztette a gyakorlati munka végzése közben olyan könnyen elszendergő teológiai vagy „teológus-lelkiismeret“.

A lelkiismeret vádaskodásával egyidejűleg szokott megszólalni bennünk a védekezés hangja is. Mert mi az oka, hogy teológiai szempontból hiányos a képzésünk? Az, hogy a teológiától, mint alma matertől már régen elszakadtunk és vele együtt elszakadtunk a tudományosságtól is. A gyakorlat leköt és a gyakorlat férfiasabb munkát és láthatóbb eredményeket fizet. De erre a védekezésre már önmagunkban hordtuk a cáfolatot is: tudjuk, mi magunk is nagyon jól, hogy a gyakorlat elsorvad és gyakorlatozgatássá válik a megfelelő és nélkülözhetetlen teológiai alap, vagy háttér nélkül. Akkor hát megyünk tovább a védekezéssel: hol tehettem volna szert a kellő utánképzésre? Igaz, hogy voltak teológiai konferenciák, de hát én azokon nem tudtam résztvenni. Ha az Alföld délkeleti csúcsából Sopronba akarok jutni, egy egész havi fizetésemet kell utiköltségre adnom.

Minden védekezést agyonsujtani látszik azonban az az érv, amit sok joggal hoznak fel a tudományosság barátai: a helyhez kötött és társaitól is elzárt lelkésznek is megvan a lehetősége a továbbképzésre. Az írott betű, a könyv, a legtávolabbi paróchiára is eljuthat.

Ez az útja a teológiai továbbképzésnek. Csakhogy ezt az utat nagyon kevesen járják a lelkésztestvérek közül, — mondhatná nem egy teológiai szakkönyv kiadója. Hogy miért? Arra a kérdésre is könnyen kész a válasz: mert a gyakorlat megöli a teológiát, mert restek vagyunk a továbbtanulásra, mert nem törődünk a talajjal, melyen mozgunk és vagyunk.

Hadd mondjam meg én is, mint már előttem sokan: higgyék el a testvérek, nem csak a nemtörődomség és a tudományosságnak való háttérordítás az oka annak, hogy a falusi lelkészek igen tekintélyes része nem veheti és nem veszi igénybe a könyv által felkínált továbbképzési lehetőséget. Sőt, a legtöbb esetben egyáltalán nem az.

A könyvtől és így a teológiai tudományosság talajától elszakadt lelkészek azért nem vesznek könyvet, mert szegények. Szegények a szó teljes értelmében. A legszerényebb formában is legalább havi 10 pengőt kellene áldozni arra, hogy a múlhatatlanul szükséges ön-utánképzéshez kellő, csak magyarnyelvű könyveket beszerezhessük. Gondoljanak csak a lelkészek most hirtelen arra, hányan vállalnának el egy havi 10 pengő részletet az eddigiekhez? Bizony sok az a tíz pengő, sajnos, hogy nagyon sok!

Arra azonban nem elég sok, hogy útját állja az evangélikus lelkesi kar nagy többsége tudományos előrejutásának. Nem elég sok arra, hogy rajta keresztülesen egész teológus nemzedékünknek a megállásra és

továbbhaladásra irányuló akarata. Azokon a tíz pengőkön nem bukhatik meg a magyar evangélikus teológiai tudományosság jövője.

Van mód arra, különösen ha keressük, hogy minden evangélikus lelkész hozzájusson azokhoz a szakkönyvekhez, amelyeket az elmaradottság veszélye nélkül nem nélkülözhet. Aki fájdalmasan érzi a továbbképzés hiányát, az könnyen rátalál az orvoslás módjára, aki nem akar elmaradni, az megtalálja az utat, mely célhoz visz.

Ez a mód, orvosság és út: a *paróchiális könyvtár*. Azt az összeget, amit a lelkész nem tud elvonni az elsőrendű életszükségletektől, sokkal könnyebben nélkülözheti — legalább is a legtöbb esetben — a gyülekezet, az egyházközség. Állítson be az egyházközség minden évi költségelőirányzatába 100—120 pengőt a paróchiális könyvtár gyarapítására. A könyvek beszerzésében azonban adjon szabad kezét a lelkésznek, aki legjobban tudja, hogy mire van szüksége és mi méltó arra, hogy a paróchiális könyvtár polcain helyet kapjon. Rövid esztendők kellenek ahhoz, különösen, ha kihasználjuk az antiquár-könyvek vásárlásának sok kínáló alkalmát, hogy a paróchián értékes és viszonylag, sok mostani lelkészi könyvtár mellett még gazdagnak is mondható könyvtár létesüljön.

Igen ám, de a paróchiális könyvtárat meg is kell csinálni. Azt a 100—120 pengőt biztosítani is kell. Ez pedig a dolog nehezebb fele. És nem azért, mintha a gyülekezetek nem tudnák ezt az összeget elvonni és a költségvetésbe beállítani, hanem azért, mert paróchiális könyvtárra éppen falun van szükség, ahol pedig a gyülekezet anyagi ügyeit olyan emberek intézik, akik a könyv értékét nem ismerik és nem értik meg, hogy miért is van szükség a paróchiális könyvtárra. Meg kell azonban értetni a gyülekezet illetékes tényezőivel azt, hogy a könyvtár gyarapítása csak vagyonszétválás, mert a jól kiépített paróchiális könyvtár mindig maradandó értéket jelent.

Végül, ahol semmiféle eszköz nem használ, ott érvényesíteni kell az egyetemes egyház szándékát, amely közgyűlési határozattal kötelezzen minden egyházközséget paróchiális könyvtár felállítására. Ez a rendelkezés előírhat bizonyos fokozatokat a könyvtár felállítására fordítandó összeg nagyságát illetőleg. De egyúttal az egyházmegyei elnökségek köteletségévé is teszi annak felülbíráását, hogy a gyülekezetek a költségvetésileg biztosított összeget felhasználták-e a könyvtár gazdagítására.

Hogy azonban a könyvtár értéke ne függjön az egyéni izléstől, mely sokszor nagyon magányos úton jár, vagyis, hogy egy lelkész, aki esetleg hosszú évtizedekig szolgál egy gyülekezetben, a paróchiális könyvtárat ne alakítsa a saját lelki szükségleteinek esetleg eltorzított képére, szükséges volna egyúttal a könyvtárak belső tartalmát szabályozó egyetemes rendelkezésre is. Egyetemes bizottság vagy évenként sommásan, vagy pedig egy-egy könyv megjelenésekor előírná, hogy mi kötelező és mi ajánlatos a paróchiális könyvtárba való beszerzésre. Ez az eljárás aztán azzal a jó eredménnyel is járna, hogy a könyvek szerzői versenyeznének azon, hogy könyvük elejére odaírassák: „Az egyetemes egyház a paróchiális könyvtárak részére beszerzésre ajánlotta“, vagy „a beszerzésre kötelezővé tette“.

Ezek után aztán még jó elgondolni még azt is, hogy egy-egy értékes teológiai könyv szerzője milyen nagy gondtól mentesülne, ha jól előre biz-

tosan tudná, hogy könyvét 350 vagy 400 paróchiális könyvtár be fogja szerezní. Ez feltétlenül olcsóbbá tenné a könyvkiadást, megindítaná a könyvtermést.

Mély tisztelettel hívom fel elsősorban egyetemes egyházunk vezető-ségének, de minden lelkésztestvéremnek is a figyelmét a paróchiális könyvtár ügyére.

Ruttkay-Miklian Géza
lelkész, Szentetornya.

Kultúrszemle.^{*)}

Szellemi életünket

a legutóbbi időben a következő kérdések foglalkoztatták.

Széchenyi István. „A legnagyobb magyarról“ szóló rengeteg, nagyjából partikuláris érdekek szerint készült tanulmány közül tárgyilagossá-gával messze kimagaslik *Karácsony Sándornak a Magyar Élet* (nemzet-politikai szemle) novemberi számában megjelent írása. Abból indul ki, hogy tárgyilagosan látni kívánó szemünket sokmindenféle művészi, tudomán-yos, társadalmi, politikai és vallásos járulékos elem ködösíti el, mikor Széchenyivel foglalkozunk. Ezekből a járulékos elemektől akarja Karácsony megtisztítani Széchenyi képét, hogy előttünk álljon ne az előadások szá-mára gyártott, hanem a test, lélek, szellemből álló „legnagyobb magyar“, úgy, ahogyan élt, dolgozott és hatott.

Külön-külön beszél ezért Karácsony Sándor a művész, a gondolkodó, a reformer, a politikus és a hitvalló Széchenyiről. A művész írásainak tö-megét, a gondolkozó filozófiáját, a reformer alkotásait (Lánchíd, vasút stb.) a politikus réalpolitikáját, a hitvalló pedig krisztianizmusát hagyta ránk. Ezt a sokarcú Széchenyit a nemzet köréből érkező egyéni és közösségi viszonyulások elvontsággá finomították. Széchenyit, a művészt, Arany János ódájának színes kódén keresztül látjuk. A filozófust Szekfü Gyula rögzítette meg tudatunkban. A reformer alkotásait mi magunk értékeljük, mert élnek, a politikus Széchenyit a tizennégyes világháborúig a kormány-képességet sürgető negyvennyolcasság, a világháború után a Habsburg restauráció éltette és sajátította ki magának. A bizonyágtévő Széchenyi írásait a spirituálisabb szellemű magyarok helyezték a Szentírás közvetlen közelébe.

Ezekből az esztétikai, intellektuális, voluntarisztikus, etikai, sőt transz-cendens elemektől megtisztított Széchenyit akarja Karácsony elénk állítani, hogy megpillantsuk Széchenyit, az embert. Ezért mondja el, hogy a mű-vész nem lehetett klaszikus magyar író, hiszen nem tudott jól magyarul. A filozófus gondolatrendszere sem valósult meg a Politeából magyar

*) Ebben a rovatban a magyar kultúra mai életét szeretnénk bemu-tatni hónapról-hónapra. Avval tisztában vagyunk, hogy mindazt, ami történik, nem tudjuk összefoglalni. A magyar művelődésnek csak az irányt-szabó eseményeivel akarunk foglalkozni.

nemzetté a mai napig sem. S mi most egészen más politeát várunk, mint Széchenyié. Nem a kiművelt, hanem a felocsúdott magyar emberfőt. A reformer alkotásainak folytatása — bár nem Széchenyi hibájából, — nem következett. A politikus pöre is eldőlt Kossuth Lajos javára, mert nem lehet előbb gazdaságilag, azután közjogilag felszabadulni. A bizonyoságtévő Széchenyi alakja is mesterséges ködfelhőbe burkoltatik, mert az öngyilkos nemzeti hősök: nagyon szomorú példa.

Most — írja Karácsony, — hitünk szerint úgy áll előttünk Széchenyi, mint az ítélet napján Teremtője előtt. Megoldódnak rejtélyei, és mégis megmarad, ha nem is a legnagyobb, de mindenesetre egyik legnagyobb magyarnak. S egy új, eddig nem ismert vonással bővül: a keserves, de még mindig nem elégséges magyar bűnbánat örök jelképe ő. Ezt mutatja művészetének ziláltságától a bizonyoságtévő öngyilkosságáig minden. S életével, egész munkájával utal a legsürgősebb szükségre: egy egyetemes magyar bűnbánatra.

Katona Józsefről és Bánk Bánjáról emlékezett meg minden olyan magyar lap ebben a hónapban, amelyik számot tart arra, hogy részese vagy hordozója legyen a magyar kultúrának. A megemlékezések abból az alkalmából történtek, hogy Katona 150 évvel ezelőtt született. Az esztétikai méltatások mellett erőteljes hangsúlyt kapott Katona művének magyar mondanivalója is. Bánk Bán időtlen vagy örök magyarságában és a magyarság örök életveszedelmeiben látták ezek az írások a tragédia elsőszámú magyar mondanivalóját. (Evangélikus Élet, Protestáns Tanügyi Szemle.)

Mályusz Elemér igen nagy figyelmet keltett előadásáról nem feledkezhetünk meg. Az Evangélikus Tanáregyesületben „A mai német történetfelfogás és a magyarság“ címen idézetekkel mutatta meg, hogy a mai német történettudomány egyáltalán nem méltányolja a magyar történet-szemlélet szempontjait, s kimutatta, hogy ez nagyrészt azért van így, mert az a történettudományi módszer, mely a népiségtörténetre helyezi a fősúlyt, magyar részről még nem kapott ellenfelet. A szellemtörténet elavult módszere még Szekfüék lakáj-szemléletében sem jó arra, hogy megnyerje a német tudományoskodás megértését a magyar ügy irányában. Mályusz népiségtörténeti kutató intézete immár öt éves csendesesen végzett munkájának gyümölcsékképpen várható a korszerű felelet a német történet-szemléletre.

Kodolányi János és Erdős László ismert *Földindulás* pöréhez kívánja kimondani az utolsó szót a Magyar Élet. Pálóczy Horváth Lajos egészében és részeiben összehasonlítja Kodolányi és Erdős munkáit egymással. Kiemeli és bizonyítja, hogy az átvételek Kodolányi régebbi műveiből valók. Mondanivalójának lényegét végül is ebben foglalja össze: „Író nem plagizálhat dilleltánstól, — mester nem lothat kontártól.“ Vegyük azonban észre, hogy még a pör lefolyásánál is jellemzőbb volt a magyar és az ú. n. magyar sajtó magatartása, mellyel a pört kísérte. A protestáns egyházi sajtó (Református Élet, Evangélikus Élet) Kodolányi igaza mellett bátran állt ki.

A hírlapi polémia nivóján magasan felemelkedett legalább egyik részről az a vita, amit **Desseffy Gyula** vívott a Kis Ujságban az Uj Magyarság és más szélsőjobboldali ujságok cikkíróival. A vitát Kossuth, Tánacsics és Teleki felett folytatták, akiknek sírjához Desseffy vezetésével

mindszentek napján ellátogatott a nép-írók, egyetemisták és a Bolyai akadémia tagjainak egy csoportja. Fenti ujságok ezt időszerű tüntetésnek vették és ürügyül használva Táncsicsot, kirohanást intéztek a Kossuthra és Telekire emlékezők ellen. A vita indítóokait mindenki jól értette, s Desseffy nagyszerű okfejtéssel védte meg az örök magyar ideálokat, a magyar szabadság, a szociális igazság és az európai-népi magyarság bajnokaiban.

A színházi élet

legnagyobb eseménye a *kolozsvári színház* megnyitása volt. Táray Ferenc, a Nemzeti Színház volt színésze és játékrendezője olyan küldetést vállalt benne, amin az egész nemzet szeme ott van, elsősorban pedig Erdély magyarságáé, mely a legnehezebb elnyomatás éveiben is el tudta tartani színházát, s meg tudta azt tartani nemzetnevelő szerepében. A volt kolozsvári magyar színháznak nagy kultúrájú igazgatója volt, aki bátor irodalmi vezetéssel klasszikusokra és igazi művészet-kedvelésre nevelte Kolozsvárt. Húsz-harminc előadást magábafooglaló Shakespeare, görög és latin ciklusokat mert tartani s volt közönsége, mely ezeket is, s az Ember tragédiáját pl. több mint húsz előadáson egymásután zsúfolt nézőtérrel tudta megköszönni. Erdélynek olyan drámaírói vannak, akik a magyar színpadon szinte maguk képviselik a művészi vállalkozás nehéz vitészségét. Tamási, Kós Károly, Nyíró darabjai ennek a színháznak színpadában készültek. Reméljük, hogy Táray igazgató a szabad magyar színház művészi és irodalmi célkitűzéseit legalábbis fenn fogja tartani.

A budapesti színházak közül elsőnek az alig egy éves multra visszatekintő *Nemzeti Bábjáték* vállalkozását ismertetjük. Evangélikus ember, Rév István iparművész tanár tíz éves külföldi tanulmányút és a magyar bábostradíció alapos tanulmányozása után elhatározta, hogy feleleveníti a magyar bábostradíciót, s ezzel fentartja a magyar mesejáték műfaját is. Színpadát mindenestül ő maga tervezte, maga készíti a díszleteket, ruhákat, sőt a bábfigurákat is, saját találmánya szerint. Ujítása az, hogy a színészek maguk mondják a szöveget, s mozgatják a figurákat (nem zsinóron függő figurák! az „Marionette“ és nincs magyar multja). Ez által megszüntette a bábostradícióét, ami a külön dolgozó beszélő és figura-mozgató tökéletlen összmunkájából származott. Rév eddig magyar mesejátékokat, népballadákat, az egész Toldit, s egy magyar mese-elemekből írt saját darabját, az Istvánkát vitte színre nagy hatással. A Toldi valóságos drámává izzik a színpadán, s külön élvezet végighallgatni egy-egy gyermekelőadást, melybe a gyerekeket is belevonja, s nagyszerű közösséget létesít színészek és néző között. Színészei, (Bató, Sashegyi, Király) is megérdemlik, hogy nevüket idejegyezzük nemcsak azért, mert sugó nélkül mondják az egész Toldit, s hogy nagyszerű magyar kiejtéssel beszélnek, de a technikai tudásukért is. (Csaknem három hónapig tanulták a bábok mozgatását.) Ez igazán magyar kezdeményezés.

A *Nemzeti Színház* őszi programja meglehetősen szürke volt. Az irodalom oltárán tett áldozatai unalomba fultak. A sápadt Grillparzer dráma, s a Piros bugyelláris, (melyet igen ügyetlenül realizstikusan rendeztek, ahelyett, hogy egy kis stilizálással enyhítették volna a népszínmű elavultságain), s a felelevenített Mukányi, Csiki Gergely vígjátéka közül az

utóbbi volt legnagyobb sikere. Esemény eddig csak Ibsen Nórája volt, mely örökbecsű irodalmi értéknek mutatkozott, holott korszerűtlenül magánügy a tárgya, egy baba-asszony emberré eszmélésének tragédiája. Bajor Gizi és Jávor nagyszerűt nyújtottak.

A többi színházban „kiki maga mesterségét folytatja“. A Vigszínház hozott egy polgári-francia drámát (Marie Rose) a szokásos szerelmi háromszögprobléma újabb változata-képen, s játssza Bókay újabb ipartermékét, a „Hazudj nekem“-et. A címből is látható „magas színvonalú“, aszfalt filozófiájú banalítás és izléstelenség-keverék az új Bókay darab is. Róla már le kell mondanunk. Sohasem lesz sem magyar, sem író. A Magyar Színház a Milliomost játssza, hasonló darabot a Marie Rose-hoz, az előadásnak egyetlen eseménye Csontos, aki próbálja nem unni a szerepét. A Fővárosi Operettszínházban az új igazgató, aki a nyári margitszigeti szabadszínpad nagysikerű rendezője volt, megkísérelte nagy operetté tenni a kedves meséjű, de csak prózában meggyőző Csodatükröt, Babay darabját. Az ilyen mesejátékhöz kultúra kell, ez a Nemzetiben tavaly megvolt hozzá, itt azonban nem pótolhatta az operett-túlméretezés. Egyedül a Madách Színház tudott irodalmat hozni: Pirandello IV. Henrik c. darabjával. Az öreg Pirandelló kicsit komplikált és nagyon intellektuel hangján nagyszerű mély értelmű tragédia bontakozik ki a nézők előtt, s külön meg kell említenünk Várkonyi Zoltánt, aki a csaknem végig monológ főszerepet, egy őrült zagyva-igaz mondókáját nagyszerűen elevenítette meg.

A képzőművészetnek

nem volt jelentősebb eseménye. Két nagyobb szabású kiállítás volt, egyik az őszi portrait-kiállítás a Múcsarnokban, másik a Paál László társaság kiállítása a Nemzeti Szalónban. Az *arkép kiállítás* a Múcsarnok maradi szelleméhez híven nagyjából elégunalmasan vonultatja fel öreg naturalistáinkat, az arcképfestés eléggé korlátozott lehetőségei egyhangúvá tesznek egy ekkora gyűjteményt. Ez különösen a szoboranyagon érezhető, amely amúgyis hijával van minden művészi vállalkozásnak. A festők között is a régi anyag uralkodik. Ferenczy és Rippl-Rónai maibbak, mint a többi élők. Az élők közül Kövesdy Géza, Zombori Moldován, Kontuly Béla emelkednek ki. A *Paál László társaság*, névadójához híven túlnyomórészt tájképet állított ki. Kellemes kiállítás, nem sok az úttörés, s nagy a közönség részvételensége. Faddi-Förstner, Biai-Föglein, Vadász Endre, s Borberek Kovács Zoltán, Aba Novák szobra emelkednek ki.

A Képzőművészet irodalmi eseménye *Fáy Aladár* nagyszerű könyve „A magyarság diszítő ösztöne“ c. *Turul* kiadvány. A sok illusztrációval megjelent könyv „a tervező művész szemével és tapasztalatával kutatja a népművészet képzeletbeli, szerkezetbeli, ízlésbeli sajátosságait, ösztönös törvényszerűségeit, diszítőerejének lélektani okait, egyetemes jelentőségű értékeit.“ A könyvben a magyar népművészet belső titkai tárulnak fel. Minden Nőegyletnek meg kellene vásárolnia.

A zenei életben

kiemelkedő volt az evangélikus *Basilides Mária* dalestje, melyen régi magyar népdalokat és balladákat az ő utólérhetetlen művészetével adott elő. Sikere volt a szintén evangélikus *Zathureczkynek* is egy Csajkovszky esten.

Különleges zenei élvezetet nyújtott a kamarazene kedvelőinek a *Kölni trió*, mely régi zenei műveket korabeli hangszerekn, cemballón, viola di gambán, s barok fuvolán adott elő. Bach és Händel szerepeltek a műsorukon. A Protestáns Napokon esemény volt a nagyon szépen sikerült *egyházzenei hangverseny*. Orgonaművészeink közül az utóbbi időben *Peskó Zoltán* és *Zalánffy Aladár* hangversenyezett a rádióban.

Dezséry László és Mórocz Sándor
Budapest.

Könyvtárban

Gustav Mensching: Allgemeine Religionsgeschichte. Verlagsbuchhandlung Quelle und Meyer, Leipzig (Kreuz-strasse 14.) 1940. 226 lap. Ára 4 RM.

A mai teológiai nemzedék alig hall már valamit a vallástörténeti iskoláról, melynek valaha nagy tevékenysége s a teológiai gondolkodást nagy mértékben forradalmasító tanítása volt. Ilyen mult után váratlanul elhalványult az ezen irányzat után való érdeklődés s ma majdnem az egész teológiai közvélemény közönnyel viseltetik a vallástörténet alapkérdései iránt. Amilyen helytelen volt a vallástörténeti iskola túlzásait elfogadni, éppen olyan helytelennek látszik, ennek a csoportnak a kereszténység élete szempontjából is hozott megállapításait figyelemre nem méltatni. Mensching tudományos multja garancia ebben a könyvben is arra, hogy veszélyeztetettség nélkül lehet olvasni s könyv annak a céljának pompásan meg is felel, hogy ismeretlen területeken válogatott ízléssel gyűjtött vallástörténeti anyagot adjon a mai teológus nemzedéknek is. A könyv nagyon jó, melegen ajánlható a magyar teológusoknak is. Külön fel kell hívni a figyelmet a könyv 63. oldalán olvasható érdekes megállapításra. Sacer jelenti egyszerre a szent és az átkozott fogalmait s a görög jelentésű szó arasthai ugyanígy jelenti mind a két előbbi értelmet. E tényhez fűzött fejtegetései liturgiai és exegetikai szempontból érdekes problémákra figyelmeztetik a szakteológusainkat. Dr. Gaudy László.

Paul Völter: Jesus Christus heute. J. F. Steinkopf Verlag, Stuttgart, (Marien-str. 11.) kiadása, 1929. 126 oldal. Ára füzve 2 RM.

A könyv szerzője Paul Völter mettingeni lelkész, akinek minden erejét össze kellett szednie, hogy könyve végére odairhassa az „ámen“-t. A halál kiütötte kezéből a tollat. A halál küszöbén álló ember bizonyágtétele ennek a könyvnek mind a 34 elmélkedése az élő Krisztusról 1929-ben, a németországi válság tetőpontján, amikor úgy látszott, hogy az egész állami, társadalmi és gazdasági rend építménye menthetetlenül összeroppan és maga alá temeti az egyházat és a történelmi mult talajából kinőtt minden értéket. Ebben az eszkatológikus légkörben mutat rá Völter az élő Krisztusra és ez a Krisztusra mutató mindig a bizonyágtétel erejével hat. Nem tartozik a könnyű olvasmányok közé. Olyan bőséges a mondani-valója, hogy csak szakgatott rövid mondatokra jut ideje. Az olvasót rákényszeríti a gondolatok tovább fűzésére, a felvillantott fény nyomán a

tovább keresésére. Isten Igéjében való elmélyedésre, a lélek áldásos megtermékenyülésére nagyon alkalmas könyv. M.

Berger Gustav: Die Katholische Aktion. Breslau, 1941. Ferdinand Hirt (Breslau, Königs-platz 1.) kiadása, 146 oldal. Ára füzve 3.75 RM.

A könyv igen gazdag anyagot ölel fel. 78 cím alá foglalt szerző, ill. kiadóvállalat, vagy egyesület könyvei, füzetei; pápai beszédek, nyilatkozatok, enciklikák; valamint 12 folyóirat cikkei alapján igyekszik megmutatni az egyházi és politikai katolicizmus közötti különbséget. Tárnyilagosan, a római katolicizmus álláspontját idézve mutatja be az „actio catholica“-t. (Ezek az idézetek számunkra igen tanulságosak, jó volna, ha minél nagyobb körben ismeretessé válhatnának.) Az actio catholica Krisztus királyságát akarja uralomra juttatni e világban. E célból az eszközök válogatása nélkül és nem csupán csak a mély vallásosságú hívekre támaszkodva, időhöz, korhoz, helyhez símulva igyekszik mindent szolgálatába állítani, hogy a római katolikus egyház krisztus-világuralmát biztosítsa. A világuralom azonban politikai tevékenység, amelyet a német nép önmaga akar gyakorolni. Azért Berger a nemzeti szocializmus álláspontjáról tiszteletreméltó szelídséggel és szeretetteljes követeléssel kéri az egyházat, hogy próbáljon e politikai irányzatáról lemondani. E helyett legyen általában minden egyház existenciális kérdése „a politikai harcok“ újjászületése és az, hogy ez a harcok milyen feleletet ad az Istenhez való viszonyát illetőleg. A könyvben számunkra különösen tanulságos az a rész, amely fényt vet arra, hogy a római katolicizmus hogyan próbál biblikus értelemben megújodni, de azután mégis hogy süllyed vissza önmagához. Güttler Vilmos.

Else Hocks: Pius II. und der Halbmond. (II. Pius és a félhold.) Herder Verlagsbuchhandlung, Freiburg im Breisgau, 1941. 229+VI. lap, bibliogr. és időtábla. Ára füzve 3.80, kötve 5.20 RM. Külföldön 25% engedmény.

A könyv tárgya a híres renaissance pápa, Enea Silvio de Piccolomini (II. Pius, 1405—1464.) változatos, igazi „renaissance“ vonásokban bővelkedő élete, melyet az író ugyancsak színes és megkapó színekkel fest elénk. A könyv a róm. kat. egyház „imprimatur“-jával jelent meg, ami elárulja a könyv gyakorlati célját: a németeket kedvelő renaissance pápa emlékének felidézésével munkálni a közeledést a Vatikán és a Harmadik Birodalom közt. Mégsem kelti a propagandairat látszatát. Hűen, forrásszerűen és mégis eleven, lebilincselő színekkel dolgozik az író, amit persze elsősorban színes tárgykörének köszönhet. Így megrázó az a fordulat, amint Silvio személyében a frivol szerelmi históriák (Eurialus és Lukrécia) költőjéből és a törvénytelen gyermekét atyja gondjaira bízó világfiból oly mélyhitű és alázatos hívő lesz, aki a később Kopernikus sírjára kerülő következő feliratot írja: „Ne add nekem azt a kegyelmet, amit Pál kapott, sem azt a kegyet, amiben Pétert részeltetted, hanem csak azt a könyörületet, amivel a melléd fészített latort ajándékoztad meg!“ — Színes, tarka, sokat túrt és tapasztalt és végül Istenhez tért ember életpályája. II. Pius fő-törekvése a nyugati keresztyénség egyesítése egy keresztesháborúban a török ellen s ebben a keretben hazánk és a német császár között is békeszerződést tudott létrehozni. Ha terve sikerülhetett volna, hazánkat is megementi a mohácsi vésztől. Rezeszy Zoltán.

A szerkesztő postája.

A Lelkipásztor visszhangja.

Hétszáz körlevelet küldöttünk szét, amelyben kérdéseket vetettünk fel a „Lelkipásztor“-ral kapcsolatban. Harminchat válasz érkezett be reá. Ha le is számítjuk a kb. 170 levitát, akik szintén kaptak körlevelet, még mindig óriási ellentét van a megütött hang és a reá érkezett visszhang között. Becsületesen szemébe kell néznünk a tények által adott feleletnek: lelkési karunk nagy többsége még mindig nem mutat elég érdeklődést a teológiai továbbképzés és lelki elmélyedés, valamint hivatásunk szakkérdései iránt és még mindig nem érez felelősséget e munka iránt, legalább is egy levél megírása erejéig nem. Ez a tény nem arra való, hogy elszomorítson, hanem arra, hogy még kitartóbb munkára serkentsen.

A beérkezett válaszok azonban rendkívül megörvendeztetők. Egészen kevés köztük az udvariassági és sablonos felelet. A legtöbb komolyan foglalkozott a kérdéssel. Egy pár számon keresztül ismertetni fogom a felvett gondolatokat.

Általános helyesléssel találkozott a „Csendben Isten előtt“ rovat. Mindenki kívánja a mostani irányban és terjedelemben való további közlését.

A „Dolgozó szobában“ című rovatban azok a cikkek keltettek legnagyobb visszhangot, amelyek a teológiai tudomány újabb állásfoglalásáról tájékoztatták az olvasókat. Ennek a folytatását kérik. Felvetődött az a gondolat is, hogy minden témával ugyanabban a számban két ember foglalkozzék, az egyik az elméleti résszel, a másik gyakorlati szempontból. Felvetették azt a gondolatot is, hogy jó lenne határozottan megjelölni azt a 20-25 könyvet, amelyet egy lelkész sem nélkülözhet s amelyet így a papi könyvtár alapjának lehetne tekinteni.

Lelkési karunk gondolkodásának egyháziasságára jellemző, hogy e rovatban Luther teológiájával és a hitvallási iratokkal való foglalkozásra sokan több teret kérnek. Többen kívánják az egyháztörténelem felkarolását, amely eddig a folyóirat munkaköréből hiányzott s a hazai teológia történetének ismertetését. Kérnek cikkeket az egyház és állam viszonyának és a lélektannak kérdéseiről. Az igehirdetéssel kapcsolatban a meditáció fogalmának tisztázását kívánják, úgyszintén az igehirdetési terminológia megállapítását s igehirdetési nyelvünkéből a magyartalanságok kiirtását. Kívánatosnak tartják az új énekeskönyvnek teológiai előkészítését és a himnológiával való erőteljesebb foglalkozást is.

Ennek a rovatnak „Az egyházi esztendő a szószéken“ című alrovata talált legnagyobb visszhangra olvasóinkban. Nagy áldással használták s folytatását föltétlenül kívánják.

620 oldal

volt a Lelkipásztor XVII. évfolyama. Mindez 10 pengőért. Értethető, hogy ilyen teljesítményt ilyen árért csak az esetben lehet nyújtani, ha mindenki teljesíti pontosan előfizetési kötelezettségét. Ép ezért közöljük olvasóinkkal, hogy folyóiratunkat megrendelni nem lehet, csak elő lehet fizetni reá. Előfizetés nélküli megrendeléseket nem teljesítünk.

Az új évfolyam küszöbén kérjük a hátralékok rendezését s az előfizetések beküldését.

Az Evangélikus Szakkönyvtár számai:

1. **Muzsikus tanító.** Írta Fodor Kálmán. Ára 1.— P
2. **Vagy-vagy.** Túróczy Zoltán előadásai a férfi intelligencia evangelizációján. Elfogyott.
3. **Az első papszentelési beszéd.** Túróczy Zoltán előadásai az 1940. évi lelkészevangelizáción. Ára 1.50 P
4. **Az evangelizáció kérdéseiről.** Dr. Urbán Ernő. Ára 50 fill.

Megrendelhetők a Lelkipásztor postatakarékpénztári befizetési lapján a cél megjelölésével.

Tudnivalók december hónapra.

1. Advent III. vasárnapján offertórium a fogházmisszió javára.

2. A liturgikus szín adventtől karácsony estig lila, karácsony estéjétől vízkeresztig bezárólag fehér. Ahol dec. 26-án István vértanú ünnepét ünneplik, ott ezen a napon a liturgikus szín piros.

Hamarosan megjelenik Thurneysen Eduárd bázeli lelkész és teológiai tanár írása: „**Az ige szolgálatáról.**“

Az elvi homiletika legkiválóbb művelője gyakorlati útbaigazítást ad a legégetőbb kérdésről: hogyan hirdethetem Isten igéjét? (Függelékkepen: néhány prédikációja.)

Előjegyezni lehet karácsonyig az Evangélikus Hittudománykari Hallgatók Ifjúsági Köré-nél, Sopron. Ára: 2 pengő. Bolti ára nagyobb lesz. Csekkszám: 49055.